

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

Брисел, 10.10. 2012 г. СЕЦ (2012) 332

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА

ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2012

во прилог на

СООПШТЕНИЕТО НА КОМИСИЈАТА ДО ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И ДО СОВЕТОТ
Стратегија за проширување и главни предизвици 2012 - 2013

{КОМ(2012)600}

Секретаријатот за европски прашања интервенираше во текстот, заменувајќи ја референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“ со уставното име „Република Македонија“.

КРАТКА СОДРЖИНА

1. ВОВЕД.....	4
1.1. ПРЕДГОВОР	4
1.2. КОНТЕКСТ	4
1.3. ОДНОСИ МЕЃУ ЕУ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	5
3. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ.....	23
3.1. ПОСТОЕЊЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА ПАЗАРНА ЕКОНОМИЈА	24
3.2. КАПАЦИТЕТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОНКУРЕНТСКИОТ ПРИТИСОК И ПАЗАРНИТЕ СИЛИ ВО УНИЈАТА.....	29
4.1. ПОГЛАВЈЕ 1: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ.....	33
4.2. ПОГЛАВЈЕ 2: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ.....	35
4.3. ПОГЛАВЈЕ 3: ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ УСЛУГИ.....	35
4.4. ПОГЛАВЈЕ 4: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ.....	37
4.5. ПОГЛАВЈЕ 5: ЈАВНИ НАБАВКИ.....	38
4.6. ПОГЛАВЈЕ 6: ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА	39
4.7. ПОГЛАВЈЕ 7: ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ.....	40
4.8. ПОГЛАВЈЕ 8: ПОЛИТИКА НА КОНКУРЕНЦИЈА.....	42
4.9. ПОГЛАВЈЕ 9: ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ	42
4.10. ПОГЛАВЈЕ 10: ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И МЕДИУМИ	45
4.11. ПОГЛАВЈЕ 11: ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ	47
4.12. ПОГЛАВЈЕ 12: БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНАТА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА	49
4.13. ПОГЛАВЈЕ 13: РИБАРСТВО.....	51
4.14. ПОГЛАВЈЕ 14: ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА.....	52
4.15. ПОГЛАВЈЕ 15: ЕНЕРГЕТИКА.....	53
4.16. ПОГЛАВЈЕ 16: ОДАНОЧУВАЊЕ.....	55
4.17. ПОГЛАВЈЕ 17: ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА	56
4.18. ПОГЛАВЈЕ 18: СТАТИСТИКА.....	57
4.19. ПОГЛАВЈЕ 19: СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ	58
4.20. ПОГЛАВЈЕ 20: ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА.....	61
4.21. ПОГЛАВЈЕ 21: ТРАНСЕВРОПСКИ МРЕЖИ.....	62
4.22. ПОГЛАВЈЕ 22: РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ	62
4.23. ПОГЛАВЈЕ 23: СУДСТВО И ОСНОВНИ ПРАВА (<i>ВИДИ У ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ</i>)	64
4.24. ПОГЛАВЈЕ 24: ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ.....	72
4.25. ПОГЛАВЈЕ 25: НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ	76
4.26. ПОГЛАВЈЕ 26: ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА.....	77
4.27. ПОГЛАВЈЕ 27: ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ.....	78
4.28. ПОГЛАВЈЕ 28: ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	

4.29.	ПОГЛАВЈЕ 29: ЦАРИНСКА УНИЈА.....	83
4.30.	ПОГЛАВЈЕ 30: НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ	84
4.31.	ПОГЛАВЈЕ 31: НАДВОРЕШНА, БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА 85	
4.32.	ПОГЛАВЈЕ 32: ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА.....	86
4.33.	ПОГЛАВЈЕ 33: ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ.....	87
	СТАТИСТИЧКИ АНЕКС	88

1. Вовед

1.1. Предговор

Од март 2002 година, Комисијата редовно ги известуваше Советот и Парламентот за напредокот постигнат од страна на земјите од регионот на Западен Балкан. Овој извештај за напредокот постигнат од страна на Република Македонија во подготовките за членство во ЕУ во голема мера ја следи истата структура како и во претходните години. Извештајот:

- кратко ги опишува односите меѓу Република Македонија и Унијата;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија во однос на политичките критериуми за членство;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија врз основа на економските критериуми за членство;
- го разгледува капацитетот на Република Македонија за исполнување на обврските од членството т.е. од *acquis*-то изнесено во договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата.

Овој извештај го опфаќа периодот од октомври 2011 година до септември 2012 година. Напредокот се мери врз основа на донесените одлуки, донесеното законодавство и спроведените мерки. По правило, не се земени предвид законодавството или мерките што се во подготовка или чекаат да бидат усвоени од Собранието. Овој пристап обезбедува еднаков третман во сите извештаи и овозможува објективна процена.

Извештајот се заснова на информации собрани и анализирани од страна на Комисијата. Исто така, употребени се многу извори, вклучително и придонесите од Владата на Република Македонија, земјите-членки на ЕУ, извештаите на Европскиот парламент¹ и информациите од разни меѓународни и невладини организации.

Комисијата изготвува детални заклучоци во однос на Република Македонија во својот одделен документ за проширувањето², засновано на техничката анализа содржана во овој извештај.

1.2. Контекст

Европскиот совет во декември 2005 година ѝ додели на Република Македонија статус на земја-кандидатка. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) меѓу Република Македонија и ЕУ беше потпишана во април 2001 година и влезе во сила во април 2004 година. Во октомври 2009 година, Комисијата му даде препорака на Советот да започне преговори со земјата, како и да премине на втората фаза од спроведувањето на ССА. Овие препораки се повториле во 2010 година и 2011 година. Советот сè уште нема заземено став во однос на предлозите на Комисијата.

¹ Известувачот за Република Македонија е г. Ричард Ховит.

² Стратегија за проширување и главни предизвици 2012-2012, КОМ (2012) 600.

1.3. Односи меѓу ЕУ и Република Македонија

Република Македонија учествува во процесот на стабилизација и асоцијација.

Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) остана суштинска за односите меѓу ЕУ и Република Македонија. Земјата ги спроведува своите обврски според ССА со ЕУ, вклучувајќи ги и оние кои се однесуваат на првата фаза од спроведувањето на Наслов V (Движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал). Предлогот на Комисијата од 2009 година за преминување во втората фаза на асоцијација, во согласност со член 5 од ССА, е предмет на разгледување од страна на Советот.

Редовниот политички и економски дијалог меѓу ЕУ и земјата продолжи преку структурите на ССА. Средбите на највисоките заеднички тела, имено Комитетот за стабилизација и асоцијација и Советот за стабилизација и асоцијација, се одржаа во октомври 2011 година и јануари и јули 2012 година. Експертите од двете страни имаат одржано состаноци во седум поткомитети и посебна група за реформа во јавната администрација. Продолжи мултилатералниот економски дијалог меѓу Комисијата, земјите-членки на ЕУ и земјите-кандидатки во контекст на претпристапниот фискален надзор, вклучувајќи го и состанокот на министерско ниво одржан во мај во Брисел. Во декември 2011 година, Владата ја донесе годишната ревизија на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ.

Владата и Комисијата го започнаа **Пристапниот дијалог на високо ниво (ХЛАД)** на 15 март 2012 година. Целта на ХЛАД е да се внесе нова динамика во процесот на реформите за пристапување во ЕУ и со тоа да се зајакне довербата и да се поттикне европската перспектива на земјата. Тој не го заменува стандардот на претпристапните постапки. ХЛАД се фокусира на пет клучни области: заштита на слободата на изразување во медиумите, зајакнување на владеењето на правото, реформи на јавната администрација, подобрување на изборниот процес и развој на пазарната економија. Во него исто така се разгледува прашањето за добрососедски односи. Средби на политичко ниво се одржаа на 15 март, 7 мај и 17 септември. На средбите се разгледуваше напредокот во реформите врз основа на договорените цели и активности, како и патоказот на Владата. Технички консултации на различни теми продолжуваат во текот на годината. Општо земено, постои добар напредок. Целите и активностите се оценуваат детално во рамките на релевантните делови на Извештајот за напредок.

Визната либерализација за граѓаните на Република Македонија кои патуваат во Шенген зоната влезе во сила во декември 2009 година. Комисијата основа механизам за следење на поствизната либерализација за да процени дали спроведувањето на сите реформи воведени од земјата е доследно на патоказот за визна либерализација, како и дали е одржливо. Ова беше дополнето со механизам за предупредување за да се избегнат злоупотреби. Комисијата го изложи вториот извештај од следењето пред Европскиот парламент и пред Советот во декември 2011 година, а го донесе третиот извештај во август 2012 година. Во јануари 2008 година, влезе во сила **Спогодба за реадмисија** меѓу Европската унија и Република Македонија.

Финансиска помош е обезбедена преку Инструментот за претпристапна помош (ИПА). Ревидираната повеќегодишна индикативна финансиска рамка за 2012-2013 година на земјата ѝ доделува вкупен придонес од ЕУ во износ од 215 милиони евра. Последната национална програма во рамките на тековната ИПА Компонента I беше поднесена до Комисијата во јули 2012 година со вкупна распределба од ЕУ во износ од 56 милиони евра за 2012 година и 2013 година. Покрај тоа, земјата продолжува со придобивките од разни регионални и прекугранични соработки и хоризонтални програми. Спроведувањето на сите програми на ИПА во земјата полека напредува. Сепак, Владата треба да се насочи и да го зајакне планирањето и хоризонталната координација на политиките, особено во поглед на претстојната ИПА за програмскиот период 2014-2020 година.

Од 2007 година, Комисијата додели износ од над 490 милиони евра за спроведување на проекти во земјата, вклучително и 101 милион евра во 2012 година. Оваа помош се фокусира на понатамошно зајакнување на административниот капацитет (со особен акцент на судството и секторите на јавната администрација), регионалниот економски развој, царинските реформи, усогласувањето со *acquis*-то на ЕУ и техничка поддршка, за да се обезбеди здраво и ефикасно управување со фондовите на ЕУ. Во контекст на претпристапувањето, од декември 2010 година, националните власти директно управуваат со над 250 милиони евра според Децентрализираниот систем за спроведување (ДИС) за четири од вкупно петте компоненти на ИПА. Постојат поттикнувачки елементи за засилување на капацитетите во администрацијата во 2012 година, иако сè уште е потребно понатамошно јакнење на националното управување и системите за контрола со цел да се обезбеди повисока ефикасност, влијание и апсорпција на средствата на ЕУ.

Граѓанското општество доби голема финансиска поддршка од ЕУ во рамки на ИПА за помош на граѓанското општество и националните програми, како и преку Европскиот инструмент за демократија и човекови права. Програмите кои се спроведуваат во моментот обезбедуваат значајна поддршка за управување и ангажирање на ресурси во НВО, за институционална соработка меѓу граѓанските организации и централните и локалните органи, како и мрежно поврзување на регионално ниво. Исто така, според ДИС, граѓанското општество е вклучено во следењето на целокупното спроведување на помошта од ЕУ, особено помошта дадена според Компонентата за помош за транзиција и компонента за институционална надградба, преку учество во двогодишните средби за следење на ИПА. Првата средба се одржа во Скопје на 16 јули 2012 година.

Република Македонија активно учествува во следните **програми на ЕУ**: „Седмата рамковна програма за истражување“, „Програмата за претприемништво и иновации“, „Напредок“, „Култура“, „Европа за граѓаните“, „Фискалис 2013“, „Царина 2013“, и (од декември 2011 година) „Програмата за интелегентна енергија“.

2. ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ

Овој оддел го разгледува напредокот направен од страна на Република Македонија кон исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген, кои

налагаат стабилност на институциите што гарантираат демократија, владеење на правото, човекови права и почитување и заштита на малцинствата. Исто така, се следи регионалната соработка, добрососедските односи со земјите вклучени во процесот на проширување и земјите-членки, како и почитувањето на меѓународните обврски, како што е соработката со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ).

2.1 Демократија и владеење на правото

Собрание

Функционирањето на Собранието и политичкиот дијалог беа оддржливи. Дијалогот треба да се зајакнува и понатаму, вклучително за меѓуетнички прашања.

Сите страни го поддржаа Пристапниот дијалог на високо ниво како можност за внесување нова динамика во процесот на пристапување кон ЕУ. Собранието донесе неколку закони поврзани со пристапувањето кон ЕУ, особено во поглед на реформските цели на Пристапниот дијалог на високо ниво.

Собранието расправа за предлозите на Владата за подобрување на законодавната рамка за избори, следејќи ги препораките на ОБСЕ/ОДИХР за изборите во 2011 година. Предлозите имаат за цел зајакнување на Изборниот закон, особено преку зголемување на транспарентноста на кампањата и финансирањето на политичките партии и адресирање на недостатоците и двосмисленостите во постојниот закон. Владата исто така предложи измени на Законот за финансирање на политичките партии. Избирачкиот список е во фаза на проверка. Тековни напори ќе бидат неопходни за целосно исполнување на препораките на ОБСЕ/ОДИХР, особено во поглед на одделување на државата од политичките партии, спречување на заплашувањето на гласачите и ревизија на Избирачкиот список.

Собраниската комисија за европски прашања и Националниот совет за евроинтеграции, со којшто претседава опозицијата и вклучува претставници на граѓанското општество, одржаа заеднички седници за клучни европски прашања. Тие расправаа за Извештајот за напредокот за 2011 година, годишната ревизија на Националната програма за усвојување на правото на Европската унија (НПАА) и патоказот за реформи од Пристапниот дијалог на високо ниво. Комисијата за европски прашања и Националниот совет за евроинтеграции се консултираа со Комисијата на состанокот во рамки на Пристапниот дијалог на високо ниво на 7 мај и 17 септември во Скопје. Двете тела одржуваа редовни седници и јавни расправи.

За точките од дневниот ред предложени од страна на опозицијата се расправаше на пленарни седници, во согласност со Законот за Собрание од 2009 година и измените на Деловникот од 2010 година.

Беа одржани четиринаесет дополнителни јавни расправи, една јавна дискусија и две надзорни расправи. Во законодавниот процес беа консултирани организации од граѓанското општество и академската јавност.

Беа спроведени измените од 2011 година на Законот за јазиците. Комисијата за односи меѓу заедниците ги продолжи своите активности и одржа пет седници, вклучително една за меѓуетничките инциденти и тензии што се случија во првата половина од годината. Комисијата за труд и социјална политика

продолжува да расправа за Законот за бранители помош на жртвите од конфликтот во 2011 година предложен од Владата за. Треба да се најде заемно задоволително решение што го олеснува помирувањето, врз основа на неодамнешниот владин извештај за Охридскиот рамковен договор.

Етичкиот кодекс за пратениците не беше донесен. Анкетната комисија основана за да го истражи инцидентот во Собранието во 2010 година сè уште не донела заклучок.

Парламентарниот институт, воспоставен со Законот за Собрание од 2009 година со цел да помогне во работата на пратениците, сè уште не функционира. Потребни се дополнителни напори за да се разрешат административните бариери, како што се одложувањата на постапките за вработување кадар.

Парламентарниот надзор над следењето на комуникациите беше зајакнат со измените на законодавната рамка. Треба да се зајакне надзорот над службите за разузнавање и контраразузнавање. Постои недоволна соработка помеѓу двете надлежни собраниски комисији и Министерството за внатрешни работи.

Севкупно, функционирањето на Собранието и политичкиот дијалог беше одржливо. Собранието доследно го поддржува процесот на пристапување, вклучително Пристапниот дијалог на високо ниво. Постои напредок во спроведувањето на Законот за јазиците и Деловникот. Владата донесе предлози за подобрување на рамката за избори, кои сега се разгледуваат од страна на Собранието. Неопходни се континуирани напори за целосно исполнување на препораките на ОБСЕ/ОДИХР. Потребни се континуирани напори за да се развие капацитетот на Собранието и потребно е да се зајакне политичкиот дијалог.

Влада

Македонската влада ја продлабочи посветеноста на реформскиот процес поврзан со ЕУ посветувајќи му се целосно на Пристапниот дијалог на високо ниво. Врз основа на тоа таа донесе амбициозен патоказ за реформи во април 2012 година и редовно прави преглед на спроведувањето на министерско ниво. Во духот на инклузивноста, беа консултирани организации од граѓанското општество. Преку овој дијалог, процесот на пристапување кон ЕУ повторно доби централно место на политичката агенда на земјата.

Ревидираната верзија на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (НПАА) беше донесена во декември 2011 година. Таа содржи појасни рокови, барања за вработување и буџетски импликации. Кратењата во државниот буџет влијаеја на спроведувањето на некои од мерките.

Во првата половина на 2012 година имаше неколку инциденти и убиства во земјата. Заедничките напори на коалиционите партнери имаа важна улога во намалувањето на меѓуетничките тензии настанати со овие инциденти (*Да се види Почитување и заштита на малцинствата, културни права*). Различните ставови за статусот на жртвите од конфликтот во 2011 година влијаеја на односите во Владата. Коалиционите партнери треба да продолжат со нивниот дијалог за да најдат решенија и да обезбедат стабилност.

Во октомври 2011 година, 10 дена по започнувањето на пописот, Државната пописна комисија даде оставка поради несогласувања во однос на методологијата поставена од Државниот завод за статистика, особено методот

за пребројување на граѓаните што работат во странство. Коалиционите партнери се согласија да го прекинат пописот.

Продолжи децентрализацијата на власта, клучен елемент на Охридскиот рамковен договор. Беше донесена програма за спроведување на децентрализацијата и локалната самоуправа за 2011-2014 година и соодветниот акциски план. Сите општини, освен една, влегоа во втората фаза на фискална децентрализација, што обезбедува позначителен пренос на надлежности и финансиско управување на локално ниво. Според Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, делот на ДДВ пренесен на општините се зголеми на 4%, на тој начин зајакнувајќи го нивниот финансиски капацитет за преземање нови задачи. Одредбите на Законот за регионален развој за финансиски распределби преку одговорните тела не се целосно спроведени. За да им се помогне на општините, се спроведуваат програми за зајакнување на капацитетот.

Напредокот во достигнувањето на целите на децентрализацијата треба да се забрза со поттик од Министерството за локална самоуправа и Министерството за финансии. Механизмите за справување со значителните разлики во обезбедувањето јавни услуги се ограничени, и посебно во неповолна положба се руралните и малите општини. Финансиската одржливост на општините останува главен предизвик. Иако има одредено зголемување на собирањето на локалните даноци и такси, некои општини имаат потешкотии во собирањето на данокот на имот.

Финансиската и правна рамка за спроведување на сите одговорности пренесени на општините треба да се развие со учество на единиците на локалната самоуправа. Исто така, потребна е поголема транспарентност и координација на централното финансирање на општински проекти.

Севкупно, соработката во рамки на владината коалиција продолжи и успеа да му обезбеди централно место на процесот на пристапување на политичката агенда. Владата ефикасно го координираше спроведувањето на Пристапниот дијалог на високо ниво врз основа на сопствениот патоказ. Владата зрело одговори на меѓуетничките тензии и треба да продолжи со ова заради понатамошно зајакнување на меѓуетничките односи и помирувањето, вклучително статусот на жртвите од конфликтот во 2001 година. Коалиционите партнери треба да продолжат со нивниот дијалог за да најдат решенија и да обезбедат стабилност. Во областа на локалната управа, треба да се забрза напредокот на децентрализацијата, особено во поглед на финансиската рамка.

Јавна администрација

Постигнат е одреден напредок во областа на јавната администрација. Високиот комитет за јавна администрација, со кој претседава Претседателот на Владата, ја одржа севкупната координација и политичката одговорност за реформите во јавната администрација. Се подобри административниот и функционалниот капацитет на Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) за управување на јавната администрација, и управната инспекција беше зајакната со нов кадар и обуки. Потребни се дополнителни напори и ресурси за понатамошно подобрување на административниот капацитет на МИОА и управната инспекција заради ефективно извршување на задачите во земјата.

Законот за државни службеници и Законот за јавни службеници беа изменети, одложувајќи го до јануари 2013 година спроведувањето на некои методи за оценување на кадрите што претходно беа критикувани од страна на експертите од ЕУ. Мобилноста на државните и јавните службеници беше делумно подобрена. Регистарот на јавните службеници сега функционира, иако со нецелосни податоци од некои институции. Уставниот суд исклучи одредени категории на кадар од опсегот на Законот за јавни службеници, задржувајќи ги само тие што јасно имаат јавни овластувања. Постапките за вработување и отпуштање во институциите што не се вклучени во Законот за јавни службеници сега се регулираат со одредбите од законодавството за работни односи и колективните договори. Областа на државната и јавната служба останува фрагментирана. За да се консолидира регулирањето на оваа област и за да се разрешат недостатоците особено во поглед на вработувањето, унапредувањето и прекинувањето на работниот однос, започнати се подготовки за нов сеопфатен Закон за администрација.

Квалификациските критериуми за вработување и понатаму се недоследни. Забележан е одреден напредок во елиминирањето на огласите напишани по мерка за соодветен кандидат, но сепак постои загриженост дека начелото за вработување врз основа на заслуги не се почитува секогаш. Регулацијата за времени вработувања и понатаму е неусогласена со општите постапки за вработување за државни и јавни службеници. Владата не ги направи достапни официјалните бројки за постојните или префрлени времени работни места.

Во однос на правичната застапеност, околу една четвртина од сите нововработени државни службеници се од немнозинските заедници. Потребно е значително подобрување на координацијата на процесот на вработување, особено од страна на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор. Продолжи трендот на вработување на квантитативна основа без доволно да се земат предвид реалните потреби на институциите. Повеќето вработени не се распределени во соодветните институции иако примаат надоместок од Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор. Постапката на вработување за припадниците на немнозинските заедници не е усогласена со општите постапки за вработување и останува ранлива на прекумерното политичко влијание.

Системот за плати останува фрагментиран. Продолжи практиката на исплата на ад хок надоместоци на јавните службеници за преземање на одредени задачи во рамките на нивните работни позиции, без да се обезбеди транспарентна оправданост.

Собранието го воведо начелото „молчењето е одобрување“ во административната постапка, изменувајќи над 130 закони во согласност со неодамнешните измени на Законот за општа управна постапка. Комплексната жалбена постапка сериозно ја поткопува примената на ова начело. За справување со ова и други прашања, започнати се подготовки за современ закон за општа управна постапка.

Собранието ги назначи членовите на Државна комисија за одлучување во управна постапка во втор степен. Државната комисија сè уште не е целосно функционална и има недостиг од административен капацитет.

МИОА ги продолжи напорите за подобрување на услугите што им ги нуди на граѓаните. Е-влада беше промовирана како алатка за зголемување на

транспарентноста и за спречување на незначителната корупција. Системот „Семафор“ за оценување од страна на граѓаните беше проширен и вклучува дополнителни институции. Одговорноста за управување со проценката на влијанието на регулативата (РИА) и Единствениот електронски регистар на прописи беше префрлена од Генералниот секретаријат во МИОА. Преземени се чекори за подобрување на процесот за изготвување на законодавството преку РИА. Сепак, не се применува систематски. Треба да се зголеми јавната свест за граѓанскиот дневник што испитува колку се задоволни граѓаните.

Во поглед на финансиското управување, раководната одговорност сè уште не ги зема целосно предвид начелата на јавната внатрешна финансиска контрола. Извештаите на Државниот завод за ревизија постојано ги потенцираат бројните недостатоци во однос на примената на правилата за јавни набавки и политиката за човечки ресурси. Треба да се зајакне квалитетот на стратешкото планирање во централните и локалните институции.

Уставниот суд ги поништи одредбите на околу 15% од законите што беа оспорени пред Судот во текот на 2011 година, намалување во споредба со 2010 година.

Бројот на жалби примени во Националната комисија за заштита на пристап до информации се намали за 25% во 2011 година. Повеќето од жалбите се против органи на државната управа за административно молчење. Повеќе од половината од жалбите доведоа до поднесување на бараните информации. Не беа наметнати санкции. Административниот капацитет на Националната комисија за заштита на пристап до информации не е подобрен и финансирањето од државата беше намалено. Националната комисија за заштита на пристап до информации продолжи да одржува редовни обуки за да се зголеми свеста за правото на слободен пристап до јавни информации.

Препораките на Народниот правобранител и понатаму се почитуваат од страна на јавните органи во повеќето случаи (78%). И понатаму препораките најмалку ги земаат предвид второстепените владини комисии, по што следат Министерството за финансии, Министерството за внатрешни работи и единиците на локална самоуправа. Мнозинството од повредите се однесуваа на правата на потрошувачите, имотните права, правата на работниците и затворите.

Имаше умерен напредок во однос на реформите на полицијата со спроведувањето на Актот за систематизација насочен кон зајакнување на ефикасноста на полициските служби. Потребни се дополнителни човечки ресурси за спроведување на актот, особено во регионалните полициски сили. Има потреба за континуирани обуки, професионализација и деполитизација на вработените во полицијата. За таа цел, потребен е независен надзорен механизам за органите за спроведување на законот за борба против неказнивоста и за обезбедување демократски и одговорни полициски служби. Законот за следење на комуникации беше изменет, зајакнувајќи ја ефикасноста и транспарентноста на оваа посебна истражна мерка.

Севкупно, има одреден напредок во поглед на јавната администрација. Услугите за граѓаните беа подобрени и постепено се воведува е-влада. Преземени се чекори во однос на основните реформи на административната рамка и јавната и државната служба. Потребни се дополнителни напори за да се гарантира транспарентност, професионализам и независност на јавната администрација.

Особено, треба да се обезбеди почитување на начелото за вработување врз основа на заслуги заедно со начелото за правична застапеност.

Правосуден систем (Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права

Главните органи со задача за обезбедување на *независност, непристрасност, одговорност* и професионализам на правосудството продолжија да ги извршуваат своите функции.

Судскиот совет назначи 63 судии во судови од сите инстанци во 2011, и 6 нови претседатели на судови. При назначувањето на судии од прва инстанца, Судскиот совет продолжи да дава предност на кандидати кои не дипломираше на Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО) и покрај законските одредби дека 50 % од ваквите назначувања треба да се од редот на дипломираните кандидати од АСЈО. Ова предизвикува загриженост по однос на кредибилитетот на постојните одредби за вработување и преземените обврски на Судскиот совет за вработување засновано на заслуги. Судскиот совет поведе 4 постапки за разрешување во текот на 2011 година (од 12-те претходната година), и 1 дисциплинска постапка. Во моментот постојат бројни основи за разрешување на судии, но, онаа која се користи во повеќето случаи е широка и општа (непрофесионално, ненавремено или невнимателно извршување на судската функција). Потребни се напори за понатамошна заштита на безбедноста на мандатот на судиите со гарантирање дека основите за разрешување се јасни, прецизни и предвидливи, и дека примената на правилата значи почитување на начелото на пропорционалност. Судскиот совет ја заврши професионалната евалуација на 612 судии за 2011 година: 77% беа оценети со многу добра оцена, 20% со добра, 2,45% со задоволителна и 0,49% (3 судии) со незадоволителна оцена. Критериумите за оценување применети од страна на Судскиот совет според постојното законодавство се претежно квантитативни, наместо квалитативни, и не е направена никаква поврзаност меѓу стручната оценка на судиите и препознавање на нивните идни потреби за обука.

Советот на јавни обвинители назначи 18 јавни обвинители во 2011 година. Ниеден јавен обвинител не е разрешен. Службите на Советот остануваат со недоволен број вработени. Советот е финансиски зависен од буџетската ставка од средствата распределени за Јавното обвинителство, и е сместен во изнајмени канцеларии.

Начелото на правичната застапеност и полова еднаквост продолжува да се почитува во службите на судството и обвинителството.

Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО) продолжува да обезбедува како почетни обуки за идните судии и обвинители, така и континуирана обука за членовите и вработените во судството, органите за спроведување на законот и останатите институции и тела. Сепак, петтата генерација на кандидатите за судии и обвинители, закажана за есен 2011 година беше одложена и соединета кон генерацијата за 2012 година. Ова одложување произлезе од несигурноста околу новововедената компонента за интегритет за приемниот испит на АСЈО, којашто делумно беше поништена од Уставниот суд во февруари 2012 година. Од 80 кандидати кои успешно дипломираше на АСЈО од јануари 2009 година, до сега 56 биле вработени како судии и обвинители, додека останатите 24 остануваат да бидат назначени на нивните први работни места.

Во однос на *ефикасноста*, постигнат е напредок за намалување на бројот на заостанати предмети во судскиот систем во целина. Свкупната бројка на нерешени предмети во домашните судови на сите инстанци на крајот на 2011 година беше 295.769 (споредена со бројката од 678.670 во 2010 година). Значителен број на извршни предмети и вонпарнични случаи (околу 330.000) беа отстранети од судскиот систем во втората половина на 2011 година, како резултат на пренесување на надлежностите на професионалните извршители и нотари. Сепак, главната причина за намалување на бројот на нерешените предмети е високата стапка на решени предмети во основните судови во последните три години (до 170% во 2011 година), како резултат на зголемената процедурална дисциплина и следење на работата на поединечни судии. Единствено, Врховниот суд и Управниот суд, и понатаму продолжија да натрупуваат нерешени предмети, отколку постепено да ги намалуваат, и потребно е да се посвети итно внимание на соодветната распределба на човечките ресурси со цел да се реши овој проблем. Додека подобрувањето на ефикасноста во правосудството е значајно достигнување, треба да се внимава дека на квалитетот на правосудството му се дава подеднакво висок приоритет. Како резултат на значителните реформи на правосуд во периодот помеѓу 2004 и 2010 година, во моментот не постои сеопфатна стратегија за реформи во правосудството, ниту акциски план. Судскиот буџетски совет го заврши проектот за утврдување на просечната цена во судската постапка, со цел воспоставување човечки и буџетски ресурси кои им се потребни на националните судови. Методологијата за судската статистика од 2011 година, сè уште не се спроведува систематски, и сè уште нема соодветна обука или подигање на свеста меѓу судовите за тоа како да ги користат новите статистички алатки. Стратегијата 2011-2013, со која се утврдува бројот на судиите и обвинители, не содржи никаква анализа која ќе информира за управувањето или распределувањето на постојните ресурси за да се постигне поголема ефикасност преку мрежата на судови, ниту пак ги проектира идните потреби во однос на јасни, потврдени показатели. ИТ-стратегијата за судството останува да биде целосно спроведена и проширена во обвинителството. Потребни се напори, или да се подобри спроведувањето на поединечните стратегии, или да се развие сеопфатна стратегија, која ќе ги соедини сите стратегии на кохерентен начин, и ќе се фокусира кон преостанатите предизвици во рамките на судскиот сектор. Советот за реформи во правосудството треба да ја интензивира својата работа, и да го преземе водството во дефинирање на новата стратешка рамка за продолжување на реформите во правосудството.

Свкупно, во однос на правосудството, постојат законски и институционални заштитни мерки, но, потребни се дополнителни напори кои ќе ја гарантираат независноста и непристрасноста во пракса. Постигнат е напредок, особено во намалување на бројот на нерешени предмети. Потребни се дополнителни напори за да се создадат јасни и транспарентни основи, кои ќе обезбедат пропорционални постапки за разрешување и кои значајно ќе го подобрат спроведувањето на назначување на судии врз основа на заслуги и развој во кариерата.

Академијата за судии и обвинители треба дополнително да се поддржи, во нејзината клучна улога во развојот на професионална и високо-квалификувана судска и обвинителска служба.

Антикорупциска политика (Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

Беа направени дополнителни измени кон законската рамка. Направени се измени кон Законот за финансирање на политичките партии и Законот за спречување судир на интереси со кои се подобри проверката и извршните овластувања на надлежните органи. Новите Државни програми за превенција и спречување на корупција и за превенција и намалување на судирот на интереси беа усвоени од страна на Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК), заедно со соодветен Акциски план за 2011-2015 година. Сепак, слабата подготовка за стапувањето на сила на новиот Закон за кривична постапка значеше понатамошно одложување во неговото спроведување, со што сега неговото влегување во сила е одложено до декември 2013 година.

Построги казни за кривични дела поврзани со корупција беа изречени од страна на судовите споредено со 2010 година. Сепак, само во некои случаи има налози за заплена и конфискација на имот. Досие на истраги, прогони и обвиненија, вклучително и целосна употреба на расположиви средства на присила и посебни истражни техники треба допрва да се утврди. Општиот капацитет на правосудството да се справи со случаите на корупција останува слаб. Само против мал број на случаи на корупција на високо ниво била водена постапка, и скоро сите остануваат во судскиот систем и по многу години, откако биле вратени на повторно судење по основ на жалба, поради несоодветното испитување на доказите од страна на првостепениот суд.

Законот за финансирање на политички партии беше изменет во октомври 2011 година, за да го зајакне контролниот систем за финансирање на партиите и изборните кампањи. Сепак, Државниот завод за ревизија (ДЗР) останува слабо опремен за да ги извршува своите нови функции согласно законодавството. Спроведувањето на правилата за финансирање на партиите треба значајно да се подобри, особено ако се земат предвид препораките на ГРЕКО. ДЗР досега спроведе ревизија на 11 финансиски извештаи на политички партии, и сè уште нема спроведено ревизија на извештаите за 2011 година. Заводот нема преземено мерки против ниедна политичка партија за прекршување на обврската за известување, иако има добиено финансиски извештаи од само 16 од вкупно 40 регистрирани партии во 2011 година.

По изборите во 2011 година, во мај Апелациониот суд ја потврди пресудата на лидер на опозициска партија, кој беше осуден на казна затвор од 5 години, за нелегално финансирање на изборна кампања и злоупотреба на положба. Со ова се покрената прашања по однос на селективноста.

Бројот на полициски службеници за кои биле покренати дисциплински постапки останува непроменет, додека Царинската управа го зајакна својот систем на внатрешна контрола, удвојувајќи го бројот на дисциплински постапки против царински службеници.

Корупцијата во јавните набавки и понатаму останува сериозен проблем. Институционалната рамка и преземените мерки остануваат неприспособени за ефикасно решавање на овој феномен. Потребно е дополнително подобрување на постојното законодавство, за справување со ризиците од корупција и зголемување на транспарентноста во јавните набавки. Системот за внатрешна контрола во централната и локалната администрација останува слаб. Ефективни

механизми на „потшепнување“ во јавниот и приватниот сектор допрва треба да се утврдат.

Постојат неколку кривични обвиненија за злоупотреба на јавни набавки.

Постои недостиг на анализи за корупцијата и начини за нејзино решавање. Потребно е дополнително да се зајакне оперативната соработка и размената на информации меѓу институциите. Надзорот и спроведувањето на законите од страна на ДЗР, ДКСК и другите органи, е попречено од недостаток на каков било координиран систем на следење, во врска со исходот на оние прекршочни или кривични постапки кои се започнати. Статистичкиот систем за следење на антикорупциските политики е недоволно развиен. Јавната свест во однос на антикорупцијата останува слаба. Средствата за обезбедување ефективни дејства против корупцијата остануваат недоволни.

Севкупно, постои законска рамка и капацитетите се незначително зајакнати, но, потребни се поголеми напори во однос на спроведувањето на постојните закони. Преземени се чекори за подобрување на капацитетите за верификација, и на извршните овластувања на органите. Сепак, постигнат е мал видлив напредок во однос на крајните резултати. Допрва треба да се востанови евиденција за управување со случаи на корупција на високо ниво. Потребен е повисок степен на проактивност и координираност, од страна на телата за супервизија и органите за спроведување на законот. Треба да се подобри собирањето и анализата на статистичките податоци, заради насочување на напорите каде што е најпотребно. Корупцијата останува распространета во многу области и продолжува да претставува сериозен проблем.

2.2. Човекови права и заштита на малцинставата (Види исто Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

Почитување на меѓународното право за човекови права

Постигнат е напредок во однос на **меѓународните инструменти за човековите права**, со ратификација на ревидираната Европска социјална повелба и Конвенција за правата на лица со посебни потреби на ОН со соодветниот Факултативен протокол. Сè уште не е ратификувана Европската повелба за регионални или малцински јазици.

За време на извештајниот период, **Европскиот суд за човекови права** (ЕСЧП) донесе седум судски пресуди дека Република Македонија ги прекршила правата загарантирани со Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП). Вкупно 341 нови апликации беа поднесени до ЕСЧП од септември 2011 година, доведувајќи го бројот на вкупните нерешени апликации на 969.

Направен е ограничен напредок во однос на **унапредувањето и спроведувањето на човековите права**. Направени се напори за да се зајакне спроведувањето на законската рамка и да се зголеми бројот на вработените во институциите. Народниот правобранител сè уште има потреба од целосен мандат за да ги унапреди и заштити човековите права во согласност со Париските принципи.

Граѓански и политички права

Националниот превентивен механизам на Канцеларијата на Народниот правобранител останува значајна алатка за **спречување на тортура и деградирачко однесување**. Секторот за внатрешна контрола и професионални

стандарди при Министерството за внатрешни работи дополнително ја подобри професионалноста на своите вработени и продолжува со редовното следење на полициската работа; сепак, резултатите остануваат ограничени. Направени се напори за зголемување на познавањето на европските стандарди кај полициските службеници и за спроведување на заштитните мерки против деградирачкото однесување во полициските станици. Во пракса, остануваат празнини во однос на спроведувањето на формалните заштитни мерки против деградирачкото однесување, вклучително и стратегија за нулта-толеранција за деградирачкото однесување. Слабостите во системот на жалби и поврзаниот систем на собирање податоци сè уште загрижува. Направени се напори за подобрување на процедурите за и односот кон притворените лица, вклучително и Акционен план за реновирање на објекти за притвор; сепак, условите во голем број објекти за притвор остануваат под бараните стандарди.

Немаше одговор на препораката на Европскиот парламент од 2007 година за следење на случајот на Калед ел Масри за наводен вонсудски притвор.

Има одреден напредок во однос на **затворскиот систем**. Продолжува реконструкцијата на затворите и обука на затворските службеници. Усвоени се стандардни процедури за управување и проценка на ризик. Сепак, затворскиот систем сериозно останува без доволно финансиски средства и без доволен број вработени. Лошото управување, лошите материјални услови, ограничената здравствена заштита, недостатокот на образование и активности за рехабилитација, особено за малолетниците, како и недостатокот од механизам на независна инспекција за справување со повредите и казнување на сторителите и понатаму создаваат загриженост. Пренатрупаноста продолжува со просек од 20 %.

Пристапот до правда бележи позитивен тренд во обезбедување на правна помош преку советување од страна на Министерство за правда на 24 од вкупно 85 граѓани. Баратели на азил се исто подобни за правна помош.

Одреден напредок е постигнат во областа на **слобода на изразување** и медиуми. Генерално постои целосна уставна и законска рамка за заштита на слободата на изразувањето. Дијалогот на тркалезна маса меѓу Владата и Здружението на новинари се покажа како важен форум за решавање на клучните предизвици поврзани со медиумите. Беше потпишан Меморандум за разбирање, кој посочува пет области за кои треба да се дискутира, вклучително и декриминализација на клеветата и „навредата“, зајакнување на јавниот радиодифузен сервис, транспарентноста на владиното рекламирање и подобрување на почитувањето на професионалните стандарди на новинарите и уредниците. Во септември 2012 година, Владата усвои предлог за нов Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета насочен кон усогласување со релевантните начелата на ЕСЧП. Кривичниот закон треба да се ревидира во согласност со овој приод. Беа спроведени обуки во областа на правосудството за член 10 од Европската конвенција за човекови права и беа направени преводи на клучните пресуди на Европскиот суд за човекови права. Потребни се дополнителни напори кои ќе гарантираат дека овие стандарди се применуваат доследно. Исто така, треба да се зајакнат професионалните стандарди во новинарството. Во исто време, постои континуирана загриженост за недостиг од плурализам и автоцензура. Во моментот нема активно саморегулаторно тело за медиумите.

Советот за радиодифузија го подобри своето досие на спроведување во однос на нелегалната концентрација на сопственоста и судирот на интереси и, од голем број на телевизиски канали побара да ги изменат своите сопственички структури. Советот за радиодифузија исто така, ја одзема лиценцата на телевизискиот канал А2 ТВ, со образложение дека програмската содржина не е во согласност со барањата од лиценцата. Советот за радиодифузија треба да покаже дека следи недискриминаторски и транспарентен приод. Продолжува загриженоста дека голем дел од рекламните кампањи финансирани од Владата се насочени кон медиумите кои ѝ даваат поддршка на Владата. Државниот инспекторат за труд треба да продолжи да ги спроведува правата на медиумските работници, за да обезбеди сигурност на работното место и независност.

Слободата на собирање и здружување е генерално обезбедена. Немаше случаи на злоупотреба на законодавството или забранети регистрации.

Нова стратегија за соработка со граѓанското општество (2012-2017) и Акциониот план (2012-2014) беа усвоени во јуни 2012 година. Во стратегијата е предложен Совет за соработка со граѓанското општество, додека правно-обврзувачка рамка ќе ги стандардизира правилата за државно финансирање на организациите на граѓанското општество. Новата стратегија има за цел да осигура дека сите мерки пренесени од претходната стратегија се имплементирани. Во подготовката на новата стратегија беше забележано широко учество.

Владината комисија за статус на јавен интерес, формирана во септември 2011 година, допрва треба да стане целосно оперативна. Даночното законодавство сè уште не е во согласност со Законот за здруженија и фондации, спречувајќи пристап до даночните бенефиции и одредени видови на економската активност. Системот за распределба на државното финансирање на граѓанските организации треба да биде подобрен и стандардизиран. Организациите на граѓанското општество во голема мера остануваат зависни од надворешно финансирање. Постојните владини системи за имплементација на Стратегијата за соработка со граѓанското општество треба понатаму да се зајакнуваат, вклучувајќи и соработка со НВО одделението во Генералниот секретаријат. Не се преземени мерки за да се развие граѓанското општество во руралните области и / или на општинско ниво. Единиците на локалната самоуправа немаат доволно капацитет во оваа област за да обезбедат стандардизирана соработка и финансирање на локалните организации на граѓанското општество.

Новиот закон за лустрација донесен во јуни го заменува претходниот закон кој беше оспорен двапати од страна на Уставниот суд. Периодот опфатен со законот оди подалеку од 1991 година, како и во претходните закони. Покрај тоа, новиот закон овозможува објавување на имињата на поранешни соработници на тајните служби, како и на придружните докази. Опсегот на примена вклучува новинари, академици, носители на јавни функции во минатото, членови на граѓански организации и поединци кои профитирале за време на процесот на приватизација. Загриженоста се зголеми околу пропорционалноста и уставноста на Законот.

Во однос на слободата на **мислата, совеста и религијата**, уште два верски субјекти се регистрирани според Законот за правниот статус на црквите,

верските заедници и религиозните групи, со што вкупниот број порасна на 30. Две апликации за регистрација беа одбиени. Бекташката заедница од Тетово сè уште не е регистрирана. Бекташката заедница поднесе жалба пред Европскиот суд за човекови права поврзана со враќањето на имот.

Севкупно, граѓанските и политичките права широко се почитуваат и постигнат е одреден понатамошен напредок. Тековната реформа на затворскиот систем треба да биде продолжена. Значајни напори се потребни да се подобри управувањето со затворите, особено за малолетници. Дијалогот меѓу Владата и новинарите за прашања кои се однесуваат на слободата на изразување е продлабочена. Владата усвои предлог за декриминализација на клеветата преку Законот за граѓанска одговорност за навреда и клеветата. Кривичниот закон треба да се ревидира во согласност со овој приод. Советот за радиодифузија почна да ги спроведува законските одредби против концентрацијата на сопственоста и судирот на интереси со политичката сфера. Има голема загриженост за недостигот на плурализам и автоцензура и Советот за радиодифузија треба да покаже дека следи недискриминаторен и транспарентен пристап. Континуирани напори се потребни да се решат поврзаните предизвици како што се транспарентност на владините реклами и работничките права на новинарите.

Економски и социјални права (Види и Поглавје 19 – Социјална политика и вработување)

Што се однесува до **правата на жените и родовата еднаквост**, дискриминациските обичаи, традициите и стереотипите се широко распространети и ги нарушуваат основните права на жените, особено оние на жените во руралните средини. Активното учество на жените во политичкиот живот останува ниско, особено на локално ниво. Жените исто така се слабо застапени и на пазарот на труд. Спроведени се одредени, многу ограничени дејства, кои се однесуваат на жените Ромки. Институциите не ја извршуваат соодветно нивната улога во однос на осигурување подобра интеграција на родовата перспектива во политичките области. Не постои стратешки пристап за спроведување на национални стратегии и акциски планови.

Одреден ограничен напредок е достигнат во областа на **правата на децата**. Измените на Законот за малолетничка правда предвидуваат поголеми права и подобра заштита на децата-жртви и воведуваат посебни заштитни мерки за децата-сведоци. Професионалните лица за малолетничка правда од сите релевантни институции имаа поволна корист од деталната обука. Збирката на статистички податоци за малолетничка правда е подобрена. Воведени се единаесет општински совети за заштита од малолетничка деликвенција. Релевантните институции останаа недоволно финансирани и со недоволен капацитетите на кадар, што се однесува до администрацијата за малолетничка правда. Треба да се зајакне раководењето и координацијата на реформскиот процес.

Условите за малолетнички притвор во полициските станици не успева да ги исполни законските барања. Бесплатната правна помош не беше систематски обезбедена за малолетниците. Не функционира програмата за надоместување на малолетнички жртви. Ситуацијата во воспитно-поправната установа во Велес останува прашање на сериозна загриженост, особено во однос на третирање на

малолетници во затвореното крило, обезбедување на надворешна здравствена заштита, едукативни и рехабилитациони услуги. Бројот на специјализиран кадар како психолози и социјални работници останува недоволен.

Превенцијата, заштитата, теренските социјални служби сè уште немаат доволни финансиски и човечки ресурси, особено во врска со децата со посебни потреби, децата од улица, децата кои користат наркотици и децата кои се жртви на семејно насилство, сексуална злоупотреба или трговија со деца.

Одреден ограничен напредок се забележува во третирањето на **социјално ранливите лица и/или лицата со посебни потреби**. Беше ратификувана Конвенцијата на ОН за правата на лицата со посебни потреби. Социјалните услуги бавно се деинституционализираат, а граѓанското општество бавно го подобрува неговото обезбедување на услуги на социјална заштита. Како и да е, фискалната и административната децентрализација на социјалните услуги сè уште е ограничена. Бавно е спроведувањето на донесените политики. Треба да се адресираат лошите материјални услови и нехуманото и деградирачко однесување во психијатриските институции. Многу е ограничена социјалната интеграција на лицата со посебни потреби. Стапката на сиромаштија останува многу висока.

Постои одреден напредок во областа на **антидискриминациската политика**. Комисијата за заштита од дискриминација стана член-набљудувач на Европската мрежа на тела за еднаквост. Таа беше активна при разгледувањето на жалби, главно во областите на работничките односи, социјалната безбедност, судството и администрацијата. Целокупниот капацитет на Комисијата останува слаб, а и нејзините нивоа на видливост и пристапност до јавноста се ниски. Јавната свест за потребата од недискриминација е многу ограничена. Законот за недискриминација останува целосно да се усогласи со *acquis*; сè уште е изоставена дискриминацијата врз основа на сексуална определба. Заедницата на лезбејки, геј, бисексуалци и транссексуалци (ЛГБТ) продолжува да биде предмет на дискриминација и стигматизација.

Постои напредок во однос на **работничките права и синдикатите**. Економскиот и социјален совет (ЕСС) постојано продолжува да се состанува. ЕСС се договори околу минималната плата, а Собранието го донесе Законот за минимална плата. Беше обезбедена обука на релевантните лица за мирно решавање на работничките спорови и за преговарачи и посредници. Бипартитниот социјален дијалог останува слаб, особено во приватниот сектор. Капацитетот на социјалните партнери останува слаб бидејќи синдикатите имаат недостиг од стабилен финансиски и управувачки капацитет.

Постои напредок во однос на **правата на сопственост**. Процесот на враќање на имотот конфискуван во време на Социјалистичка Федеративна Република Југославија резултира со решение на 30.744 случаи, доставени во периодот од мај, 2000 година до декември, 2007 година. Околу 10% од донесените одлуки се решени во втора инстанца или од страна на Управниот суд. Имотот, кој не можеше да биде вратен беше надоместен во форма на обврзници, а 11 предмети во вредност од 301 милиони евра се решени во периодот од 2001-2011 година.

Севкупно, постои одреден напредок во зајакнувањето на социјалните и економските

права. Македонските институции имаа попроактивна улога во однос на правата на децата, особено малолетничката правда и децата од улица. Социјалниот дијалог се разви преку Економскиот и социјалниот совет. Комисијата за заштита од дискриминација е ангажирана во разгледувањето жалби иако нејзините ресурси се ограничени. Законот за недискриминација треба целосно да се усогласи со *acquis*, особено во однос на дискриминацијата врз основа на сексуална определба. Потребна е подобра заштита на правата на жените, вклучително оние од ранливите групи, како и понатамошни напори за зголемување на нивното учество на пазарот на труд и во политичкиот живот. Социјалната интеграција на лицата со посебни потребни останува слаба.

Почитување и заштита на малцинствата, културни права

Во првата половина на 2012 година, имаше бројни инциденти и убиства во земјата, кои доведоа до зголемена тензија помеѓу етничките заедници и до јавни протести. Владата одговори на смирен и одмерен начин. Политичките лидери исто така дадоа изјави повикувајќи на воздржаност и заемно почитување. Овој пристап треба да продолжи со цел да се избегне политизација на инцидентите. Суштинско е тоа, судските органи и органите за спроведување на законот да спроведат ригорозни и објективни истраги со цел да се обезбеди дека сторителите на каков било сторен криминал се изведени пред правдата.

Прегледот на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор е започнат од Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор (ССРД), а Владата донесе извештај, за прв пат од потпишувањето на Договорот. Извештајот ги покрива сите аспекти на Договорот, прикажувајќи каде постои напредок и истакнувајќи ги главните предизвици. Извештајот обезбедува важна алатка за зајакнување на дијалогот меѓу заедниците. Прегледот треба да продолжи, а препораките треба да бидат следени на конкретен начин.

Односите во Владата се под влијание на различните гледишта во однос на статусот на жртвите на конфликтот од 2001 година. Коалициските партнери треба да го продолжат нивниот дијалог со цел да се изнајдат решенија и да се обезбеди стабилност. Собраниската комисија за труд и социјална политика продолжува да дискутира за Законот за бранители, предложен од Владата, чија цел е обезбедување поддршка на жртвите на конфликтот од 2001 година. Треба да се изнајде заемно задоволително решение, кое ќе овозможи помирување, врз основа на скорашниот владин извештај за Охридскиот рамковен договор.

ССРД вработи нов раководен кадар. Сепак, потребни се понатамошни значителни напори за да се зајакне капацитетот на ССРД.

Агенцијата за заштита на правата на малцинствата, кои претставуваат помалку од 20% од населението, ја зголеми нејзината видливост, на пример преку партиципативни форуми на кои се зема учество со други институции и граѓанското општество. Како и да е, Агенцијата не беше во можност да изврши голем број од нејзините задачи како резултат на ограничените ресурси.

Министерството за образование и наука го поддржа пристапот до образование на заедниците, на пример преку изготвување на соодветни учебници. Пристапот до образование на јазиците на помалите заедници останува нееднаков како резултат на ограничениот број на квалификувани наставници и наставни материјали.

Комитетите за односи помеѓу заедниците продолжуваат да постојат во многу општини. Како и да е, нивниот потенцијал за водење дијалог помеѓу заедниците на

локално ниво не е целосно искористен.

Законот за јазиците продолжува добро да се спроведува во Собранието. Неговиот опсег се прошири за да вклучи функционери кои се избрани или назначени од Собранието. Треба да биде воспоставен механизам за евалуација и мониторинг.

Во однос на Стратегијата за интегрирано образование на Министерството за образование и наука, донаторите финансираа одредени активности, но не беше распределен државен буџет за спроведување на Стратегијата. Сегрегацијата во училиштата по етничка и јазична линија останува широко распространета. Постојат повторливи случаи на меѓуетничко насилство во училиштата за средно образование.

Во однос на правичната застапеност, целокупната застапеност на јавните службеници од немнозинските заедници е задоволителна и останува на приближно 29%. Како и да е, распределбата помеѓу министерствата е нееднаква, а правичната застапеност на повисоко ниво останува недостаточна. Некои од малите заедници, особено Ромите и Турците, остануваат недоволно застапени.

Одреден напредок беше достигнат во однос на **Ромите**. Беше донесена Стратегијата за социјална инклузија на Ромите 2012-2014, заедно со акциски план. И покрај буџетските ограничувања, финансиската поддршка за програмите за Ромите беше одржувана на нивото од 2009 и 2011 година. Земјата претседаваше со Декадата на инклузија на Ромите и организираше неколку регионални конференции и семинари. Таа започна да ги спроведува оперативните заклучоци на семинарот за социјална инклузија на Ромите од јули, 2011 година. Програмата за здравствени посредници на Ромите започна во 16 општини. Барањата за легализација на нелегалните домови беа поднесени до општините во согласност со законодавството, а процесот е во тек. Отворени се нови информативни центри за Ромите, со цел да се посвети внимание на проблемот на лицата без документи. Продолжуваат да се спроведуваат образовните проекти, а стапката на запишување на децата-Роми во средните училишта незначително се зголемува.

Не се имплементирани скорашните законодавни промени, кои се стремат кон разгледување на преголемата застапеност на децата-Роми во специјалните училишта. Пристапот до основните здравствени услуги останува тежок. Ромите имаат натпросечна стапка на смртност на новороденчиња, а многу деца или не се целосно вакцинирани или пак не се вакцинирани воопшто. Високата стапка на невработеност се задржува, а пристапот до социјалната помош за невработени останува проблематичен. Се задржува дискриминацијата на Ромите, вклучувајќи постојана стереотипизација во медиумите и социјалните мрежи на Интернет. Жените-Ромки и Ромите со посебни потреби се соочуваат со лоши животни услови поради двојната дискриминација.

Во јули, 2012 година имаше 1.162 **бегалци и внатрешно раселени лица** (ВРЛ) во земјата, мнозинството од кои се Роми од Косово*. 257 лица доброволно се репатрирани во Косово и Србија во 2011. Владата продолжи да ги спроведува политиките на интеграција за бегалците-Роми. Формализиран беше пристапот до услугите за јавно здравје и мерките на активниот пазар на трудот, а пристапот до домување беше подобрен.

* Ова назначување не е во спротивност со позициите за статусот и е во согласност со УНЦПР 1244 и Мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

Бројот на внатрешно раселени лица (ВРЛ) се намали од 611 во 2010 на 474 во 2011. Повеќето од жалбите поднесени од ВРЛ против државата за штетите од конфликтот од 2001 се сè уште пред судовите.

Севкупно, постигнат е одреден напредок во областа на културните права и малцинствата. Прегледот на Охридскиот рамковен договор беше започнат, кој вклучуваше препораки за разгледување на тековните предизвици. Овој моментум треба да биде одржуван преку конкретни последователни активности.. Загриженост предизвика тензијата помеѓу заедниците создадена како резултат на насилните инциденти. Владата одговори со зрелост и потребно е да се надгради со понатамошно зајакнување на меѓуетничките односи и помирување. Во врска со Ромите, преземени се неколку мерки, особено за да се разгледа проблемот со лицата без документи и за да се интегрираат ВРЛ и бегалците-Роми. Како и да е, спроведувањето на постојните стратегии и меѓуинституционална соработка треба значително да се зајакнат. Неколку институции кои се овластени да ги поттикнуваат правата на заедниците имаат недостиг од финансиски и административни ресурси.

2.3. Регионални прашања и меѓународни обврски

Република Македонија продолжи целосно да соработува со **Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ)**. Не постојат заостанати случаи или жалби кои се во судска постапка во Хаг. Од четирите случаи кои МКСЈ ги предаде на националните власти во 2008 година, еден беше одбиен од домашниот судски систем, а другите три беа одбиени во 2012 година, на барање на јавното обвинителство и врз основа на Законот за амнестија.

Република Македонија сè уште одржува билатерален договор за имунитет со Соединетите Американски Држави, кој овозможува изземање за граѓаните на САД од правната надлежност на **Меѓународниот кривичен суд**. Ова не е во согласност со Заедничките позиции на ЕУ за интегритетот на Статутот на Ромите или со слични водечки принципи на ЕУ за билатералните договори за имунитет.

Регионалната соработка и добрососедските односи претставуваат суштествен дел од напредокот на државата кон Европската унија. Државата продолжи активно да зема учество во регионалните иницијативи, вклучително Процесот за соработка на Југоисточна Европа (ПСЈИЕ), Советот за регионална соработка (СРС), Спогодбата за слободна трговија во Централна Европа (ЦЕФТА), Договорот за основање на Енергетската заедница и Спогодбата за Европската заедничка воздухопловна област (ЕЦАА).

Земјата го презеде Претседателството на ПСЈИЕ во јуни, 2012 година. Седиштето на Секретаријатот на здравствената мрежа на Југоисточна Европа (СЕЕХН) беше воспоставено во Скопје. Земјата продолжи да придонесува кон мисијата ЕУФОР-АЛТЕА во Босна и Херцеговина.

Република Македонија одржува целокупна конструктивна улога во однос на **билатералните односи со други земји кои се дел од проширувањето и соседни земји-членки на ЕУ**.

Односите со *Албанија* продолжуваат да се развиваат со влегувањето во сила на спогодбите за заемни патувања на граѓани помеѓу двете земји и за соработка, како дел од процесот на пристапување на ЕУ. Беше потпишана спогодба за заеднички центар за размена на информации помеѓу нивните односни служби на граничната и миграционата полиција.

Односите со *Босна и Херцеговина* и понатаму остануваат добри. Потпишани се неколку спогодби за судска соработка и за соработка во областите на здравство и образованието.

Соработката со *Црна Гора* и понатаму се зајакнува. Спогодбата за екстрадиција влезе во сила, исто како и спогодбите за економска соработка и за процесот на пристапување кон ЕУ. Потпишани се спогодби за реадмисија на лица кои престојуваат без дозвола и за полициска соработка.

Односите со *Србија* и понатаму остануваат добри. Реализирани се меѓусебни претседателски посети во декември 2011 година и во јануари 2012 година, кои беа проследени со позитивна атмосфера. Потпишани се спогодби за условите за патување и за надоместок за здравствена заштита. Нема развој во однос на спорот помеѓу православните цркви на двете земји.

Соработката со *Косово* продолжи да се развива со влегувањето во сила на спогодбата за гранично регулирање на железничкиот сообраќај и со потпишувањето на спогодбата за заедничка гранична контрола и надзор. Заедничките надзорни патроли долж границата со Косово треба да посветат внимание на нелегалната трговија со стоки и нелегалната миграција.

Блиските односи со *Турција* напредуваат и понатаму на дипломатско, економско и културно поле. Влезе во сила спогодбата за постојан воздушен сообраќај помеѓу двете земји.

Продолжуваат блиските врски со *Бугарија*, особено во економската сфера. Развојот за време на периодот на известување ја истакна потребата од подлабок дијалог за да се надминат можните недоразбирања и различните перцепции во однос на прашањата базирани на историска, културна и етничка основа. Скорашните изјави на највисоко ниво ја потврдија волјата за продолжување понатаму.

Односите со *Грција* остануваат блиски и понатаму, особено во економската сфера и туризмот. Како и да е, односите помеѓу двете земји остануваат под влијание на спорот со името. Меѓународниот суд на правдата донесе пресуда во однос на Времената спогодба со Грција. Земјата продолжи да се ангажира во разговорите кои се под покровителство на ОН и во директни контакти со Грција. Разговорите под покровителство на ОН за преговарање и заемно прифатливо решение треба да се водат со зголемена енергичност, како и директните билатерални средби и контакти. Треба да се избегнат дејствата и изјавите кои може негативно да влијаат на добрососедските односи.

Севкупно, Република Македонија активно учествува во регионалната соработка и понатамошното развивање на билатералните односи со нејзините соседи. Спорот со името продолжува да влијае на односите со Грција. Важен е конструктивниот пристап кон предизвиците со соседите.

3. Економски критериуми

При разгледување на случувањата во областа на економијата во Република Македонија, Комисијата се раководеше од заклучоците на Европскиот совет во Копенхаген од јуни 1993 година, во кои се наведува дека членството во Унијата наложува постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата.

3.1. Постоене на функционална пазарна економија

Основи на економската политика

Одржан е широк консензус за основните карактеристики на поставеноста на економската политика на земјата. Среднорочната рамка на политиките беше опишана во различни програми, како што се Шестата претпристапна економска програма (ПЕП), која го покрива периодот 2012-2014 година, Стратегијата за пазарот на труд за 2015 година и Националниот акциски план за вработување за 2011-2013 година. Дополнително, властите започнаа Пристапен дијалог на високо ниво со ЕУ, кој обезбеди дополнителна платформа за забрзување на реформите во економијата поврзани со пристапувањето. Продолжи соработката со МФИ, како што е Светска банка и ММФ, иако вториот преглед на ММФ за сегашниот финансиски аранжман сè уште не може да биде компетиран. Продолжи структурниот дијалог со бизнис заедницата. *Севкупно*, одржан е широк политички консензус за основите на економската политика.

Макроекономска стабилност

Економијата порасна за околу 3% во 2011 година, но се намали за околу 1 % годишно во првата половина на 2012 година, споредено со порастот од приближно 5% во првата половина на претходната година. Издржливата приватна потрошувачка помогна за спречување на поостро забавување, додека намалувањето во јавната потрошувачка имаше негативен придонес за растот. Индикаторите на домашното производство покажуваат значајно годишно забавување во текот на периодот за кој се известува, со индустриско производство во просек приближно 9% пониско од октомври 2011 година во однос на истиот период од претходната година. Просечниот БДП по жител се подобри во однос на просекот на ЕУ, зголемувајќи се од 35% од просекот на ЕУ во 2010 година на 36% во 2011 година. *Севкупно*, економската активност се забави од есента 2011 година, иако приватната потрошувачка и инвестициите останаа прилично издржливи со оглед на значително послабото меѓународно окружување.

Надворешните нерамнотежи се намалија, но нивното финансирање се влоши. Во првата половина на 2012 година, дефицитот на тековната сметка беше на околу -2,8% од годишниот проценет БДП, споредбено со -3,5% од БДП во претходната година. Најзначајниот фактор за подобрувањето беше понатамошното зголемување на тековните трансфери до околу 10% од проценетиот годишен БДП. Трговскиот биланс на стоки и услуги незначително се влоши, достигнувајќи -12% од проценетиот годишен БДП, споредбено со

-11% од БДП во претходната година, главно како резултат на помалите приходи од извоз. Вишокот на капиталната и финансиската сметка се намали за слично ниво, намалувајќи се на околу 2,6% од БДП до јуни 2012 година, споредбено со вишокот од 4% во претходната година. Приливите од СДИ и други инвестиции се намалија на околу 1% од проценетиот годишен БДП и 0,6% од БДП соодветно, споредбено со 2% од БДП и 4% од БДП во претходната година. Како резултат на тоа, финансирањето на дефицитот на тековната сметка не беше толку заснован на приливи од инвестиции, колку на надворешни кредити.

Бруто надворешниот долг порасна незначително на 61,2% од БДП во првото тримесечје од 2012 година, споредбено со 59,7% во претходната година. Главната причина за овој пораст беше јавниот надворешен долг, кој порасна за 2,2 процентни поени од БДП, додека приватниот долг се намали за 0,7 процентни поени. Девизните резерви изнесуваа 2,1 милијарди евра (околу 30% од БДП) во јули, споредбено со 1,8 милијарди евра (29% од БДП) во претходната година. Покриеноста на потенцијалниот увоз со резервите незначително се подобри, одразувајќи го не само зголемувањето на нивото на девизни резерви, туку исто така очекуваниот намален увоз. *Севкупно*, дефицитот на тековната сметка се намали. Меѓутоа, финансирањето на дефицитот во зголемена мера се потпре на надворешни позајмувања, што доведе до зголемување на бруто јавниот надворешен долг.

Невработеноста беше многу висока 31,2% и во голема мера остана непроменета на годишно ниво во второто тримесечје од 2012 година, а во текот на зимата беше околу 1 процентен поен повисока отколку во претходната година. Вработеноста беше околу 1% повисока од пред една година, но нејзиното влијание врз невработеноста беше ограничено, од причина што повеќето нововработени лица се чини дека не биле претходно регистрирани на пазарот на трудот. Главните сектори со раст на вработеноста во второто тримесечје од 2012 година беа образованието, текстилната индустрија и општинските услуги. Невработеноста кај младите незначително се зголеми, од 54,6% во второто тримесечје од 2011 година на 54,9% во второто тримесечје од 2012 година. Младите изнесуваат околу 10% од работната сила, но нивното учество во невработеноста се зголеми од 18,5% во второто тримесечје од 2011 година на 18,8% во второто тримесечје од 2012 година. Невработеноста помеѓу помалку образованите, кои сочинуваат приближно 30% од работната сила се намали, од 39% во второто тримесечје од 2011 година на 36% во второто тримесечје од 2012 година. Вработеноста во јавниот сектор се зголеми за околу 1% на годишно ниво, главно во образовниот сектор. Меѓутоа, како удел во вкупната невработеност, уделот на вработеноста во јавниот сектор се намали од 22% во половината на 2011 година на 21% во половината на 2012 година. *Севкупно*, состојбата на пазарот на труд останува слаба. Невработеноста останува многу висока, особено кај младите лица и помалку образованите.

Монетарната политика претпазливо го поддржуваше постепеното опоравување, додека политиката на девизен курс остана ориентирана кон задржување на ценовната стабилност и *де факто* врзувањето за еврото. Централната банка незначително ја намали нејзината референтна каматна стапка, од 4% на 3,75%. Со цел да се поддржат активностите на кредитирање на финансискиот сектор, Централната банка ги измени правилата за барањата за минималната резерва и колатерала. Таа, исто така воведо голем број на мерки за стимулирање на активността на финансискиот пазар, како што се создавање на нови монетарни инструменти, нов расположлив депозит преку ноќ и расположливи депозити на 7 дена, репо аукции и со намалување на каматниот распон меѓу стапките на депозитите преку ноќ и благајничките записи на Централната банка. *Севкупно*, политиката на девизниот курс и монетарната политика останаа стабилни.

Инфлацијата беше значително пониска од пред една година, со просечна стапка на инфлација во првите осум месеци од 2012 година од 2,4%, во споредба со

4,4% во истиот период пред една година. Сепак, во текот на последните месеци, инфлацискиот притисок се зголеми. Главните извори за зголемувањето лежат во повисоките цени на енергијата, но исто така зголемувањето на цените на храната и трошоците на изнајмување. Цените на храната и пијалациите изнесува околу 40% од потрошувачката кошничка. Базичната инфлација, која го исклучува влијанието на цените на енергијата и храната врз вкупното ниво на цени, остана стабилна и под 2%.

Објавениот дефицит на централната власт за 2011 година беше во согласност со целта за 2,5% од БДП. Приходите, кои изнесуваат околу 30% од БДП, беа околу 7,5% пониски отколку првично очекуваните. Со цел да се исполни целта поврзана со дефицитот, потрошувачка беше намалена за околу 7%, главно за купување на стоки и услуги, кои се одржаа на околу 19% под нивната цел во почетниот буџет. Капиталните инвестиции, исто така, беа одржани на околу 16% пониско ниво од првично планираното. Сепак, како удел во БДП капиталните трошоци се зголемија, од 3,5% во 2010 година на 3,8% во 2011 година, додека севкупните трошоци се намалија од 32,0% од БДП на 31,2%. Во 2012 година, приходите останаа под предвиденото и се намалија за 3% во реални износи. За да компензираат за недостигот, властите донесоа ребаланс на буџетот и го зголемија дефицитот за 2012 година од -2,5% од БДП на -3,5%. Досега, главната област на намалување на трошоците повторно беа капиталните трошоци, кои во јули изнесуваа околу 1,8% од проценетиот годишен БДП, споредено со 2,4% во претходната година. Во првите седум месеци од 2012 година, објавените податоци укажуваат на дефицит од околу 2% од проценетиот годишен БДП, што претставува слично ниво како претходната година. Соодносот на државниот долг се зголеми на околу 30% од БДП во јули 2012 година, споредбено со околу 25% во претходната година, главно заради зголеменото домашно позајмување. И покрај постојните законски обврски, ниту Фискалната стратегија и стратегија за јавниот долг, ниту Програмата за јавни инвестиции сè уште не се ажурирани за периодот 2012-2014 година. Понатаму, властите не поднесоа фискално известување, што треба да содржи податоци на централната власт во формат споредлив со стандардите на ЕУ.

Продолжи фискалната децентрализација. До средината на 2012 година, 84 од 85 општини напреднаа во втората фаза на децентрализација. Понатаму, се зголеми уделот на општините во распределбата на приходите. Сè уште треба да се зајакне ефикасноста на локалните единици надлежни за финансиско управување, со подобрување на управувањето и надлежностите, со обезбедување на соодветно ниво на кадровска екипираност и со скратување на административните постапки.

Фискалната политика останува насочена кон исполнување на целите на дефицитот, иако поради помалите приходи од очекуваните, фискалната цел треба да се подигне во есен 2012 година. Буџетското планирање и извршување се влошени и квалитетот на јавната потрошувачка продолжува да биде низок. Буџетскиот процес продолжува да се соочува со премногу оптимистички проценки за приходите, недостаток на среднорочно планирање, одлуки за трошење на краток рок и влошување на управувањето на јавната потрошувачка, што резултира со зголемување на заостанати долгови, дополнително намалена транспарентност на одлуките за трошење и намалена веродостојност на

сметките на јавниот сектор. Ова не само што ги прави нејасни информациите за фискална позиција на земјата, туку исто така има негативни пропратни ефекти врз состојбата поврзана со ликвидноста на приватниот сектор.

Севкупно, политиката продолжи да биде насочена кон стабилност. Монетарните услови беа во насока на поддржување на растот, имајќи ја притоа предвид политиката на земјата за *де факто* врзувањето на денарот за еврото. Јавното трошење во голема мера беше во согласност со приходите. Меѓутоа, буџетското планирање и управувањето со јавните расходи значително се влошија и квалитетот на јавното трошење остана слаб. Невработеноста продолжува да биде многу висока, особено кај младите лица, што претставува главен предизвик за политиката. Макрофискалните ризици се главно поврзани со надворешните шокови, како што е понатамошно намалување на надворешната побарувачка, повисоките увозни цени и/или намалување на тековните трансфери.

Меѓусебно дејство на пазарните сили

Приватизацијата во голема мера е завршена и економијата, главно, ја движат пазарните сили. Улогата на приватниот сектор незначително се зголеми од 82% од вкупната вредност додадена во 2010 година на 82,4% во пролетта 2012 година, главно како резултат на зголемувањето на додадената вредност во градежништвото и трговијата. Владата донесе некои одлуки кои ја зголемија улогата на државата во економијата, како што се согласувањето за замената на долгот за акциски капитал со неколку проблематични компании. Во исто време, програмата на владата за продажба на државно земјиште создаде приходи, но исто така го намали нивото на активата на државата. Не беа успешни обидите за приватизација на некои од компаниите во државна сопственост. Севкупно, вредноста на активата на имотот кој е целосно или делумно контролиран од страна на државата останува во голема мера непроменета на околу 13% од БДП. Најголемиот дел од државниот капитал, приближно 80%, е концентриран во пет компании, главно јавни претпријатија. Јавниот сектор вработува околу 20% од работната сила и јавните набавки изнесуваат околу 11% од БДП. Уделот на администрирани и регулирани цени во кошничката на ЦПИ (Индекс на потрошувачки цени) остана непроменет на 13,1%. Регулираните цени, кои изнесуваат околу 12% од кошничката на ЦПИ, обично ги покриваат трошоците. Меѓутоа, цените на електричната енергија сè уште се нарушени како резултат на постојаните високи технички загуби и влезните цени кои не ги покриваат трошоците. Регулираните цени, како што се за снабдување со вода и отстранување на отпад кои изнесуваат околу 1,4% од кошничката на ЦПИ, обично не ги покриваат трошоците. *Севкупно*, улогата на државата во голема мера остана непроменета и ограничена.

Влез и излез на пазарот

Владата ги продолжи своите напори за олеснување на влез и излез на пазарот. Сепак, делумно поради меѓународната економска средина која нуди помала поддршка, бројот на новооснованите компании се намали за малку под 10% од вкупниот број на претпријатија. Ограничениот пристап до финансии сè уште го спречува растот на многу компании, особено на малите и средни претпријатија (МСП). Третата фаза на проектот "регулаторна гилотина", кој се фокусира на

намалување на административните оптоварувања, се спроведува и започна четвртата фаза, која се концентрира на мерки за малите и средните претпријатија. Дополнителен напредок е постигнат во делот на затворање на компании кои не функционираат. Во периодот од октомври 2011 година до август 2012 година, бројот на стечајни постапки беше за околу 32% повисок во споредба со претходната година. Намалено е просечното времетраење за ликвидација на компанија. *Севкупно*, одреден понатамошен напредок беше постигнат во олеснувањето на влезот и излезот на пазарот.

Правен систем

Правниот систем за функционална пазарна економија во голема мера е воспоставен. Практично е завршена регистрацијата на недвижниот имот. Властите донесоа голем број реформи за зголемување на ефикасноста и транспарентноста на судовите, како и за забрзување на законските постапки. Бројот на нерешени предмети во трговскиот суд се намали, од 5782 на крајот на 2011 година на 2152 предмети во средината на 2012 година. Времетраењето на судските постапки остана во голема мера непроменето. Околу една третина од предметите се решени во рок од три месеци, а околу 60% во рок од шест месеци. Уделот на предметите кои траат повеќе од пет години дополнително се намали, од 1,2% во 2010 година на 0,8% во 2011 година. И покрај поедноставените постапки и воведување на нови правни инструменти со кои се зајакнува дисциплината на плаќање, спроведувањето на договорите сè уште е тешко, со што се попречува деловното опкружување, особено за малите и средни претпријатија. Понекогаш, законодавниот процес страда од недоволно дискусија со засегнатите страни, што доведува до потреба од чести измени на тукушто донесеното законодавство. Потребно е дополнително зајакнување на спроведувањето на постојното законодавство.

Правната и финансиската независност и расположливоста на ресурси на некои регулаторни и надзорни органи се зајакнати. Меѓутоа, во некои случаи, како што е Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС), Државната комисија за жалби по јавни набавки и Државната комисија за спречување на корупцијата, расположливоста на човечки и ИТ ресурси и/или влијанието сè уште се недоволни. Дополнително треба да се подобрува квалитетот на одлуките на Комисијата за заштита на конкуренцијата. Следењето на извештаите на Државниот завод за ревизија (ДЗР) од страна на Собранието е несоодветно и недостигаат механизми на Владата за справување со недостатоците кои се идентификувани во извештаите на ДЗР.

Севкупно, функционирањето на правниот систем продолжи постепено да се подобрува. Сепак, слабостите поврзани со долгите постапки, корупцијата и тешкото спроведување на договорите продолжуваат да го попречуваат деловното опкружување.

Финансиски сектор

Значењето на финансискиот сектор и функцијата на посредување која ја има, и понатаму се подобрија. И покрај меѓународната финансиска криза, активата на секторот се зголеми незначително од 71% од БДП на крајот на септември 2011

година на 72% на крајот на јуни 2012 година. Депозитите во голема мера останаа непроменети на околу 50%. Бруто кредитите пораснаа од 44% од БДП на 47%, главно поради зголеменото кредитирање од страна на банките со средна големина. Депозитите остануваат главен извор на ликвидност на секторот, кои покриваат повеќе од 112% од неподмирениите кредити. Секторот во најголем дел продолжува да биде во сопственост на странски компании, со 13 од вкупно 17 банки во странска сопственост. Уделот на странската сопственост порасна на 75% од БДП во средината на 2012 година, споредено со 73% во претходната година. Сопственичкиот удел на државата во секторот останува мал, со околу 7% од активата на секторот. Главниот имот на државата се состои од мнозинскиот удел во единствената банка за развој во државата и од ограничен број на преостанати малцински акции. Концентрацијата на пазарот останува висока, но истата малку е намалена. Активите на петте најголеми банки во однос на нивниот удел во вкупната актива благо опадна, од 67% во средината на 2011 година на 66% во средината на 2012 година. Ефикасноста на банкарскиот сектор е малку подобрена. Профитабилноста на секторот во целина благо закрепна во второто тримесечје од 2012 година. Кредитниот раст се обнови од есента минатата година, достигнувајќи околу 8,5% во првите седум месеци од 2012 година. Пондерираните каматни стапки на приватниот сектор се намалија на околу 8,4% во јули, додека стапките на депозитите се намалија малку побрзо, на околу 5%. Како резултат на тоа, распонот незначително се прошири на 3,4 процентни поени. Одржана е финансиската стабилност, со стабилна ликвидност, солвентност и сооднос на адекватноста на капиталот. Уделот на нефункционални кредити малку се зголеми во случајот на големи и мали компании, додека во случајот на банки со средна големина, функционалноста на кредитите се подобри. Просечниот сооднос на нефункционални кредити на секторот остана блиску до 10% со одобрувања кои сè уште го надминуваат износот на идентификувани нефункционални кредити.

Регулирањето и супервизијата во банкарскиот сектор во голема мера се во согласност со меѓународните стандарди. Релевантноста на посредниците на небанкарскиот финансиски пазар продолжува да биде ограничена, со актива која изнесува околу 10% од активата на финансискиот сектор или околу 8% од БДП. Институциите за осигурување имаат околу 4% од активата на секторот, додека лизинг компаниите и пензиските фондови околу 3% секој. Вредноста на пазарот на капитал продолжи да се намалува на околу 30% од БДП.

Севкупно, продолжи трендот кон понатамошно продлабочување и проширување на финансискиот сектор. Сепак, нивоата на финансиско посредување и конкурентност на пазарот останаа на ниско ниво, ограничувајќи го подинамичниот раст на приватниот сектор, особено на МСП. Покрај тоа, одредени регулаторни и надзорни тела сè уште продолжија да бидат попречени од недоволно ниво на расположливост на средства и влијание.

3.2 Капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата

Постоење на функционална пазарна економија

Севкупно, одржана е макроекономската стабилност. Постапките за влез и излез на пазарот се подобрени. Преземени се одредени чекори за зајакнување на

влдеењето на правото. Сепак, до сега, таквите мерки сè уште немаат значително влијание. Квалитетот на планирањето и управувањето со јавните финансии се влоши и квалитетот на трошењето остана слаб. Невработеноста останува многу висока, особено меѓу младите. Деловното опкружување продолжува да страда од институционалните и административните слабости, тешкото спроведување на договорите и корупцијата.

Расположливост на човечки и физички капитал

Нивото на расположливост на човечкиот капитал сè уште е ниско. Властите продолжија да ја подобруваат физичката инфраструктура за образование, да го зголемуваат бројот на наставници и да ги модернизираат наставните програми. Бројот на наставници се зголеми за 1,5% во учебната 2011-2012 година, по зголемување од 4,4% во претходната година. Како и во претходната година, зголемувањето беше главно заради дополнителните вработувања во основните и средните училишта. Преземени се мерки за зголемување на стапките на запишување, иако во некои области оваа политика се соочи со потешкотии. Буџетските средства за образованието се зголемија маргинално во 2011 година, од 4,6% од БДП во 2010 година на 4,7% од БДП, додека за 2012 година буџетот предвидува намалување на 4,5% од БДП. Наспроти постојаните напори, вкупното ниво на образование на работната сила сè уште е релативно ниско и некомпатибилноста на вештините сè уште е значителна. Постои значителен простор за подобрување на ефикасноста на јавните трошоци за образованието и за подобрување на квалитетот на образованието. *Севкупно*, мерките за подобрување на нивото на квалификуваност продолжуваат. Меѓутоа, сè уште ниското ниво на образование, бара понатамошни одржливи напори со цел подобрување на расположливиот човечки капитал во земјата.

Расположливоста на капиталот во државата останува на релативно ниско ниво и неговиот квалитет е попречен со намаленото инвестирање со декади назазад. Јавните инвестиции се зголемија на околу 3,8% од БДП во 2011 година. Сепак, постојат многу ограничени информации за сегашните приоритети на потрошувачката. Бруто акумулацијата на капиталот беше сè уште висока на околу 36% од БДП во последното тримесечје од 2011 година, но се намали на 22% во првото тримесечје од 2012 година. Властите не обезбедуваат скорешни раздвоени податоци за бруто инвестициите, кои би овозможиле подобро разбирање на движечките фактори зад одлуките за инвестирање. Одредени ограничени чекори се преземени за подобрување на транспортната инфраструктура на државата. Состојбата на странски инвестиции се зголеми од 51,5% од БДП во средината на 2011 година на 53% во средината на 2012 година. Севкупно, трошоците за јакнење на економијата базирана на знаење останаа на ниско ниво. Напорите за зголемување на јавниот капитал продолжуваат да бидат попречени со слабиот капацитет за спроведување, но исто така и со користењето на средствата за помалку продуктивни намени, како што е разубавувањето на главниот град. *Севкупно*, капиталот на државата останува на ниско ниво.

Секторска структура и структура на претпријатија

Нема поголеми промени во областа на реструктурирање на претпријатијата. Мрежните индустрии се под доминација на многу мал број на сегашни

снабдувачи, што често ја поткопува ефикасната конкуренција. Малите и средните претпријатија (МСП) досега продолжуваат да бидат најголемата група на компании, обезбедувајќи вработување за повеќе од 80% од вработените во приватниот сектор или приближно 60% од вкупната вработеност. Пристапот до финансии се подобри, делумно благодарение на дополнителните меѓународни кредитни можности, првенствено обезбедени од Европската инвестициска банка (ЕИБ). Дополнително, Владата продолжува со субвенционирање на каматните трошоци за кредитите на МСП, иако со обем на опаѓање во буџетот за 2012 година.

Неформалниот сектор, поткрепен со слабостите во даночната политика и политиката на потрошувачката, како и во спроведувањето на законите, останува главен предизвик. Тоа ја намалува даночната основа и успешноста на економските политики.

Севкупно, структурните промени кон разнообразноста и активностите со поголема додадена вредност остануваат ограничени. Конкуренцијата во мрежната индустрија останува ограничена со доминантните постојни снабдувачи. Малите и средните претпријатија сè уште се соочуваат со потешкотии во пристапот до капитал и пазари и покрај зголемената поддршка.

Влијание на државата врз конкурентноста

Севкупното ниво на систематска државна интервенција е ограничено. Достапните податоци укажуваат на релативно ниско ниво на државна помош, што е помалку од 1% од БДП. Сепак, оваа бројка не е споредлива со податоците за државна помош собрани во согласност со стандардите на ЕУ. Основана е Комисијата за заштита на конкуренцијата. Сепак, квалитетот на нејзините одлуки треба дополнително да се подобри, а свеста за поднесување на извештаи на давателите на државна помош не е доволно развиена. *Севкупно*, влијанието на државата врз конкурентноста остана ограничено.

Економска интеграција со ЕУ

Државата е мала, отворена економија, со вкупна трговија на стоки и услуги во износ од околу 120% од БДП во 2011 година. Трговската интеграција со ЕУ е во напредна фаза. Околу 64% од целиот извоз моментално оди во ЕУ-27 и околу 56% од увозот потекнува од таму. Втората најзначајна трговска област на земјата е ЦЕФТА, која изнесува околу 24% од извозот и околу 11% од увозот. Подобрена е извозната структура, со зголемен удел на артикли со повисока вредност по единица, како што се катализатори за издувни гасови на автомобили. Сепак, текстилот, облеката и производите од преработено железо сè уште изнесуваат повеќе од една третина од вкупниот извоз. СДИ изнесуваат околу 50% од БДП, а 80% од инвестициите доаѓаат од ЕУ. Девизниот курс во однос на еврото остана стабилен во номинални услови. Конкурентноста на цените остана во голема мера непроменета. Ова е рефлектирано во непроменетиот реален ефективен девизен курс, кој во средината на 2012 година беше за околу 1% понизок од претходната година. *Севкупно*, трговската интеграција со ЕУ е во напредна фаза. Составот на стоките за извоз е подобрен, иако традиционалните производи, како што се текстилот, облеката и челикот сè уште се доминантни. Конкурентноста на цените во меѓународни рамки остана

во голема мера непроменета.

4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

Во овој дел се разгледува способноста на Република Македонија за преземање на обврските од членството- односно *acquis*, како што е изразено преку договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата. Исто така се анализира административниот капацитет на Република Македонија да го спроведе *acquis*. Анализата е структурирана во согласност со листата од 33 поглавја од *acquis*. Во секој сектор, оценката на Комисијата го покрива постигнатиот напредок во текот на периодот за кој се известува и се сумира вкупното ниво на подготвеност на земјата.

4.1. Поглавје 1: Слободно движење на стоки

Ограничен напредок може да се забележи во однос на **општите принципи**. Спроведувањето на акцискиот план за усогласување со членовите 34 до 36 од Договорот за функционирање на Европската унија напредува по изменувањето на 26 правни акти (од вкупно 42).

Постои напредок во областа на **хоризонталните мерки**. Инфраструктурата за квалитет беше подобрена по стратешкиот план за спроведување на *acquis* во областа на слободното движење на стоки. Во областа на *стандардизацијата*, постигнат е добар напредок. Законот за стандардизација беше изменет за да се подобри организациската поставеност на Институтот за стандардизација (ИСПМ). Вкупно 16,500 Европски стандарди (ЕС) беа усвоени како национални стандарди. Од нив, 3210 се таканаречени хармонизирани ЕС во рамките на значењето на директивите од новиот приод. Беа повлечени сите југословенски и конфликтни стандарди. ИСПМ стана полноправен член на Европскиот комитет за стандардизација (ЦЕН) и на Европскиот комитет за електротехничка стандардизација (ЦЕНЕЛЕК). Членството на собранието на ИСПМ се прошири на 97 заинтересирани страни. Административниот капацитет на ИСПМ е подобрен со нов систем за управување со документи/стандарди, кој исто така овозможува електронска продажба на стандарди. ИСПМ е сертифициран во согласност со стандардот EN ISO 9001:2009.

Во областа на *оцена на сообразност*, се забележува мал напредок. Бројот на издадени дозволи за тела за оцена на сообразност се зголеми од еден на девет. Сертифицирањето на производите е во рана фаза на развој. Целосно усогласување на Законот за безбедност на производите со хоризонталното *acquis* од 2008 година (Новата законодавна рамка) сè уште не е постигнато. Донесена е национална регулатива за заедничката рамка за пласирање стоки на пазарот и известување на ЕЗ. Оваа регулатива е со цел да се прифатат хоризонталните елементи на *sui generis* Одлуката бр. 768/2008/ЕЗ, но усогласувањето останува да се потврди.

Има одреден напредок во областа на *акредитацијата*. Институтот за акредитација (ИАРМ) има соодветен капацитет за управување со моменталниот опсег на акредитациите. Има акредитирано вкупно 107 тела за оцена на сообразност, што претставува значително зголемување од 76 за период од една година. Меѓутоа, ИАРМ треба да ги утврди или подобри своите капацитети за акредитација во новите области. ИАРМ потпиша Договор за взаемно

признавање на сертификатите за акредитација на лаборатории за тестирање и калибрација, инспекциски и сертификациски тела со Европската организација за акредитација и Договор за мултилатерално признавање на акредитациите за областите тестирање и калибрација (ILAC-MRA) со светската организација за акредитација - Меѓународна организација за акредитација на лаборатории (ILAC). Добар напредок има во областа на *метрологијата*. Законот за метрологија е изменет за поедноставување на издавањето на сертификати и за обезбедување правна основа за инспекција и надзор на инструментите за мерење. Бројот на сертификати за калибрација и потврдување издадени од страна на Бирото за метрологија (БМ) се зголеми за 43 % во 2011 година, споредено со 2010 година. Опремата во разни лаборатории на БМ беше повторно калибрирана и лабораториите за тежина, температура, обем, проток и притисок се акредитирани од страна на националното тело за акредитација. Меѓутоа, капацитетот на БМ за калибрација на инструментите за мерење не се користи доволно.

Слаб дополнителен напредок има во областа на *надзор на пазарот*. Во 2011 година, координативното тело за надзор на пазарот изврши вкупно 390 координирани инспекции и 340 надзорни акции, од кои најголемиот дел (80 %) беа поврзани со законодавството за безбедност на играчки. Државниот пазарен инспекторат вработи четворица инспектори за активности за истражување на безбедноста на производите. Човечките и финансиските ресурси не се доволни за да се извршат сеопфатни проверки за техничката усогласеност на производите. Подготовките во областа на хоризонталните мерки се унапредени, но целосна усогласеност на Законот за истражување на пазарот со правото на ЕУ останува допрва да се постигне.

Се забележува напредок во стариот приод на **законодавството за производи**. За спроведување на Законот за хемикалии беше утврдена листа на високо ризични супстанции и правилник за методите за испитување и регистрирање на хемикалии. Во октомври 2011 година, извештаите за статусот на хемикалиите и националниот акциски план за стратешки пристап во управувањето со хемикалии беа исто така донесени. Основано е меѓусекторско тело за координација на активности поврзани со Законот за хемикалии. Вработените од Државниот санитарен и здравствен инспекторат добија специјализирана обука. Подготовките во областа на „стариот пристап“ во законодавството за производите се напреднати.

Одреден напредок исто така се забележува во **новиот и глобален приод на законодавството за производи**. Беа усвоени измени на правилниците за машини, кабли, лифтови, опрема под притисок, едноставни садови под притисок и други за да се овозможи примена на Договорот за взаемно признавање на сертификатите за акредитација со Европската организација за акредитација. Постигнато е дополнително усогласување со соодветните директиви на ЕУ за машини, играчки, медицински помагала, опрема под низок напон и електромагнетска компатибилност; усогласувањето со *acquis* треба да се потврди. Донесени се три национални анекси на Еврокодските ЕС1, ЕС7 и ЕС8 за структурен дизајн на градежните работи. Во областа на новиот и глобален приод законодавството за производи, земјата бележи напредок.

Кај **процедуралните мерки** се забележува одреден напредок. Уредбата за известување на Европската комисија за технички и нехармонизирани прописи и

технички стандарди е изменет. Сепак, сè уште не е постигната целосна усогласеност. Земјата бележи напредок во оваа област.

Заклучок

Во областа на слободно движење на стоки се забележува добар напредок, особено во областа на стандардизацијата, акредитацијата и метрологијата. Одредени области од рамковното хоризонтално *acquis* остануваат целосно да се усогласат. Усогласувањето со членовите 34 до 36 од Договорот за функционирање на Европската унија останува да се постигне. Подготовките во областа на слободно движење на стоки бележат напредок.

4.2. Поглавје 2: Слободно движење на работници

Може да се забележи одреден напредок во однос на **пристапот до пазарот на трудот**. Законот за јавните службеници останува да биде изменет, со цел да им се даде на граѓаните на ЕУ пристап до работни места во јавниот сектор.

Нема напредок во однос на подготовката за учество во **ЕУРЕС** (Европските служби за вработување) мрежата.

Може да се забележи мал напредок во областа на **координација на системите за социјална сигурност**. Билатералниот договор со Канада за координација на системите за социјално осигурување влезе во сила и продолжија преговорите за склучување договори со Италија и Албанија. Исто така, продолжи работата за решавање на прашања во врска со социјалното осигурување со Косово. Подготовките во оваа област умерено напредуваат. Постигнат е одреден напредок во областа на **Европската картичка за здравствено осигурување (ЕКЗО)**. Унгарија и Романија ја прифатија иницијативата на Фондот за здравствено осигурување за почнување на преговори за ЕКЗО. Беа потпишани договори за паушален надоместок на трошоците за здравствена заштита со Црна Гора и Србија. Подготовките во оваа област умерено напредуваат.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на слободно движење на работниците. Усогласувањето со *acquis-mo* е во рана фаза.

4.3. Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги

Забележан е одреден напредок во областа на **правото на основање**. Продолжуваат напорите за поедноставување на постапките и намалување на трошоците за основање и добивање дозволи. Порталот за електронско поднесување на барања за основање почна да функционира. Сепак, и понатаму постои слаба информираност за основање по електронски пат. Продолжуваат напорите за основање на едношалтерски систем за регистрација на домашни и странски инвеститори, што е еднаков на „единствена точка за контакт“ според директивата за услуги.

Може да се забележи одреден напредок во усогласувањето со Директивата за услуги во однос на основање и прекугранични услуги. Продолжува проверката

на националното законодавство, како дел од акцискиот план за усогласување со Директивата за услуги. Министерството за економија обезбедува координација меѓу надлежните тела. Сепак, барањата забранети со Директивата за услуги остануваат во одредени сектори за услуги, вклучително во ветеринарната медицина, приватното образование, туризмот и регулираните професии. И понатаму постои слаба информираност за Директивата за услуги, а административните капацитети на разните административни тела треба да се зацврстат. Минималните тарифи утврдени со Законот за градежништво не соодветствуваат со *acquis*. Подготовките во областа на правото на основање се на добар пат.

Може да се забележи мал напредок во областа на **слободата на обезбедување прекугранични услуги**. Условот за трајно основање останува општ пропис за странските оператори што обезбедуваат услуги во земјата. Ова не соодветствува со *acquis*. За одредени услуги условот за основање е отстранет, но ова ќе се применува од датумот на прием на земјата во ЕУ. Во областа на **слободата на обезбедување на прекугранични услуги** земјата делумно ги исполни приоритетите.

Забележан е добар напредок во областа на **поштенските услуги**. Важечкиот Закон за поштенски услуги во голема мера соодветствува со *acquis*. Сепак, допрва треба да се заврши со целосно усогласување што се однесува на периодот за назначување на универзалниот давател на услуги и финансирање на нето трошоци за обврската за општи поштенски услуги. Регулирани се начелата на методот за спроведување на посебно сметководство и трошковно сметководство на универзалниот давател на услуги. Со својот капацитет како национално регулаторно тело, Агенцијата за пошти продолжи да донесува законодавство за регулирање на поштенскиот пазар. Донесени се прописи за контрола и надзор на пазарот, а утврдени се и општи услови за обезбедување на општи поштенски услуги и за пристап кон истите. Сервисот за надзор на регулаторот започна со работа. Универзалниот давател на услуги има обврска да им дозволи на други даватели на поштенски услуги пристап до поштенската мрежа. Утврдени се стандарди за квалитет на услуги опфатени со општите поштенски услуги, а донесен е и метод што треба да го примени универзалниот давател на услуги во однос на ова. Сепак, давателот на општи поштенски услуги допрва треба да утврди посебно сметководство за општите поштенски услуги. Новите постапки за известување поттикнаа раст на поштенскиот пазар, со многу активни оператори на пазарот. Сепак, истиот останува да се консолидира. Обемот на испратени единици по пошта е зголемен. Регулаторот донесе правилник на обврски за даватели на поштенски услуги. Работата на давателот на поштенски со услуги што држи монопол на услуги за пратки со тежина под 50 грама е слаба. Нема напредок што се однесува до приватизацијата на давателот на општи поштенски услуги, а кој е во сопственост на државата. Во поглед на административен капацитет, Агенцијата за пошти има доволен број на вработени за да ги спроведе задачите. Капацитетот за креирање политики на Министерството за транспорт и врски во полето на поштенските услуги останува недоволен. Подготовките во областа на поштенските услуги се на добар пат.

Може да се забележи одреден напредок во однос на **меѓусебно признавање на професионални квалификации**. Формирана е меѓуресорска координативна група во која има претставници од различни тела за овластување, а дефиниран е

и нејзиниот мандат. Создадена е организациска рамка со јасни улоги и одговорност за поедини институции, а обезбедена е и анализа за заинтересирани страни. Назначен е национален координатор за признавање на професионални квалификации како што се налага со Директивата за професионални квалификации. Меѓутоа, административниот капацитет на различните тела за овластување останува слаб. Законот за признавање на професионални квалификации сè уште не е целосно усогласен со *acquis*. Допрва треба да се постигне усогласување со Директивите за адвокати, комерцијални агенти, како и професионална употреба на токсични производи. Подготовките во областа на заемното признавање на професионални квалификации умерено напредуваат.

Заклучок

Во областите на право на основање и слобода на давање услуги може да се забележи одреден напредок, особено во областа на поштенските услуги. Потребни се дополнителни напори за да усогласи законодавството со *acquis*, особено во однос на спроведување на директивата за услуги, основање на единствена точка за контакт и заемно признавање на професионални квалификации. Општо земено, во областите на право на основање и слобода на давање услуги државата умерено напредува.

4.4. Поглавје 4: Слободно движење на капитал

Земјата ги исполни барањата од првата фаза на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) во 2008 година во областа на **движење на капитал и исплати**. Неодамнешниот напредок е ограничен на попуштање на одредени забрани за отворање и поседување сметки во странство, но само за лица што таму престојуваат привремено. Понатамошната либерализација на движење на капитал и плаќања е условена од преминот во втората фаза од ССА очекувајќи ја одлуката на Советот за стабилизација и асоцијација. На државјаните сè уште не им е дозволено да купуваат странски акции, да отвораат сметки во странски банки или да купуваат недвижен имот во странство. На граѓаните од ЕУ не им е дозволено да купуваат земјоделско земјиште. Остануваат забраните за износи што лица кои не се постојани жители може да ги пренесат преку нивни локални и странски девизни сметки. Подготовките во областа на движењето на капитал и исплатите се умерено напреднати..

Забележан е ограничен напредок во областа на **системите за исплата**. Во рамки на Националниот совет за системите за исплата, забележан е напредок во подготовките за усогласување со Директивата за платежни услуги и за спроведување на стандардите од единствената област за плаќања во евра (СЕПА) и програмата за директно задолжување. Повеќето од наплатите за прекугранични трансакции на електронска исплата сè уште се диспропорционални со оние домашните трансакции на електронска наплата. Во областа на системите за исплата, земјата делумно ги исполнува нејзините цели..

Постигнат е одреден напредок во **борбата против перење на пари**. Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, кој во себе ги содржи подобрените препораки на Оперативната група за финансиски мерки во борба против перење пари (ФАТФ), претрпе измени. Владата ја усвои националната стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам за 2012-2014 и формираше Совет за борба против перење пари и финансирање тероризам.

Стратегијата ги утврдува активностите на сите вклучени институции со цел да ги исполни целите во однос на законодавството, градењето капацитети, меѓународна и меѓуинституционална соработка и подигање на свеста. Со Советот претседава директорот на Агенцијата за финансиско разузнавање (АФР), која порано се нарекуваше Управа за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам (УСППФТ), а е составена од претставници од 14 институции што известуваат, како и од истражни тела и тела што спроведуваат истрага. Таа ги координира и надгледува активностите утврдени во стратегијата и ја информира Владата. Советот обезбедува платформа за зацврстување на меѓуинституционалната соработка. АФР ги надградува ИТ системите за да го подобри прибирањето на податоци, обработката и анализата. Сепак, нивото на известување останува незадоволително и укажува на непрекинати недостатоци во спроведувањето. Во 2011 година, бројот на извештаи за сомнителни трансакции поднесени до АФР се намалил за 32% и изнесувал 165. Бројот на судски постапки и казни останува многу низок (две обвиненија и една пресуда). Подготовките за борбата против перење пари се умерено напреднати.

Заклучок

Забележан е одреден напредок во областа на слободно движење на капитал, посебно во подобрување на институционалната рамка за борбата против перење пари. Спроведувањето на политики против перење пари е слабо. Постојат планови за понатамошна либерализација на движењата на капитал и плаќања по преминот во втора фаза на ССА. Подготовките во областа на слободното движење на капитал се на добар пат.

4.5. Поглавје 5: Јавни набавки

Постигнат е одреден напредок во однос на **општите начела**. Законот за јавни набавки (ЗЈН) беше изменет за да се воведува, *меѓу другото*, задолжително објавување на оглас за договори под 5 000 евра, технички дијалог за договори над 130 000 евра и привремена забрана со времетраење од 6 месеци за повторно активирање на поништени тендери. Се воведува листа на економски оператори на кои им е издадена негативна референца кои треба да се исклучат од учество во понатамошни тендери во рок од 1 до 5 години; допрва треба да се потврди усогласувањето со *acquis*. Беа издадени шест делови од законодавство за спроведување, вклучително и Кодекс на однесување за јавни набавки. Националната програма за спречување на корупција 2011-2015 опфати заштитни мерки во областа на јавните набавки. беше донесен нов Закон за концесии и јавно приватно партнерство (ЗКЈПП) и истиот е усогласен со *acquis*. беше донесено законодавство за спроведување, но 16 секторски закони допрва треба да се усогласат со ЗКЈПП. Капацитетот на одделението во Министерството за економија кое се занимава со концесии и ЈПП не е доволен за да одговори на зголемените надлежности за спроведување на ЗКЈПП. Директивите на ЕУ за набавки од областа на одбраната и безбедноста, како и директивата за задоцнето плаќање сеуште треба да се транспонираат. Во врска со општите начела, земјата е на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во однос на **доделувањето на јавни договори**. Употребата на е-аукции за објавени огласи се зголеми од 70% на 100%.

Електронскиот систем за набавки се прошири за да ги вклучи, исто така, и концесиите и огласите за ЈПП и листата на негативни референци. Обуките на договорните органи и економските оператори се забавени. Бројот на поништување на тендерски постапки се зголеми од 20% во 2010 година на 29% во 2011 година и се зголеми употребата на постапки со преговарање без објавување на оглас. Специјално направените обуки за договорните органи во однос на критериумот за квалитет, тендерски спецификации и управување со договори допрва треба да се развијат. Во врска со доделувањето на јавни договори, земјата е умерено напредната.

Може да се забележи напредок во врска со системот за **правни лекови**. Надлежностите на Државната комисија за жалби по јавни набавки (ДКЖЈН) се проширија за да ги опфатат жалбите во областа на концесии и ЈПП. Околу 14% од сите тендери кои започнаа во 2011 година беа предмет на жалби. Вкупниот број на случаи на ДКЖЈН се намали од 868 во 2010 година на 690 во 2011 година. ДКЖЈН го одржа нивото на решени случаи од над 95%. Во четири случаи Управниот суд ги одби одлуките на ДКЖЈН. 33 работни места во ДКЖЈН остануваат слободни и во 2012 година се намали буџетот на ДКЖЈН. Во ЈН не е заштитено правото на жалба за економските оператори кои се ставени на листата на негативни референци. Целосното усогласување со изменетата Директива на ЕУ за правни лекови треба допрва да се постигне. Судските статистички податоци за случаите поврзани со јавни набавки се делумно достапни и методологијата за нивно собирање не е сеопфатна. Во 7 од 45 примени случаи, Државната комисија за спречување на корупција се сомнева на корумпирано однесување во текот на трошењето на јавни финансиски средства и препорача Јавното правобранителство да поднесе кривични обвиненија. Спроведувањето на членовите од Кривичниот законик кои се поврзани со јавните набавки резултираше со една пресуда во првата половина од 2012 година. Во врска со системот за правни лекови, земјата е умерено напредната.

Заклучок

Општо земено, постигнат е одреден напредок во областа на јавните набавки. Усогласувањето на законодавството за концесии и јавно приватно партнерство со *acquis* е напреднато, со исклучок на правните лекови и набавката во областа на одбраната. Употребата на е-аукции е задолжителна. Административните капацитети во областа на правните лекови и концесиите и јавното приватно партнерство остануваат слаби. Општо земено, подготовките во областа на јавните набавки се напреднати.

4.6. Поглавје 6: Право на трговски друштва

Постигнат е добар напредок во областа на правото на трговски друштва. Донесен е Закон за европски економски интересни групи. Тој ќе се применува по влезот на земјата во ЕУ. Проширувањето на едношалтерскиот систем да ги опфаќа и Агенцијата за супервизија на осигурување, Управата за јавни приходи и Агенцијата за супервизија на целосно финансирано пензиско осигурување е во тек. Централниот регистар има 300 вработени низ земјата, што е доволна бројка на вработени. Некои од прописите за учество на вработените се транспонирани

според концептот на *Societas Europaea*, сепак член 16 од Десеттата директива на Законот за трговски друштва за прекугранични спојувања допрва треба да се транспонира. Правниот сектор на министерството за економија со 13 лица сега е одговорно за усогласување на Законот за трговски друштва со *acquis*. Во областа на правото на трговски друштва, земјата останува на добар пат.

Направен е добар напредок во **корпоративното сметководство**. Донесен е Закон за вршење на сметководствени работи за да се дефинираат критериуми за сметководствената професија, да се воведат дисциплински мерки во случај на кршење на Етичкиот кодекс на Меѓународната федерација на сметководители (МФС) и да се основа Институт на сметководители и овластени сметководители како професионална комора одговорна да издава лиценци и да држи континуирани обуки за професионални сметководители. Меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ) за мали и средни претпријатија се преведени и сега се применуваат.

Постигнат е мал напредок во однос на **ревизијата**. Основан е Совет за унапредување и надзор на ревизија со цел да ја унапреди ревизорската професија, да обезбеди контрола на квалитет и да врши надзор на Институтот на овластени ревизори (ИОР); Советот одржуваше редовни состаноци. ИОР спроведува испити за овластени ревизори и држи предавања за постојано професионално подобрување. Бројот на вработени во ИОР се зголеми на 3 лица, но сепак е недоволен за да се спроведе ефективна контрола на гаранција за квалитет. Квалификациите на овластените ревизори здобиени во странство сè уште не се признаваат. Земено во целост, во областа на корпоративното сметководство и ревизија земјата бележи умерен напредок.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во трговското право, особено со усвојување на законодавството за Европски економски интересни групи. Административниот капацитет на Институтот на овластени ревизори е слаб. Квалификациите на овластените ревизори здобиени во странство допрва треба да се признаат. Општо земено, подготовките во областа на трговското право бележат умерен напредок.

4.7. Поглавје 7: Право на интелектуална сопственост

Постигнат е одреден напредок во областа на **авторските и сродните права**. Беше регулиран износот на единствен правичен надомест за репродукција за приватна употреба на пишани дела, фонограми и видеограми; усогласеноста со *acquis* допрва треба да се потврди. Комисијата за посредување во областа на авторските и сродните права сега е институцијата која е одговорна за да обезбеди мислење за тарифните шеми на здруженијата за управување со колективните права (ЗУКП) кои треба да добијат лиценци. Моментално активни се две ЗУКП. Беше ограничена соработката на Секторот одговорен за авторски права во Министерството за култура со соодветните институции. Во оваа област, земјата е напредната. Дополнителен напредок е забележан во областа на **правата на индустриска сопственост**. Беше ратификуван Лондонскиот договор за примена на член 65 од Европската патентна конвенција која има за цел намалување на трошоците за превод на патентот. Беше утврден режим за лиценци за квалификувани проценители во областа на индустриската сопственост. Беше донесено законодавството за спроведување во однос на

регистрација на ознака на потеклото и географски ознаки на земјоделски производи. Државниот завод за индустриска сопственост (ДЗИС) продолжи со соработката со Светската организација за интелектуална сопственост, Европската патентна организација, Европската патентна академија и други соодветни тела. Продолжуваат обуките и активностите за подигање на свеста на јавноста во врска со правата на интелектуална сопственост (ПИС). Во 2011 година, Академијата за судии и јавни обвинители спроведе 16 обуки за заштита на ПИС, вклучувајќи обуки за обучувачи, на 328 членови на судството како дел од континуираната обука. Националната стратегија за интелектуална сопственост треба допрва да се ажурира. Земјата бележи значителен напредок во областа на правата на индустриска сопственост.

Одреден напредок може да се забележи во поглед на **спроведувањето**. Законот за царински мерки за заштита на ПИС беше изменет за да се овозможи бесплатна обработка на барањата за таквите мерки. Беше усвоена Стратегијата за царински мерки за заштита на ПИС 2011-2013. Зголемените надлежности на Државниот пазарен инспекторат (ДПИ) при заплenuвање фалсификувани предмети имале позитивно влијание. 49 полициски инспектори од Министерството за внатрешни работи (МВР) работат со прекршувањата на ПИС. Бирото за лекови (БЛ) заплени фалсификувани хомеопатски лекови кои се продадени во аптеките, но не постои свест во однос на законите од фалсификувани лекови за здравјето и безбедноста на потрошувачите. Координативното тело за интелектуална сопственост (КТИС) презеде 12 координирани активности во 2011 година, што претставува пад од половина во споредба со 2010 година. Соработката на КТИС со Агенцијата за управување со одземен имот продолжува, но бројот на стоки кои се јавно уништени значително се намали во 2011 година. Надлежностите за ПИС се проширени низ многу институции за спроведување на законот (КТИС, ДПИ, МВР, БЛ, Царинската управа, Министерството за правда итн), што создава повеќе сложен, отколку ефикасен систем за заштита на ПИС. Во 2011 година беа почнати вкупно 126 судски постапки за прекршување на ПИС. Околу 15 затворски казни и голем број на казни за кривични дела беа издадени на физички лица од страна на специјализирани оддели на судовите за ПИС. Развојот на методологијата за собирање и размена на статистички податоци за ПИС е во рана фаза; сепак, размената на податоци помеѓу институциите за спроведување на законот не е систематска. Свесноста дека фалсификатите негативно влијаат и на прехранбените производи, козметиката, производите за хигиена, лековите, играчките, техничката и електронска опрема е ниска и тие стоки се продаваат на улиците и на зелените пазари. Трговијата со фалсификувани лекови и лажни производи преку интернет сè уште не е предмет на кривично гонење. Соработката помеѓу органите за следење на каналите за фалсификување и решавањето на проблемот со „пирамидата за фалсификување“ е ограничена и на национално и на меѓународно ниво.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на интелектуалната сопственост и во однос на законодавната рамка и во однос на административниот капацитет. Спроведувањето останува предизвик и системот за управување со колективни права сè уште е недоволно развиен. Допрва треба да се утврди цврста евиденција за следење на истрагите, кривичното гонење и испитување на

случаите поврзани со ПИС, бидејќи прекршувањата на ПИС продолжуваат. Нивото на свесност за ПИС помеѓу институциите и јавноста останува ниско. Општо земено, подготовките во областа на ПИС се умерено напреднати.

4.8. Поглавје 8: Политика на конкуренција

Постигнат е добар напредок во областа на **антитрустовите, вклучително и спојувањата**. Усвоени се Упатства за ограничувања во врска со концентрациите и повеќе подзаконски акти.. Споредено со 2011 година, активностите на спроведување на Комисијата за заштита на конкуренција (КЗК) се подобри во квалитет и квантитет. Од 1 октомври 2011 година, КЗК донесе три одлуки за забранети договори, три за злоупотреба на доминантна позиција и 23 за концентрации. КЗК сè повеќе ги истражува економски важните области, особено телекомуникациите и радиодифузијата. Вработените чијашто задача се антитрустови и спојување треба поефикасно да се искористат. Вработените во КЗК стекнуваат добри основни вештини, но би имале корист од понапредна обука. Генералниот буџет на КЗК за 2012 година остана околу 30% помал од 2009 година, а според тоа и недоволен. Ефективното спроведување на мерките на попустливост предвидени со Законот за заштита на конкуренција е ограничено поради противречните одредби во Кривичниот законик. Освен тоа, доколку се поднесе жалба, спроведувањето на одлуките од страна на КЗК во прекршочни постапки привремено се запира сè до конечната одлука на Управниот суд, што ја намалува ефективноста на одлуките на КЗК. Бројот на одлуки потврдени од страна на Управниот суд се зголеми од 3 во 2011 година на 6 во првите 9 месеци од 2012 година, со што спроведувањето се зацврсти. Судиите на Управниот суд поминаа одредени обуки за антитрустови и спојувања. Подготовките во областа на антитрустови, вклучително и спојувањата се во напредна фаза.

Забележан е одреден напредок во областа на државната помош. Примената на Законот за државна помош е задоволителна. Во првите девет месеци од 2012 година, КЗК донесе единаесет одлуки во областа на државна помош, вклучително одлуки *по службена должност*, што претставува зголемување во споредба со 2011 година. Квалитетот на некои од нив може да се подобри. Бројот на вработените што работат во областа на државната помош е соодветен. Во областа за државна помош земјата е на добар пат.

Не е забележан напредок во областа на либерализација на пазарот.

Заклучок

Во поглед на конкуренцијата, постигнат е добар напредок. Донесеното важечко законодавство ја подобри законодавната рамка. Трендот на спроведување продолжи да се подобрува во квалитет и квантитет. КЗК не располага со соодветни буџетски ресурси. Бројот на вработени е соодветен но треба поефикасно да се искористи. Во целост, подготовките во областа се напреднати.

4.9. Поглавје 9: Финансиски услуги

Има добар напредок во областа на **банките и финансиските конгломерати**. Законот за дополнителна супервизија на финансиските конгломерати беше донесен со цел да се усогласи со Директивата за финансиски конгломерати.

Законот ги утврдува правилата за дополнителна супервизија на банките, осигурителните друштва и брокерски фирми кои се дел од финансиски конгломерат. Во областа на заштита на потрошувачите, централната банка (НБРМ) започна со третирање на прашањата покренати во жалбите со извршување на општи проверки на банките. Спроведувањето на банкарското законодавство за заштита на потрошувачите се подобрува. Меѓутоа, заштитата на потрошувачите останува предизвик и треба соодветно да се третира.

НБРМ дополнително ги подобри прописите за капиталните барања за кредитен ризик. Беше утврдена нова методологија за капиталните барања за покривање на пазарот, кредитите, валутата и оперативните ризици. Истата е делумно усогласена со Директивата за капитална адекватност. Соработката со супервизорските органи на земјите чии банки поседуваат некои од најголемите банки во земјата е добра. Со вкупно 53 лица персонал кој работи во одделението за банкарска супервизија, капацитетот на НБРМ е задоволителен за соодветно спроведување и извршување на прописите. Примената на стандардизирани пристапи од столб 1 од Рамката Базел II започна во јули 2012 година. Усовершените пристапи ќе се воведат од 2013 година, за што ќе биде потребен дополнителен капацитет. Земјата е на добар пат во областите банки и финансиски конгломерати.

Има добар, но нееднаков напредок во областите на **осигурување и професионално пензиско осигурување/пензии**. Агенцијата за супервизија на осигурување (АСО) објави законодавство за сметководство и финансиско известување, супервизија на ризик и заштита на потрошувачите, со што е речиси завршена правната рамка за супервизија на осигурувањето. Подготовките за спроведување на Директивата за Солвентност II (2009/138/EЗ) се во тек. Беше инсталиран нов софтвер за вонтеренска супервизија. Врз основа на извршените проверки, АСО изрече мерки на супервизија за осигурителните друштва. Капацитетот на АСО и нејзината соработка со супервизорските органи на осигурителните компании кои имаат локални подружници се соодветни. АСО учествуваше на три супервизорски колеџи со партнерски земји и изврши две заеднички контроли со осигурителните регулатори во домашната земја. Тоа е презентирано на форумот за супервизија со Меѓународното здружение на супервизори на осигурување. Маргините за капитал и солвентност сè уште над потребните нивоа и гарантниот фонд за несолвентност на осигурителите е доволен. Беа воведени нови регистарски таблички за борба против неосигурано возење, меѓутоа неосигураното возење останува предизвик и евиденцијата за спроведување на борбата против прекршоците направени од страна на неосигурени возачи е слаба. Министерството за внатрешни работи проценува дека бројот на неосигурани возила се намалил од 17 % на 10 %. Одредбите на Законот за задолжително осигурување во сообраќајот го овластува Министерството за финансии да утврди премии бидејќи осигурувањето на моторните возила е ефикасна бариера за конкуренцијата меѓу осигурителните компании и не е во согласност со *acquis*.

Беше донесен Законот за исплатување на пензии од задолжителните (вториот столб) и незадолжителните (третиот столб) осигурителни фондови за капитално финансирано осигурување. Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) донесе нови прирачници за супервизија на ризик моделирани според најдобрите практики за пензиските шеми со дефинирани придонеси на Меѓународната организација на пензиски

супервизори (ИОПС). Границата од 50 % за инвестирање во странски хартии од вредност, што е спротивно на начелата на законодавството на ЕУ, останува. Беа воведени нови законски одредби за забранување на пензиските фондови да инвестираат во обврзници и други хартии од вредност издадени и гарантирани од страна на државата со кои не се тргува на домашниот пазар. Законот за капитално финансирано пензиско осигурување беше изменет за да се обезбеди целосна независност од МАПАС. Меѓутоа, целокупниот капацитет за извршување не е доволен. МАПАС сè уште има ограничено влијание врз институциите во кои врши супервизија. Во областа на осигурување и професионални пензии, земјата сè уште не е доволно усогласена со *acquis*.

Има мал напредок во областа на **финансиската пазарна инфраструктура**. Сите регулатори на финансиските услуги го изменија законодавството за воведување анализа на ризик заснована на проценките на меѓународните агенции за кредитен рејтинг, наместо на критериумите за членство во ЕУ и ОЕЦД. Усогласувањето со Директивата за конечно порамнување (98/26/ЕЗ) и Директивата за финансиски колатерал (2003/47/ЕЗ), двете изменети со Директивата бр. 2009/44/ЕЗ, уште е во тек. Во областа на финансиската пазарна инфраструктура, земјата сè уште не е доволно усогласена со *acquis*.

Има одреден напредок во областа на **пазарите на хартии од вредност и инвестициски услуги**. Националното законодавство за пазарна злоупотреба, пазари во финансиските инструменти, инвестициски шеми за компензација, транспарентност и проспекти е во голем дел усогласено со соодветното *acquis*. Подготовките за усогласување со Директивата бр. 2007/16/ЕЗ и другите развојни процеси во *acquis* во врска со со активностите за колективно инвестирање во хартии од вредност со кои се тргува (UCITS IV пакет) веќе се започнати. Комисијата за хартии од вредност донесе подзаконски акти во поглед на целосното спроведување на законодавството. Зачестеноста со која супервизиските регулативи се изменуваат ја поткопува правната стабилност за пазарните учесници. КХВ ја продолжи соработката со регулаторите на пазарот на капитал од регионот, со цел да се утврди заедничка платформа за листи, тргување, транспарентност и основање. Бројот на персонал во КХВ е доволен за тековниот обем на работа. КХВ и Централната банка ги подобрија соработката, размената на информации и координацијата во областа на супервизијата при тргување со хартии од вредност. Во областа на пазарите на хартии од вредност и инвестициски услуги, земјата добро напредува.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на финансиските услуги, особено во банкарството, осигурувањето и пазарите на хартии од вредност. Усогласувањето на правната рамка за супервизија во осигурувањето со *acquis* добро напредува. Беше донесен Законот за исплата на пензии од фондовите за капитално финансирано пензиско осигурување и МАПАС ја одржа цела правна и финансиска независност. Меѓутоа, неосигураното возење останува предизвик и евиденцијата за спроведување на борбата против прекршоците направени од страна на неосигурани возачи е слаба. Останува да се постигне усогласувањето со клучното *acquis* во областа на финансиската пазарна инфраструктура. Општо земено, во областа на финансиските услуги, усогласеноста со *acquis* бележи умерен напредок.

4.10. Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми

Може да се забележи добар напредок во областа на **електронските комуникации и информатичките и комуникациските технологии**. Законот за електронски комуникации е изменет и донесени се регулативи во рамки на извештајниот период со цел подобрување на конкуренцијата на пазарот. Регулаторната рамка на ЕУ за 2009 година допрва ќе се транспонира во националното законодавство. Одговорностите за законодавството и креирањето на политики за електронски комуникации и информатичко општество се префрлени на новото Министерство за информатичко општество и администрација (МИОА). Капацитетот на новото министерство има потреба од зајакнување. Улогата и одговорностите на Агенцијата за електронски комуникации (АЕК), како национално регулаторно тело, се разјаснети во законодавството. АЕК објави петгодишна регулаторна стратегија (2012-2016 година) и воведо редовни консултации со јавноста, вклучително и за својот годишен план. Постигнат е напредок во спроведувањето на конкурентните мерки за заштита, како што се обврските во поглед на сметководството за фиксни и мобилни мрежи и следната генерација на пристапни мрежи. АЕК назначи даватели на универзална услуга и изгради свој капацитет за заштита на правата на потрошувачите. Регулаторот, исто така, разви електронски регистар на електронската комуникациска инфраструктура. Направени се измени на законодавството со цел да се прилагодат регулаторните трошоци на операторите и употребата на вишокот на средства. Сепак, ова сè уште треба да се спроведе. Пренесувањето на вишокот на средства на регулаторот во области кои се надвор од надлежностите на електронските комуникации го нарушува авторитетот на регулаторот. Координацијата на мерките наметнати од страна на АЕК и националното тело за конкуренција треба да се подобри. Објавен е јавен повик за доделување на развојот на четвртата генерација на мобилна телефонија. Бројот за итни случаи 112 не е воведен поради финансиски ограничувања. Подготовките во областа на електронските комуникации и информатичките технологии се напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на **услугите на информатичкото општество**. Иницирани се дополнителни електронски владини проекти за проширување на можностите за граѓаните и претпријатијата да можат да комуницираат со јавната администрација. Донесен е метод за проценка на вредноста на информатичката технологија. Поврзувањето на регистрите и базите на податоци помеѓу државните институции продолжува. Двајца акредитирани даватели на сертифицирана услуга сè уште издаваат сертификати за квалификуван електронски потпис. Сепак, постои мала побарувачка на сертификати и пристапот до пазарот е отежнат бидејќи спроведувањето на законодавството налага, во пракса, регистрација пред да може да се издаваат сертификати. Пазарот на интернет-домени не е либерализиран и МАРНет останува единствен регистар на домен-имиња во земјава. Додека интернет пенетрацијата расте и социјалните мрежи преку интернет стануваат сè повлијателни, сè уште има пречки за е-трговија, вклучувајќи го и „прагот“ наметнат за интернет трговија од страна на царинскиот орган. Подготовките во областа на информатичкото општество се напреднати.

Може да се забележи мал напредок во областа на **аудиовизуелната политика**.

Собранието ги усвои измените на Законот за радиодифузна дејност со кој се предвидуваат повисоки радиодифузни такси и се зголемува времето за рекламирање во програмите на јавниот радиодифузен сервис. Стапките за наплата на радиодифузната стапка почнаа да се зголемуваат и предвидуваат соодветно финансирање на јавниот радиодифузен сервис и Советот за радиодифузија. Советот за радиодифузија ги зголеми своите активности за следење и транспарентноста на својата работа, но проблемите околу неговата независност остануваат. Зголемен е вкупниот број на истражени случаи на нелегална медиумска концентрација. Направени се напори за спроведување на Законите за авторско право и за сопственост на медиуми и медиумска концентрација, но тие сè уште се недоволни. Одземањето на лиценцата на телевизиската станица А2 покрена прашања и укажа на слабости во правната рамка и праксата за наметнување на санкции. Советот за радиодифузија треба да ги разгледа своите практики и правната рамка со цел да се справи со овие проблеми. Советот за радиодифузија има недостаток од ресурси за следење и спроведување на законот на регионално и локално ниво. Активностите за следење на медиумските содржини остануваат слаби и недоволни.

Независноста на јавниот радиодифузен сервис (МРТВ) е предвидена во Законот за радиодифузна дејност. МРТВ иницира одредени реформи под новото раководство за да ја зголеми својата ефикасност и квалитетот на понудата. Останува да се преземат натамошни значителни напори за да се обезбеди дека МРТВ ја исполнува мисијата на јавен сервис, меѓу другото, преку обезбедување на урамнотежена и плуралистичка покриеност на вести. Процесот на изработка на ново законодавство за медиумите, во согласност со директивата за аудиовизуелни медиумски услуги, е напреднат, но инклузивноста и транспарентноста на процесот допрва треба да се загарантираат.

Подготовките за премин кон дигитална телевизија продолжуваат и се очекува да се завршат во 2013 година. Направени се измени на Законот за електронски комуникации со регулирање на процесот на дигитализација. Постои мала координација на планот за премин кон дигитализација помеѓу институциите и нема траен механизам за планирање и надзор на преминот кон дигитализација со учество на сите засегнати страни. ДВБ-Т мрежата е изградена со цел емитување и пренос на програмите на јавниот радиодифузен сервис. Посебен ДВБ-Т мултиплекс оператор допрва треба да се избере. Со ова дигитално ќе се емитуваат програмите на комерцијалните телевизиски канали. Подготовките во областа на аудиовизуелна политика се во рана фаза.

Заклучок

Може да се забележи напредок во областа на информатичкото општество и медиумите, особено во областа на електронските комуникации и услугите на информатичкото општество. Во случајот на аудиовизуелната политика, активностите на Советот за радиодифузија се зголемуваат, но треба да се обезбеди недискриминаторски пристап. Донесувањето на Закон за медиуми во согласност со *acquis*-то на ЕУ останува приоритет. Земјата делумно ги исполнува своите приоритети во областа на информатичкото општество и медиумите. Во целост, подготовките во оваа област се умерено напреднати.

4.11. Поглавје 11: Земјоделство и рурален развој

Забележан е мал напредок во однос на хоризонталните прашања. Националната програма за донесување на *acquis*-то одреди амбициозна временска рамка за усогласување на законите во овој сектор. За 2012 година распределени се вкупно 130 милиони евра за шемите за директна поддршка. Ова вклучува директни исплати за површина и број на грла, исплати на премии и влезни субвенции за стратешки значајни производи и исплати врз нестокова основа, како и поддршка за младите земјоделци.

Општо земено, забележано е зголемување на бројот на вработени. Меѓутоа, во областа на политиката за поддршка на земјоделството и руралниот развој, квалитетот на земјоделските производи и виното донесено е само ограничено секундарно законодавство, главно од техничка природа. Институционалниот капацитет и понатаму останува значителен проблем.

Може да се забележи добар напредок во воспоставувањето на интегриран административен и контролен систем (ИАКС). Воспоставена е правната основа за Системот за идентификација на земјишни парцели (СИЗП) и системот е функционален. Регистрирањето е во тек и веќе опфаќа 45% од пријавените стопанства. Катастарот за недвижности за земјоделско земјиште е комплетиран. Регистарот на фарми, кој како поткрепа има и автоматизиран систем за информатичка технологија, е целосно функционален. Капацитетот на интернетот и серверите претставува проблем, особено во моменти на голема оптовареност. Иако Регистарот на фарми сега е интегриран со информациите од Системот за идентификација на земјишни парцели, сè уште не е постигната целосна усогласеност меѓу двата податочни регистри. По одржани јавни дебати и консултации, донесена е национална стратегија за зајакнување на земјишните парцели, која опфаќа и оперативен план. Институционалниот капацитет за управување и одржување на функционален ИАКС е недоволен.

Капацитетот на платежната агенција (Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој – АФПЗРР) и понатаму е причина за загриженост, со оглед на широкиот опсег на нејзините одговорности. Персоналот на АФПЗРР е одговорен и за националните шеми за поддршка и за мерките на Инструментот за претпристапна помош за рурален развој (ИПАРД). Неговиот број останува недоволен и покрај дополнителните вработувања. Воспоставувањето на база на податоци за референтни цени претставува позитивен развој во управувањето со мерките на ИПАРД.

Забележан е напредок во развојот на одржлив информациски систем во земјоделството со воспоставување на електронско внесување на податоци и веб-страна која овозможува пристап до податоците за пазарот. Активностите на пилот мрежата за сметководствени податоци на фарми (ФАДН) продолжуваат и сега опфаќаат поголем број на земјоделци и видови фарми. Подготовките во областа на хоризонталните прашања се напреднати.

Забележан е ограничен напредок на полето на заедничко уредување на пазарите, особено за производите кои се од најголема важност за земјата.

Усогласувањето на законодавството со *acquis*-то продолжува за одредени производи и опфаќа донесување на секундарно законодавство кое се однесува на класификацијата на животински трупови. Постои правна основа за спроведување на мерките за пазарна поддршка, како на пример незадолжителна интервенција за ограничен број стоки, унапредување на потрошувачката и организации на производители. Законот за вино беше изменет за да обезбеди подлабока усогласеност со *acquis*-то и беше донесено секундарно законодавство кое особено го засега регистрирањето на производители, грозјето и производите од грозје. Усогласувањето со *acquis*-то во областа на специјализираните култури е на добар пат. Усогласеноста со заедничкото уредување на пазарот на ЕУ е ограничена во делот на месото од живина, јајцата и квалитетот на млекото, додека за други производи одредена е амбициозна временска рамка. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Забележан е мал напредок во областа на руралниот развој. Спроведувањето на програмата ИПАРД во рамките на V компонента продолжува за три мерки. Завршени се пет повици за поднесување понуди и шестиот е во тек, за што постои обврска од 5,32 милиони евра поддршка од ИПА во рамките на V компонента. Апсорпцискиот капацитет за V компонента останува значителен проблем. Владата донесе акциски план за подобрување на управувањето со и контролата врз ИПАРД и за поддршка на поголемото апсорбирање на фондови. Зајакнат е институционалниот капацитет на Телото за управување со ИПАРД на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ). Забележан е многу ограничен напредок во подготовките за спроведување на дополнителни ИПАРД мерки. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Забележан е напредок во политиката за квалитет. Донесено е секундарното законодавство за да се воспостават национални ознаки и знаци кои ќе се однесуваат на заштитата на квалитетот и да се идентификуваат заштитените видови на различни производи. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Забележан е понатамошен напредок кај органското земјоделство. Зајакнат е Законот за органско производство со цел негово усогласување со *acquis*-то. Бројот на регистрирани органски производители и вкупното органско производство и понатаму растат. Во 2012 година доделен е буџет од 2,11 милиони евра за поддршка на органското производство, како и дополнителни исплати за производителите на органски производи и поддршка за преработка и трговија со органски производи. Административниот капацитет и понатаму е недоволен за исполнување на обврските кои произлегуваат од *acquis*-то. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на земјоделството и руралниот развој. Понатамошен напредок е постигнат кон воспоставувањето на интегриран административен и контролен систем. Потребно е понатамошно усогласување со *acquis*-то. Административниот капацитет во целиот сектор и понатаму останува проблем. Општо земено, подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

4.12. Поглавје 12: Безбедност на храната, ветеринарна и фитосанитарна политика

Постигнат е добар напредок во **општата безбедност на храната**. Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ) донесе единствен повеќегодишен национален план за контрола на државниот надзор врз движењето на храната, стратешки документ за здравјето на животните и растенијата и повеќегодишна програма за обуки. Започнати се подготовките за нова стратегија за безбедност на храната (2013-2015) и општ план за справување со кризи. Воспоставен е внатрешен систем за вршење контрола и ревизија во рамките на АХВ. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Забележан е добар напредок во областа на **ветеринарната политика**. Што се однесува до системите за контрола на увозот и барањата за увоз на живи животни и животински производи, АХВ врши редовни ажурирања според измените во релевантното *acquis* и најновите безбедносни мерки на ЕУ. Системот за намалени проверки на пратките на граничните станици за проверка сè уште не е спроведен. Започнати се активностите за воспоставување на систем за *идентификација и регистрација* на свињи. Базата на податоци за идентификација и регистрација на животни е подобрена и претставува централен дел од ново интегрираниот ветеринарен информациски систем.

Постигнат е добар напредок во областа на контролните мерки за болести кај животните. АХВ спроведува програма за орално вакцинирање на лисици против беснило. Воспоставени се програми за надзор на беснилото и класичната чума кај свињите. Донесени се мерки за контрола и искоренување на везикуларното заболување кај свињите и одредени болести кај водните животни заради усогласување со *acquis*-то. Донесен е план за непредвидени околности при искоренување на класичната чума кај свињите. АХВ спроведува програма за масовно вакцинирање на домашните свињи против болеста класична чума кај свињите. Меѓутоа, постои загриженост околу начинот на кој се врши вакцинирањето и дека стапката на имунитет е ниска. Се спроведува националниот план за контрола на салмонелата кај кокошките. Одреден напредок е забележан во областа на трговијата во рамките на Заедницата со живи животни, семе за оплодување, јајце-клетки и ембриони со донесувањето на закони за спроведување со кои се транспонира *acquis*-то. Европската комисија ја одобри годишната програма за следење на забранети супстанции и контрола на резидуи. Постигнат е одреден напредок во областа на благосостојбата на животните. Донесено е секундарното законодавство со кое се врши понатамошно транспонирање на *acquis*-то. Одреден напредок се забележува во областа на зоотехничките прашања со регистрирање на одгледувачите на добиток и донесување на закони за спроведување заради усогласување со *acquis*-то. Буџетот од 2012 година за ветеринарни трошоци за здравјето на животните е зголемен за 45% во споредба со 2011 година. Меѓутоа, значителните задоцнувања на исплатите за овластените приватни ветеринарни центри со цел спроведување на различните програми на АХВ го загрозуваат нивното спроведување. Капацитетот на лабораториите на Факултетот за ветеринарни науки е зајакнат, особено за дијагноза на беснило и класична чума кај свињите. Подготовките во областа на ветеринарната политика се напреднати.

Постигнат е напредок во поглед на **пласирањето храна, добиточна храна и нуспроизводи од животинско потекло**. Донесени се одредени подзаконски акти кои се однесуваат на правилата за хигиена. Постојното законодавство го транспонира *acquis*-то кое се однесува на посебни правила, контроли и посебни контроли на животинските производи. Шемите за помош на системот за анализа на опасностите и критичните контролни точки (НАССР) беа продолжени до 2012 година и беа спроведени обуки за субјектите вклучени во прехранбената индустрија. Субјектите вклучени во прехранбената индустрија не секогаш ги применуваат постапките засновани на НАССР системот точно, а службените контроли не се вршат секогаш во согласност со законските барања. Планираните активности за подобрување на квалитетот на сировото млеко сè уште не се спроведени.

Донесено е секунданото законодавство кое се однесува на управувањето со нуспроизводите од животинско потекло и започнати се подготовки за стратегијата за управување со нуспроизводите од животинско потекло. Недостатокот од достапна локација за отфрлање или преработка на нуспроизводите од животинско потекло останува најголема пречка за спроведување на стратегијата.

Забележан е напредок во областа на **правилата за безбедност на храната**. Донесени се подзаконски акти кои се однесуваат на безбедноста на додатоките на храна, збогатената храна, храната за посебна прехранбена употреба, новите прехранбени производи и минералните води; усогласувањето со *acquis*-то допрва треба да се потврди. Законодавството има за цел понатамошно усогласување со *acquis*-то кое се однесува на етикетање, адитиви на храна, разредувачи со екстракција, аромати, материјали кои доаѓаат во контакт со храната, замрзнати прехранбени производи, загадувачи и јонизирачко зрачење.

Донесена е годишната програма за следење на безбедноста на храната и е во фаза на спроведување. Нема критериуми за категоризација засновани на ризик, ниту за проверка на институциите кои ракуваат со храна од неживотинско потекло. Капацитетот на инспекциските служби е зајакнат, но и понатаму е недоволен во смисла на контролните постапки и човечките ресурси. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Направен е напредок во врска со **посебните правила за добиточна храна**. Донесени се одредени подзаконски акти кои се однесуваат на адитивите на добиточната храна и медицираната добиточна храна. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Забележан е мал напредок во областа на **фитосанитарната политика**. Донесени се одредени подзаконски акти кои се однесуваат на здравјето на растенијата и квалитетот на семињата и семенските материјали. Не се преземени никакви дејствија за спроведување на меѓународните стандарди за фитосанитарни мерки, особено оние кои се однесуваат на надзор, сертификација на извоз и утврдување на статусот на штетници во дадена област. Контролата на местата за пласирање на производите за заштита на растенијата се врши по случаен избор, а не се вршат никакви контроли на нивната примена. Координацијата меѓу различните органи надлежни за фитосанитарната политика не е подобрена. Административниот капацитет на Фитосанитарната управа е слаб.

Капацитетот на Државната фитосанитарна лабораторија и понатаму е недоволно искористен поради тоа што нејзината улога во националниот систем за следење на безбедноста на храната не е дефинирана и не добива примероци на редовна

основа. Подготовките во оваа област не се многу напреднати.

Забележан е одреден напредок во усогласувањето со *acquis*-то кое се однесува на **генетски модификуваните организми** со понатамошно донесување на секундарното законодавство.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на безбедноста на храната и ветеринарната и фитосанитарната политика, особено во поглед на институционалното зајакнување на Агенцијата за храна и ветеринарство и спроведувањето на разните програми за искоренување на болестите кај животните. Подготовките во областа на безбедноста на храната и ветеринарната политика се на добар пат. Мал напредок е забележан во областа на фитосанитарната политика, каде административниот и координативниот капацитет на надлежните органи се нема подобро. Не се спроведени меѓународните стандарди за фитосанитарни мерки. Подготовките во областа на фитосанитарната политика се во рана фаза.

4.13. Поглавје 13: Рибарство

Барањата на ЕУ во врска со управувањето, инспекцијата и контролата на ресурсите и флотата не се однесуваат на риболовот во копнени води и затоа не се применливи, освен оние за **контрола на пласман и следливост** на риби и производи од риби.

Откако се донесе секундарното законодавство, комерцијалниот слатководен риболов повторно започна по одредена пауза, за по претходниот прекумерен риболов да се овозможи порибување со месни видови.

Административните капацитети на Одделението за рибарство и аквакултура во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) и на соодветното одделение во рамките на Државниот земјоделски инспекторат и понатаму се недоволни. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Постигнат е ограничен напредок во поглед на **структурните активности**. Донесено е дополнително секундарно законодавство кое се однесува на контролата и постапките при контрола на рекреативниот риболов.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **пазарната политика**.

Регистарот на одобрена **државна помош** во секторот рибарство е функционален. Меѓутоа, националните шеми допрва треба да се усогласат со структурните политики и политиките за државна помош на ЕУ, особено во однос на поддршката за порибување на рибни води.

Нема формални **меѓународни договори**. Сè уште постојат неформални работни постапки со Албанија и Грција за управување со ресурсите на трите езера чии води се заеднички.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областа на рибарството. Административните капацитети сè уште се недоволни. Меѓутоа, со оглед на

фактот што земјата е континентална, голем дел од *acquis*-то кое се однесува на рибарството не е релевантно.

4.14. Поглавје 14: Транспортна политика

Постигнат е одреден напредок во **патниот сообраќај**. Продолжи спроведувањето на законодавството за дигитални тахографи. Законодавството за спроведување е донесено за работни часа, за прием во професијата оператор за патен сообраќај и за пристап на пазарот. Треба да се направи дополнителен напредок во законодавството во врска со пристапот до меѓународниот пазар за автобуски услуги со цел усогласување со најскорешното *acquis*. Советот за безбедност на патиштата работеше со намален буџет како резултат на измените на Законот за осигурување. Како резултат на тоа, бројот на кампањите за безбедност на патиштата е намален. Административниот капацитет за спроведување на политиката за безбедност на патиштата треба дополнително да се подобри. Државните инспекции за транспорт беа зајакнати, но административниот капацитет на државниот инспекторат за транспорт сè уште треба да се зголемува. И понатаму е потребно дополнително усогласување со најновото *acquis* за безбедноста на патиштата и опасни стоки. Подготовките во секторот на патниот сообраќај се напреднати.

Може да се забележи мал напредок во **железничкиот сообраќај**. Нивото на надоместоците за пристап до пругата кои се собираат од товарните возови сè уште има негативно влијание врз конкурентноста на железничкиот наспрема патниот сообраќај и како резултат на повисоките нивоа на линијата од Коридор X, врши дискриминација наспроти меѓународниот сообраќај. Долготрајните постапки за издавање на лиценци и сертификати за безбедност, заедно со тековните судски постапки ги одвратија железничките оператори од влез на пазарот. Измената на законот за железници за затворање на пазарот за сите железнички оператори, освен државниот, до пристапувањето го уназади усогласувањето со *acquis* постигнато во претходните години. Високите давачки и затворањето на пазарот дополнително ја нарушуваат лошата ситуација со приходите на управителот на инфраструктурата, без да се дадат посакуваните позитивни социјални ефекти врз државниот оператор. Основан е Безбедносен орган, но неговиот административен капацитет и понатаму треба да се зајакнува. Постапката за воведување на ново тело за истражување на несреќи во рамките на Генералниот секретаријат на Владата сè уште не е завршена. Потпишана е спогодба за заеднички граничен премин со Косово. И понатаму е потребно усогласување со *acquis* за железници.

Постигнат е одреден напредок во областа на **внатрешниот воден сообраќај**. Во тек се инспекциите за безбедност и издавање на лиценци. Подготовките во оваа област се напреднати.

Може да се забележи мал напредок во областа на **комбинираниот сообраќај**. Во април 2012 год. започна изработката на стратешка студија за мултимодалните јазли. Подготовките во оваа област се во тек.

Постигнат е одреден напредок во **воздушниот сообраќај**. Законот за воздухопловство беше изменет за да се воведат државните субвенции за операторите со цел проширување на туризмот и воздушниот сообраќај. Сепак, усогласеноста на овие измени со одредбите од Европската заедничка воздухопловна област се испитува врз основа на податоците кои се собрани во посетата од оценската мисија од 2011 год. Допрва треба да се оцени напредокот во врска со првата фаза од договорот за ЕЗВО врз основа на овие податоци. Може да се забележи добар напредок што се однесува до управувањето на воздушниот сообраќај. Давателот на услуги на воздухопловна навигација и понатаму е со недоволен кадар. Агенцијата за цивилно воздухопловство, во своите капацитети како независен регулаторен орган, ги продолжи своите активности, но човечките ресурси за инспекции и понатаму треба да се зајакнуваат. Тројца членови беа именувани како независни истражители за истражување на несреќи и тешки инциденти. Независноста на телото за истражување на несреќи и понатаму треба да се потврдува. Подготовките во областа на воздушниот сообраќај се умерено напреднати.

Нема напредок во **сателитската навигација**.

Заклучок

Има мал нов напредок во транспортната политика. Во патниот сообраќај има одреден напредок во усогласувањето со *acquis*, но безбедноста на патиштата треба и понатаму да се подобрува. Законодавството за железниците треба дополнително да се усогласува со *acquis*. Измената на законот за затворање на железничкиот пазар за конкурентност сè до пристапувањето во ЕУ ја уназади веќе постигнатата усогласеност со *acquis*. Административниот капацитет на Органот за безбедност на железницата и понатаму треба да се зајакне. Комисијата за истражување на несреќи во железничкиот сообраќај треба да стане функционална со цел да дејствува како независно тело. Општо земено, подготовките во оваа област се умерено напреднати.

4.15. Поглавје 15: Енергетика

Постигнат е мал напредок во областа на **сигурноста во снабдување**. Врз основа на Законот за енергетика, беа донесени неколку подзаконски акти, со цел натамошно усогласување на националното законодавство за сигурност во снабдувањето со електрична енергија и снабдувањето со природен гас. На почетокот на 2012 година, нафтните резерви малку се зголемија, но сè уште беа еднакви на само 34-дневна просечна потрошувачка. Во областа на сигурноста во снабдувањето, земјата е во рана фаза.

Постигнат е одреден напредок во областа на **внатрешниот пазар на енергија**. Донесен е енергетскиот биланс за 2012-2016 година. За да се надврзе на новиот Закон за енергетика, Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ) донесе голем број на правилници кои опфаќаат регулиран максимален приход, тарифни системи и цени за електрична енергија. Донесени се нови пазарни правила. Предвидените рокови за донесување на секундарно законодавство за отворање на пазарот беа одложени. Како последица на тоа, сите потрошувачи кои не се домаќинства и кои не се приклучени на дистрибутивниот систем, а требало да

ги исполнуваат условите по донесувањето на Законот за енергетика, остануваат во регулираниот систем и немаат пристап до конкурентниот пазар. Цените на електричната енергија за тарифни потрошувачи се зголемија два пати во 2012 година, во јануари за околу 7,8%, а во август за околу 9,8%. Во 2012 година, ќе се преземат мерки за ублажување на енергетската сиромаштија кои изнесуваат околу 2,400,000 ЕУР за субвенционирање на најранливите домаќинства. Примената на Законот за спроведување ги подобри стапките на наплата на сметките за електрична енергија. Земјата треба да ги започне подготовките за усогласување со „третиот пакет за внатрешниот пазар на енергија“ на ЕУ.

Енергетскиот биланс за 2012-2016 година предвидува зголемување на потрошувачката на природен гас во 2012 година за 4,9%, како резултат на гасификацијата во Куманово и Струмица и ставањето во употреба на комбинираниот објект за топлинска и електрична енергија. Во согласност со новиот Закон за енергетика, РКЕ донесе правилници за регулирање на тарифите и цените за пренос, транспорт, дистрибуција, набавка и продажба на природен гас. Врз основа на ова, тарифите за пренос и функционирање на системот за пренос се зголемија за околу 7,5%. Треба да се донесе дополнително законодавство за спроведување. Спорот за сопственоста на системот за пренос на гас останува нерешен меѓу Владата и приватната компанија за дистрибуција на гас. Административниот капацитет на Министерството за економија останува недоволен за да може да посвети внимание на сите предизвици во енергетската политика. Статистичките податоци обезбедени од страна на националните власти не секогаш ги исполнуваат барањата на Енергетската заедница. Земјата е напредната во областа на внатрешниот пазар на енергија.

Постигнат е одреден напредок во областа на **обновливите извори на енергија** со донесувањето на Правилникот за повластени производители на електрична енергија од обновливи извори и Уредбата за повластени тарифи за електрична енергија од обновливи извори. Во 2012 година беа доделени 21 нова концесија за мали хидроцентрали, со што вкупниот број достигна 68. Хидроцентралата „Св Петка“, со инсталирана моќност од 36,4 MW/час почна да функционира, а започна и изградбата на ветерен парк со инсталирана моќност од 36,8 MW/час. Средствата за изградба на хидроцентралата „Бошков Мост“ со моќност од 117,54 GW/час беа обезбедени преку заем од Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) и поддржани со гаранции од Владата. Ниските цени на електрична енергија за крајните корисници и тешките административни постапки за овластување, дозвола и лиценцирање продолжуваат да бидат пречки за соодветното користење на обновливите извори на енергија во земјата. Подготовките во областа на обновливи извори на енергија се во тек, иако земјата не го искористува ефикасно потенцијалот на обновливите извори на енергија.

Постигнат е одреден напредок во областа на **енергетската ефикасност**. Министерството за економија го донесе Правилникот за означување на енергетската ефикасност за разни уреди. Индикативната цел за енергетски заштеди за 2012 година е поставена на 4,04% од просечната потрошувачка на енергија во текот на периодот од 2002-2006 година. Агенцијата за енергетика издаде Упатството за примена на мерките за енергетска ефикасност во јавните набавки. Подготвена е националната програма за енергетска ефикасност во

јавните згради и е дискутирана од страна на акционерите. 100,000 ЕУР беа доделени како субвенции за домаќинства со соларни колектори за 2012 година. Шест општини имаа придобивка од енергетските контроли и модернизацијата на голем број на згради. Агенцијата за енергетика има ограничен административен капацитет да ги изврши сите задачи под нејзина одговорност. Во целост, во областа на енергетската ефикасност земјата започна да посветува внимание на своите цели, но потребното секундарно законодавство допрва треба да влезе во сила.

Земјата нема **нуклеарна енергија**.

Постигнат е одреден напредок во областа на **нуклеарната безбедност и заштитата од радијација**. Дирекцијата за радијациона сигурност (ДРС) издаде правилник за простории, опрема, квалификации и здравствената состојба на лицата кои работат со извори на јонизирачко зрачење. Донесен е Стратешкиот план на ДРС за 2012-2014 година, кој, меѓу другото, служи како водич за среднорочните задачи и приоритети на ДРС, а неговото спроведување се очекува да ја зајакне ефикасноста и транспарентноста на ДРС. Формирано е национално координативно тело за спречување, намалување и заштита од хемиско, биолошко, радиоактивно и нуклеарно оружје и материјали.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во енергетскиот сектор, особено во донесувањето на законодавство за спроведување на Законот за енергетика од 2012 година. Сè уште не се донесени голем број на акти за спроведување. Допрва треба да се постигне целосна либерализација на пазарите на електрична енергија и природен гас. Постигнат е одреден напредок во областа на обновливите извори на енергија. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

4.16. Поглавје 16: Оданочување

Нема напредок во усогласување на законодавството во областа на **индиректното оданочување**. Законодавството за ДДВ и законодавство во областа на акцизите се само делумно усогласени со *acquis-mo*. Акцизата за некои производи и понатаму останува пониска од минималната која е предвидена со *acquis-mo*. Подготовките во ова поле се во тек.

Во областа на **директното оданочување** не е постигнат напредок. Допрва треба да се работи на усогласувањето во иднина со Директивата за матични компании и подружници, Директивата за спојувања и Директивата за камата и тантиемии. Некои национални одредби за специјални зони за технолошки и индустриски развој се уште не се усогласени со Кодексот на однесување на ЕУ за деловно оданочување. Подготовките во оваа област остануваат умерено напреднати.

Направен е одреден напредок во полето на **административна соработка и взаемна помош**. Управата за јавни приходи (УЈП) потпиша меморандум за електронска размена на податоци со управата за финансиска полиција и Управата за финансиско разузнавање. Беа донесени оперативни инструкции за вработените во УЈП во однос на постапувањето при размена на информации со даночни органи на други земји. Бројот на договори склучени со земји - членки

на ЕУ и понатаму останува 23. Овие договори не опфаќаат поврат на долгови ниту автоматска размена на информации. Подготовките во ова поле се во тек.

Постигнат е одреден напредок во полето на **оперативен капацитет и компјутеризација**. Се проширија овластувањата на УЈП за да се опфатат финансиските аспекти на спречување на тероризам кој опфаќа перење на пари како и надзорот на игри на среќа. УЈП дополнително ги разви своите електронски алатки со проширување на електронското поднесување на даночни пријави од страна на поединци, воведувајќи го електронското архивирање на ДДВ - обрасците поднесени во писмена форма и правејќи го електронското пријавување на ДДВ и данок на добивка задолжително од 2013 година. Беа воведени нови процедури за продажба на конфискувани средства. УЈП исто така донесе нови правила за спроведување за данок на добивка, персонален данок на доход и регистрација на ДДВ за готовински плаќања. Во областа на човечки ресурси, се издадоа нови насоки за спречување на корупција на вработените во УЈП. Се прошири вреднувањето на резултатите од работењето за целиот персонал на УЈП. Даночната академија ја започна својата програма за обука. Сепак, и понатаму има кусок од вработени, особено во поглед на спречување на високо- ризични даночни измами и даночни затајувања. ИТ капацитетот на даночната администрација останува на ниско ниво. Потребно е дополнително зајакнување на ефикасноста на инспекциите, присилната наплата и внатрешните ревизии. Подготовките во оваа област и понатаму се напреднати.

Заклучок

Може да се забележи ограничен напредок во полето на оданочување. Сеуште се неопходни напори за усогласување на националното законодавство со *acquis-to*, за да се зајакне спречувањето на даночните измами и даночните затајувања и да се земат предвид ИТ капацитетите и кадровските капацитети. Свкупно, подготовките во областа на оданочувањето се умерено напреднати.

4.17. Поглавје 17: Економска и монетарна политика

Во областа на **монетарната политика**, земјата е добро усогласена со *acquis*. Постигнат е одреден напредок во зајакнувањето на институционалниот капацитет на Народната банка со воведување на среднорочно стратешко планирање и ажурирање на моделот за макроекономските предвидувања. Инструментите на монетарната политика кои ги користи Народната банка беа дополнително развиени. Не е забележан напредок во **економската политика**. Претпристапната економска програма (ПЕП) за 2012-2014 година беше навремено доставена. Фискалната политика беше насочена кон промена на нагласокот од помалку продуктивното трошење кон капитални инвестиции. Сепак, оваа цел се смени со ребалансот на буџетот во 2012 година заради големиот дефицит во приходите. Со зголеменото потпирање врз странски кредити за финансирање на дефицитот, економијата стана поранлива од надворешни ризици. Во 2012 година не беше поднесен фискален извештај. Информациите во ПЕП е неопходно да се подобрат во однос на содржината, количината и квалитетот на податоците. Особено, попрецизни информации надвор од 2012 година би допринеле кон неговата релевантност како значаен документ за среднорочната политика. Структурниот дел се однесува на широк опсег од реформи, без истите да се пренесат во посебни мерки утврдени во јасна

концептуална рамка. Покрај постојните законски обврски, за периодот 2012-2014 година не беа ажурирани Фискалната стратегија и стратегиите за управување со јавен долг, ниту пак Програмата за јавни инвестиции. Капацитетот за формулација и координација на економската политика останува недоволен и значително се разликуваат на централно и локално ниво. Во областа на економската политика, подготовките се умерено напреднати.

Заклучок

Забележан е мал напредок во економската и монетарната политика. Капацитетот на креирање на монетарната политика на Народната банка беше дополнително зајакнат. Останува да се зајакне квалитетот на претпристапната економска програма. Капацитетот за формулација и спроведување на економската политика сè уште многу се разликува меѓу централното и локалното ниво. Општо земено, во областа на економската и монетарната политика забележан е напредок во земјата.

4.18. Поглавје 18: Статистика

Има напредок што се однесува до **статистичката инфраструктура**. Државниот завод за статистика (ДЗС) го донесе Стратешкиот план за периодот 2012-2014 год. Беше постигнат дополнителен напредок во размената на податоците. Со 34 нови вработени, уделот на малцинските етнички групи во вкупниот кадар на ДЗС се зголеми до 27 %. Вкупната состојба со ресурси во ДЗС треба дополнително да се подобри. Подготовките во оваа област се напреднати.

Може да се забележи напредок на полето на **класификациите и регистрите**. Подобрен е квалитетот на статистичкиот регистар на фарми и беше постигнат дополнителен напредок во преодот кон НАЦЕ Рев. 2 во деловната статистика. Сепак, потребна е посилна меѓуинституционална координација за да се подобри усогласеноста на административните податоци со стандардизираните класификации и дефиниции. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постигнат е одреден напредок во **секторската статистика**. Пописот на населението и домаќинствата започна во октомври 2011 год., но беше прекинат и откажан откако Државната пописна комисија поднесе оставка (*Види Политички критериуми, оддел 2.1. — Демократија и владеење на правото*). Како резултат на тоа, нема понови податоци за населението и домаќинствата. Ова влијае врз точноста и достапноста на широк спектар на статистички податоци.

Постигнато е дополнително усогласување во областа на националните сметки, вклучувајќи собирање на табели за постапка за прекумерен дефицит, пресметување на тримесечен БДП и интеграција на секторските податоци. Постигнат е договор да се предаде одговорноста за статистиките на финансиските сметки на Централната банка. Опфатот на статистиките за билансот на плаќања е проширен и подобрена е усогласеноста на статистиките за надворешен долг. Може да се забележи значителен напредок во однос на изготвувањето на деловните статистики, особено во количината и квалитет на податоците кои се пренесуваат до ЕУРОСТАТ. Направени се методолошки

подобрувања во краткорочните статистички податоци, транспортните статистички податоци и земјоделските статистички податоци. Сепак, потребен е дополнителен напредок кон усвојување на стандардите ЕСА 95 со цел да се постигне целосна усогласеност. Во областа на социјалните статистики, воведени се нови истражувања. Подготовките во областа на секторските статистики се скромно напреднати, но се отежнати од недостатокот на ажурирани пописни податоци.

Заклучок

Има напредок на полето на статистиката, особено во усогласувањето на секторските статистики и преносот на податоци. Допрва треба да се постигне целосно усогласување со *acquis*. Откажувањето на пописот на населението и постојаниот недостаток на ресурси посочуваат дека ќе биде потребна посилна заложба со цел да се постигне значителен напредок во ова поглавје. Недостатокот на ажурирани пописни податоци влијае врз квалитетот и достапноста на податоци во секторските статистики. Општо земено, умерено се напреднати подготовките на полето на статистиката.

4.19. Поглавје 19: Социјална политика и вработување

Постигнат е одреден напредок во однос на **трудовото право**. Беше донесен Законот за европските работнички совети. Беа направени неколку измени во Законот за работните односи со цел, *меѓу другото* да се подобри ефикасното спроведување на трудовото право. Меѓутоа, останува слаба соработката меѓу соодветните институции. Усогласувањето со *acquis-mo* во оваа област е во рана фаза.

Одреден напредок може да се забележи и во областа на **безбедноста и здравјето при работа**. Беше изменет Законот за безбедност и здравје при работа и беа донесени неколку правилници за да се усогласи дополнително со Рамковната директива (Директива 89/391/ЕЕЗ). Беше започната кампања за подигање на свеста за начините да се гарантира поголема безбедност на работниците во градежниот сектор. Инспекцискиот капацитет во областа на безбедноста и здравјето при работа останува недоволен. Спроведувањето на стратегијата за безбедност и здравје при работа и на акцискиот план за 2011-2012 година е бавно и недостасува координација меѓу соодветните органи. Националниот совет за безбедност и здравје при работа не функционира. Сè уште недостасува консолидирана евиденција на податоци за несреќи при работа. Усогласувањето со *acquis-mo* во оваа област умерено напредува.

Постигнат е напредок во однос на **социјалниот дијалог**. Беше зајакната улогата на Економско-социјалниот совет како форум за политички дијалог. Се назначи еднаков број на претставници од синдикатите и здруженијата на работодавачи во новиот состав на Комитетот за утврдување на застапеноста на синдикатите и здруженијата на работодавачи. Формирани се првите три локални економско-социјални совети во општините. Бипартитниот и трипартитниот социјален дијалог е малку подобрен, особено во приватниот сектор и посебно кај колективното договарање. Редовно учество од социјалните партнери во процесот на креирање на политиките е ограничено само кај прашањата за

трудоово законодавство. Капацитетот на социјални партнери останува слаб.

Направен е мал напредок во **политиката на вработување**. На национално ниво се утврди минимална плата. Невработеноста беше висока во 2011 год. на 31.4% и се зголеми дополнително на 31.6% во првиот квартал од 2012 година. Не се намали вработувањето во сивата економија. Државниот инспекторат за труд презеде одредени мерки на централно ниво за да се подигне свеста за потребата од борба против непријавената работа. Соработката и координацијата меѓу органите за спроведување не се подобрија и учеството на пазарот на трудот е сè уште многу мало. Долгорочната невработеност, високата невработеност на младите и многу малото учество од страна на жените на пазарот на трудот причинуваат голема загриженост. Националниот буџет наменет за активната програма за пазарот на трудот е мал. Агенцијата за вработување има тешкотии во спроведување на активни мерки за пазарот на трудот. Следењето и оценувањето на активната програма за пазарот на трудот се слаби бидејќи се засноваат речиси само на основен квантитивен аналитички пристап.

Постои мал напредок во подготовките за учество во **Европскиот социјален фонд**. Набавката на проектите кофинансирани од првата распределба за Оперативната програма за развој на човечки ресурси (ИПА компонента IV) е во завршна фаза и започна спроведувањето на повеќето проекти. Меѓутоа, слабиот административен капацитет има негативно влијание врз квалитетот на проектот и управувањето со програмата.

Направен е мал напредок за **социјалната вклученост**. Треба да се обезбедат соодветни институционални и финансиски ресурси со цел ефикасно спроведување на веќе донесените политики и стратегиски планови. Прилагодена е националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост за 2010–2020 на приоритетите за ЕУ 2020. Меѓутоа, недостасува соодветен буџет за спроведување. Обезбедена е финансиска поддршка за избраните општини за спроведување на нивните локални акциски планови за социјално вклучување. Формирано е национално тело за следење и оценување на спроведувањето на националната стратегија за стари лица за 2010–2020 година. Земјата претседаваше со Декадата за вклучување на Ромите. Исто така, беше донесена стратегијата за вклучување на Ромите за 2012-2014 година. Беа преземени чекори за решавање на проблемите во врска со лицата без документи, пристапот до домување или образованието. Спроведувањето на националните акциски планови и оперативните планови за вклучување на Ромите е бавно.

Во однос на лицата со хендикеп, беа ратификувани Конвенцијата на ООН за правата на лицата со хендикеп и Опциониот протокол кон Конвенцијата. Продолжува преминот од институционална во општинска грижа за луѓе со хендикеп; сега има 15 станбени единици. Меѓутоа, не напредува спроведувањето на националната стратегија за еднакви права на лицата со инвалидност (за 2010-2018 година). Подготовките во оваа област бавно напредуваат.

Може да се забележи одреден напредок за **социјалната заштита**. Беше изменет Законот за социјална заштита, со што дополнително се регулираат инспекциите и надзорот на системот за социјална заштита. Воспоставен е систем за

континуирано образование за професионалци во институции за социјална заштита. Реформите во пензискиот и здравствениот систем напредуваат. Потребно е да се засили спроведувањето на законот за социјална заштита, како и на националната програма за развој на социјалната заштита за 2010-2021 година. Потребно е да се засилат административните капацитети. Подготовките во оваа област умерено напредуваат.

Може да се забележи одреден напредок за **антидискриминацијата**. Беа донесени националната стратегија за еднаквост и недискриминација и стратегискиот акциски план за 2011–2015 година на Комисијата за заштита од дискриминација (КЗД), предложувајќи мерки за подобрување на правната рамка, подигнување на свеста, јакнење на капацитети и меѓуинституционална соработка. Комисијата влезе во формална соработка со други соодветни тела како што се Народниот правобранител, парламентарниот комитет за еднакви можности и Академијата за судии и јавни обвинители. Човечките и финансиските ресурси на Комисијата и нејзиниот Секретаријат остануваат недоволни. Кадровскиот капацитет на Одделението за еднакви можности во Министерството за труд и социјална политика е недоволен. Рамковниот закон за антидискриминација изречно не забранува дискриминација врз основа на сексуална ориентација при вработување и занимање и затоа не е целосно усогласен со *acquis-mo*. Не е воспоставена структурна и систематска анализа на податоци за дискриминација. Потребно е да се интензивираат активностите за подигање на свеста за еднаквост и недискриминација.

Може да се забележи мал напредок за **еднаквите можности**. Показателите на пазарот на трудот во врска со жените се стабилни. Стапката на вработеност на жените останува многу мала во споредба со просекот на ЕУ. Воспоставениот механизам во рамките на Министерството за труд и социјална политика за справување со жалбите за нееднаков третман не функционира правилно. Постои тенденција да се помешаат прашањата во врска со еднаквите можности со оние за антидискриминацијата. Националниот акциски план за родовата еднаквост за 2008-2012 година се спроведува дел по дел, во зависност од надворешното финансирање. Кај Одделението за еднакви можности во рамките на Министерството за труд и социјална политика недостасуваат соодветни човечки и финансиски ресурси. Капацитетот на комисиите за еднакви можности на локално ниво останува ограничен. Беше малку постигнато за подобрување на состојбата на жените во руралните области или условите на жените Ромки. Поддршката за активностите за борба против дискриминаторските обичаи, традиции и стереотипи останува ограничена.

Заклучок

Направен е мал напредок при постигнување на ефикасен и инклузивен пазар на трудот. Многу високата невработеност останува голем предизвик, особено во врска со жените и младите луѓе. Социјалниот дијалог е подобрен, но потребно е дополнително да се зајакне улогата на социјалните партнери. Сиромаштијата останува висока, а вклучувањето на Ромите, лицата со инвалидитет и другите социјално-исклучени лица е ограничено. Потребни се дополнителни напори за антидискриминација. Потребно е значително да се зајакне целокупниот административен капацитет со цел да се забрза спроведувањето. Во целост,

подготовките во оваа област не се многу напреднати.

4.20. Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика

Забележан е одреден напредок во областа на принципи **на претпријатија и индустриска политика**. Проектот „Регулаторна гилотина“ и понатаму беше фокусиран на поедноставување на оперативните барања за занаетчи и мали претпријатија. Беа донесени 80 мерки за подобрување на конкурентноста на локалната економија. Подобрени се регистрацијата на податоци и функционалноста и интероперабилноста на Централниот регистар. Националните органи одржуваа блиска соработка со претставници од бизнис секторот. Се формираше Националниот совет за претприемништво и конкурентност, како заедничко тело на јавниот и приватниот сектор. Централната база на податоци на сите нацрт - законски акти е во функција; нивото на реагирање или давање забелешки по законски предлози од засегнати страни (стейкхолдери) користејќи го овој механизам останува многу ниско.

Беше постигнат одреден напредок во областа на **инструменти на претпријатијата и индустриската политика**. Претприемништвото и иновацијата беа силно промовирани преку проектот „Фабрика на бизнис идеи“. Околу 120 фирми ја искористија програмата за субвенционирање на советодавни услуги. Беа регистрирани три нови кластери, доведувајќи до вкупно 18. Сепак, буџетските средства распределени за програми за помош во согласност со Секторот за мали и средни претпријатија и Агенцијата за поддршка на претприемништвото остануваат недоволни. Со Законот за сметки се предвиде подобро спроведување на договорите, сепак се применува само за трансакции меѓу субјекти од приватниот сектор а не меѓу субјекти од приватниот и јавниот сектор. Во земјата сè уште нема доволен број на поднесени барања за користење на средства кои се ставени на располагање во согласност со Програмата за конкурентност и иновации на ЕУ. Со Европската инвестициона банка беше договорена кредитна линија за дополнителни 100 милиони евра за приватниот сектор. Владата и понатаму дава субвенции за да ја одржи ниската каматна стапка за трговските друштва. Допрва треба да се формира порталот за МСП, што придонесува тешко да се дојде до информации релевантни за МСП. Постигнат е умерен напредок во подготовките во полето на инструментите на претпријатија и индустриска политиката.

Постигнат е одреден напредок во полето на **секторските политики**. Владата ја донесе националната стратегија за развој на туризмот. Продолжија интензивните кампањи за промоција и беа доделени субвенции со цел да се привлечат туристи од странство. Бројни општини ги намалија нивните локални даноци за изградба на хотели, ресторани и други установи во износ до 95%. Локалното занаетчиство се беше поддржано по пат на субвенции за набавка на опрема. Сепак, буџетските средства распределени за стратегијата за занаетчиство се ограничени. Потребно е да се зајакне рамката на политиката за зелен развој.

Заклучок

Забележан е одреден напредок во областа на претпријатијата и индустриската политика. Беа донесени разни стратегии и мерки, покажувајќи јака заложба за подобрување на бизнис окружување. Сепак, спроведувањето и понатаму е

расфрлено меѓу бројни некоординирани и недоволно финансирани тела. Мерките треба допрва да се направат целосно ефективни.

4.21. Поглавје 21: Трансевропски мрежи

Постигнат е одреден напредок во **транспортните мрежи**. Земјата одржува активна соработка според Меморандумот за разбирање во врска со развојот на најважната регионална транспортна мрежа. Органите на власта придонесоа кон спроведување на Меморандумот за разбирање во врска со развојот на југоисточната европска регионална транспортна мрежа кој беше вклучен во ревизијата на насоките за трансевропска транспортна мрежа предложени од Комисијата во октомври 2011 год.

Реконструкцијата на охридскиот аеродром и проширувањето на пистата на скопскиот аеродром беа завршени според договор за концесија. Беше потпишан договорот за изградба на делницата на автопатот по Коридорот X на Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа, од Демир Капија до Смоквица, кофинансирана од ИПА фондовите и градежните работи започнаа во септември 2012 год. Алката што недостасува во железничкиот Коридор VIII кон Бугарија, кофинансиран од фондовите на Инвестициската рамка за западен Балкан, ќе премине во детална проектна фаза. Треба да се зајакнат административниот и техничкиот капацитет. Подготовките во областа на транспортните мрежи се умерено напреднати.

Има мал напредок во **енергетските мрежи**. Продолжија подготвителните активности во врска со изградбата на нов далновод од 400 kV со Србија. Изготвени се физибилити студии за изградба на нова далноводна мрежа од 400 kV помеѓу Битола и Елбасан и за развој на националниот систем за гасификација. Во областа на мрежите за електрична енергија, земјата забележува умерен напредок.

Може да се забележи одреден напредок во областа на телекомуникациските мрежи. Потпишан е Меморандум за разбирање со ЕУ во врска со програмата за поддршка на политиката за информатички и комуникациски технологии од Рамковната програма за конкуренција и иновации, обезбедувајќи пристап до програмата.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на трансевропските мрежи. Општо земено, продолжува развојот на транспортните, енергетските и телекомуникациските мрежи и земјата активно учествува во Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа и Енергетската заедница. Во оваа област, подготовките се умерено напреднати.

4.22. Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурните инструменти

Во однос на **законската рамка**, нема напредок во обезбедувањето на повеќегодишно програмирање, буџетска флексибилност и капацитет за кофинансирање на национално и локално ниво. Потребни се понатамошни напори за спроведување на кохезионата политика во согласност со правилата и политиките на ЕУ, особено во секторот на животната средина. Во оваа област подготовките бележат умерен напредок.

Има ограничен напредок во однос на **институционалната рамка**. Значително подобрување е потребно со цел да се зголеми ефикасноста на оперативните структури за подготвување и спроведување на проекти во согласност со претходниците на Структурните фондови, компонентите III и IV на ИПА. Подготовката на проекти за животната средина од страна на соодветното министерство останува загрижувачка. Поефикасни системи за контрола и управување се потребни за да се обезбеди продолжување на активностите и плаќањата во согласност со компонентите III и IV на ИПА и за спречување на повторувањето на претходно утврдените недостатоци. Координацијата меѓу министерствата во рамките на оперативните структури треба понатаму да се зајакнува. Во оваа област подготовките бележат умерен напредок.

Во областа на **административните капацитети** се бележи ограничен напредок. Техничката поддршка и обука за институциите вклучени во спроведувањето на ИПА продолжуваат. Анализата на потребите за обука беше извршена од страна на ресорните министерства, Националниот фонд и Секторот за централно финансирање и склучување на договори (ЦФЦД). Планот за обука само делумно беше спроведен поради големиот обем на работа. Состојбата со персоналот се влоши откако овластувањата за управување беа пренесени во соодветните институции во 2009 и 2010 година. Анализата на обемот на работа откри потреба од суштинско зајакнување на капацитетот на персоналот за спроведување на претпристапната помош, вклучувајќи соодветна анализа. Ефикасна политика за задржување на обучен персонал е од исклучителна важност. Потребни се поголеми напори за обезбедување на ефикасно управување и координација на сите тековни и планирани проекти. Административниот капацитет на земјата во оваа област останува недоволен.

Во однос на **програмирањето**, постигнат е одреден напредок. Оперативната програма за развој на човечки ресурси од компонентата IV на ИПА е ревидирана за дополнителна финансиска распределба за 2013-2013 година. Ревизијата на Оперативната програма за регионален развој на компонентата III на ИПА не е завршена. Препознавањето и подготовката на зрели проекти компатибилни со целите и средствата на оперативните програми, особено во секторот на животна средина под компонентата III на ИПА остануваат тешки. Тендерската документација и постапките за набавки треба да се подобрат. Потребни се поблиска координација и активно учество од страна на сите заинтересирани страни во процесот на програмирање. Во оваа област подготовките бележат напредок.

Има одреден напредок во областа на **мониторинг и оценување**. Секторските мониторинг комитети се состануваат редовно. Системите за управување со информации (СУИ) е во процес на целосно оперативно распределување и соодветните прирачници за постапки и насоки за оперативните структури вклучуваат упатување до СУИ. Ќе биде потребно понатамошно надградување и

постојано одржување. Прирачникот за програмски мониторинг и оценување подготвен од страна на националниот координатор на ИПА треба да се заврши, вклучувајќи ефикасна линија за известување. Привремените оценувања на компонентите III и IV на ИПА беа завршени. Треба да се следат соодветните препораки. Административниот капацитет за мониторинг и оценување треба понатаму да се зајакне. Во оваа област подготовките бележат напредок.

Во областа на **финансиското управување, контрола и ревизија, постигнат е одреден напредок**. Високото раководство на Ревизорскиот орган на ИПА беше заменето во мај и неговиот буџет за 2012 година благо се зголеми. Недостигот од персонал во ЦФЦД се повторува и под итно треба да се третира. Капацитетот за соодветно финансиско управување понатаму ќе треба да се зајакнува со цел да се обезбеди ефикасен систем за контрола и управување со фондовите на ЕУ. Одделенијата за внатрешна ревизија во ресорните министерства формално се основани и имаат персонал, но немаат доволно познавање на целите и постапките на ИПА.

Заклучок

Има ограничен напредок во областа на регионалната политика и координацијата на структурните инструменти. Управувањето со програмите на ИПА треба да се подобри со цел да се обезбеди навремена апсорпција на фондовите на ЕУ. Потребни се дополнителни напори за третирање на пропустите во системите за управување, контрола и ревизија. Особено, персоналот и квалификациите во рамките на оперативните структури и ЦФЦД треба суштински да се зајакнат. Општо земено, во оваа област подготовките бележат умерен напредок.

4.23. Поглавје 23: Судство и основни права (види и Политички критериуми)

Постигнат е напредок во областа на **судството**, но клучните прашања остануваат да се решат.

Постигнат е мал напредок во однос на *независноста и непристрасноста* на судството. Иако се применуваат основните заштитни мерки, вклучувајќи ја улогата и составот на Судскиот совет, во пракса се потребни понатамошни напори за да се гарантира независно и висококвалитетно донесување одлуки од страна на судовите. Потребни се подобрувања во системот за оценување и унапредување, каде што акцентот на квантитативни наместо квалитативни критериуми за оценување го создава ризикот од формалистичко донесување одлуки. Постојните основи за разрешување на судиите не се доволно јасни, прецизни и предвидливи, што би можело да претставува потенцијална закана за судската независност.

Што се однесува до професионалноста и компетентноста на судството, во сила влегоа построги критериуми за прием на почетна обука во Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО), поврзани со потврдување на академското знаење и познавање на англискиот јазик. Четвртата генерација од девет дипломирани студенти на АСЈО ја заврши почетната обука во јануари 2012 година. АСЈО, исто така, продолжи да обезбедува тековни обуки за судии, обвинители, судски персонал и за органите со посебни овластувања, со вкупно 290 различни обуки, спроведени во текот на периодот за известување на кои присуствуваа 9.571

учесници. Буџетот на АСЈО за 2012 се зголеми за 10%, за околу 425.000 евра; сепак, сè уште нема соодветни простории и кадар, со оглед на големиот обем на активности.

Условот дека сите новоназначени судии од прва инстанца треба да имаат завршено на АСЈО, сè уште не стапил на сила. И покрај преодните одредби кои предвидуваат дека 50% од таквите назначувања треба да бидат дипломирани студенти од АСЈО, Судскиот совет продолжува да дава поголема предност на кандидати кои не дипломирале на АСЈО. Од 26 достапни места во основните судови во текот на 2011 година, Судскиот совет назначи само 2ца дипломирани студенти од АСЈО и 22ца кандидати кои не завршиле на АСЈО (2 места не беа пополнети), и покрај солидната стапка на апликации од страна на дипломирани студенти на АСЈО. Оваа стапка предизвикува загриженост за кредибилитетот на сегашните одредби и посветеноста на Судскиот совет за вработувањето врз основа на заслуги.

Во областа на *одговорноста*, 9 судии беа разрешени во текот на 2011, а ниту еден не доби дисциплинска мерка. Немаше случаи на укинување на судскиот имунитет од страна на Судскиот совет во врска со кривични постапки против судии. Судскиот совет разгледа 2.081 жалби поднесени од поединци и компании против судиите и судовите во текот на 2011 година. Најчеста причина беше должината на судските постапки. Министерството за правда доби 658 жалби во врска со должината на постапката (намалување од 952 во 2010 година). Врховниот суд доби 1.884 жалби во текот на 2011 година во однос на неразумно долги постапки, што претставува зголемување од 398 во 2010 година. Во истиот период, тој потврди 195 жалби и дозволи надоместок во 180 случаи. Вкупниот платен износ беше околу 136.000 евра. Второстепениот совет во рамки на Врховниот суд, кој ги разгледува жалбите во овој тип на постапка, го зголеми надоместокот во 17 случаи.

Што се однесува до *ефикасноста* на судството, потребни се поголеми напори за да се обезбеди собирање и следење на точни статистички показатели, како на пример стапка на завршени предмети и потребно време на судовите. Методологијата за судска статистика за 2011 година сè уште не е систематски спроведена, и софтверот поврзан со неа сè уште не е во функција. Обука и подигањето на свеста се потребни за да се обезбеди дека сите судови користат исти статистички алатки. Не постои механизам за следење кој го опфаќа целокупното траење на судските постапки, вклучувајќи ги сите фази и инстанци, како и спроведувањето кое сега е под надлежност на професионални извршители. Ова е основен инструмент за откривање на неразумни одложувања и на нивните причини. Нема применлив систем со кој ќе се идентификуваат, и ќе им се даде приоритет на „старите случаи“, кои се во судскиот систем веќе неколку години. И покрај промените на неколку закони и кампањи за промовирање на медијацијата, алтернативното решавање на спорови сè уште е на многу ниско ниво.

Постигнат е напредок во намалување на вкупниот број на нерешени предмети во земјата. Во последните две години, 27 судови од прва инстанца и 4 апелациони судови заедно решиле значително поголем број на случаи отколку што добиле. Ова е делумно поради организациските мерки, како што се месечните квоти поставени од страна на Судскиот совет. Сепак, мора да се внимава за да се обезбеди дека продуктивноста нема приоритет во однос на

квалитетот на пресудите. Сè уште има проблеми во Врховниот суд и Управниот суд, кај кои се натрупуваат нерешени предмети веќе неколку години. Во април 2012 година, Судскиот совет привремено префрли четири судии од Вишиот управен суд во Управниот суд со цел да се реши проблемот. Вкупниот број на нерешени предмети во националните судови од сите инстанци на крајот на 2011 година беше 295.769. Во моментов не постои систем за да се утврди кој дел од овие случаи всушност претставува заостаток на „стари случаи“, наспрема редовниот тек на случаите. Со оглед на моменталните разлики во обемот на работа на различни судски инстанци, потребно е да се направат одредени чекори за да се обезбеди поефикасна дистрибуција на човечки ресурси, вклучувајќи судии, обвинители и судски персонал, онаму каде што се најпотребни. Особено, идните стратегии за човечки и финансиски ресурси треба да водат поголема сметка за реалните и планираните потреби на судскиот систем, и да се засноваат на веродостојни судски показатели.

Судскиот буџет за 2012 година е околу 29 милиони евра (или 0,4% од БДП), од кој 80 до 85% е потрошен за плати на судиите и административниот персонал. Моменталниот број на судии (678) е над 50% повисок од европскиот просек во однос на бројот на населението, а судскиот буџет е еден од највисоките како процент на БДП по жител. Идните судски стратегии треба да ја проценат одржливоста на ова трошење, и да почнат да ја планираат постепената рационализација на судската мрежа. Буџетот на Јавното обвинителство е околу 5,3 милиони евра. Поголемиот дел (83%) се троши на плати, додека остатокот е недоволен за да се покрие потребната надградба на ИТ инфраструктурата на обвинителството, особено за поврзување со Системот за автоматско управување со судските предмети (САУПС) на судовите, кој што треба да се спроведе.

Судовите од сите инстанци продолжува да објавуваат пресуди на нивните веб страни (над 90.000 во текот на 2011 година), што е важна алатка во промовирањето на транспарентноста и пристапот до правдата. Сепак, системот треба да биде поедноставен за употреба, преку класификација на пресуди по предмет и преку вклучување на функција за пребарување.

Буџетот за правна помош за 2012 година е двојно поголем од минатата година и изнесува 200.000 евра; 213 адвокати и 4 НВО се регистрирани да обезбедуваат правна помош, сепак бројот на случаи сè уште е многу мал.

Моментално, нема во сила стратегија за реформа на судството или акциски план кои би се надоврзале на претходните кои датираат од 2004-2009 година. Се препорачува да се развие нова целокупна стратегија со цел да се олесни стратешкото планирање, буџетирање и следење на идните случувања во овој сектор.

Постигнат е одреден напредок во областа на **антикорупциската политика**.

Беа донесени измени на Законот за финансирање на политичките партии кои му дадоа водечка улога на Државниот завод за ревизија (ДЗР) во надзорот на политичкото финансирање. Сè уште се потребни напори во пракса за да се обезбеди дека ДЗР зазема проактивен пристап во истрагата и спроведувањето, како и да обезбеди задолжителна ревизија на годишните извештаи на политичките партии и ефикасна примена на санкции за прекршување на правилата за финансирање, во согласност со препораките на ГРЕКО. Законот за спречување на судир на интереси беше изменет и беше донесен подзаконски акт

во кој е утврдена постапката за проверка на изјавите од избраните и именуваните функционери. Кривичниот законик сè уште треба да се измени, со цел да се укине можноста судовите да го вратат поткупот на лицето кое го дало и кое го пријавило прекршокот пред истиот да се открие.

Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) ги донесе Државните програми за превенција и репресија на корупција и за превенција и намалување на судирот на интерес, заедно со соодветниот Акциски план за 2011-2015 година, обезбедувајќи антикорупциски мерки во 11 области склони на корупција кои вклучуваат финансирање на политичките партии, јавни набавки, здравствени и социјални услуги, царина, медиуми и судство. Сепак, овие програми не се донесени ниту одобрени на владино ниво, што може да ја намали нивната видливост и влијание.

Административниот капацитет на органите задолжени за борба против корупцијата малку се подобри, со што ДКСК доби еден нов член, а Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи доби 11. Антикорупциската единица на Центарот за сузбивање сериозен и организиран криминал сè уште работи со 65% од својот капацитет (11 од 17 места се пополнети). Во 2012 година, буџетот на ДКСК беше зголемен за околу 5%, а се набави и нова ИТ опрема.

Во 2011 година, ДКСК прими 267 жалби за корупција (40% помалку отколку во 2010 година) и поднесе 10 барања до Јавното обвинителство (ЈО) да иницира кривична постапка за злоупотреба на службена положба. По изборите во 2011 година, ДКСК покренала прекршочни постапка против четири организатори на изборни кампањи, заради тоа што не доставиле финансиски извештаи, и три иницијативи за кривична истрага за нелегално финансирање на изборна кампања.

Имаше 125 пресуди за кривични дела поврзани со корупција во 2011 година, и 74 пресуди во првите шест месеци од 2012 година. Кривичните дела за поткуп изнесуваат помалку од 10% од пресудите, додека повеќето сè уште се однесуваат на злоупотреба на јавни функции. Во споредба со 2010 година, судовите изрекоа построги казни за дела поврзани со корупција. Сепак, наредбите за заплена и конфискација на имот остануваат како исклучоци. Одредбите од Кривичниот законик за проширена конфискација, незаконско збогатување и кривична одговорност на правните лица треба допрва да се применат во пракса. Ретко се користат посебни истражни мерки за откривање и истрага на коруптивни дела. Одлуките од страна на јавните обвинители, да не се поднесува обвинение сè уште не се предмет на судска ревизија.. Барањата на ДКСК и ДЗР поднесени до ЈО за да започне кривична истрага, не резултираат со пресуди, што покажува дека ефикасноста на постојните механизми за упатување треба да биде подобрена. Собирањето на несоодветни статистички податоци и споделувањето помеѓу различни тела за спроведување и превенција ја попречува идентификацијата на проблематичните области.

Треба да се подобри општиот капацитет на судовите за справување со случаи на корупција, особено на случаите за висок профил на корупција. Водена е постапка за мал број случаи на корупција на високо ниво и скоро сите случаи остануваат во судскиот систем долги години, откако ќе бидат вратени на

повторен судски процес по жалба поради несоодветно испитување на доказите од страна на судот од прва инстанца.

Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи поведе 15 кривични постапки за дела поврзани со корупција во 2011 година. Поголемиот дел од обвиненијата се однесуваат на злоупотреба на службената положба. Секторот поведе 530 дисциплински постапки во 2011 година (во споредба со 556 во 2010 година). Царинската управа го зацврсти својот систем за внатрешна контрола. Во 2011 година беа поведени 42 дисциплински постапки против царински службеници (во споредба со 21 во 2010 година). Во 26 случаи беа применети дисциплински мерки, а во 5 случаи беа поднесени кривични пријави (во споредба со 1 случај во 2010 година).

Што се однесува до активностите за превенција од корупцијата, ДКСК продолжи да спроведува проверки по случаен избор на анкетните листови. По извршените проверки во 2011 година, ДКСК поднесе 48 барања до Управата за јавни приходи да поведе постапки за испитување на сопственост. Како резултат на тоа, 10 избрани и именувани функционери беа оптоварени со 70% даночна стапка од нивните непријавени приходи. Во 2011 година, ДКСК прими 425 изјави на интерес. ДКСК обработи 128 случаи на можен судир на интерес, потврди судир во 37 случаи и издаде јавно предупредување во 8 случаи. Ефикасноста на новото законодавство за спроведување на систематска проверка допрва треба да се види.

Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер останува не доволен. Исклучоците за пристап до информации од јавен карактер не се јасно формулирани, оставајќи простор за произволно толкување. Санкциите утврдени во законот не се јасни и не се применуваат во пракса. Политичките партии се исклучени од списокот на иматели на информации.

Во 2011 година, Академијата за судии и јавни обвинители спроведе 15 обуки за 353 учесници во борбата против корупција и судир на интереси. Продолжиле интензивната обука на новиот Закон за кривична постапка за судии и јавни обвинители.

Постигнат е ограничен и одреден напредок во областа на **основните права**.

Постигнат е одреден напредок во однос на *спречувањето на тортура и лошо постапување* и борбата против неказнивост. Персоналот на националниот превентивен механизам од канцеларијата на Народниот правобранител спроведува редовни посети на затворите. Сепак, канцеларијата допрва треба да ги обезбеди потребните буџетски и човечки ресурси. Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи го зголеми својот капацитет за истражување обвинувања за лошо постапување, но допрва треба да му се даде овластување да изрекува ефикасни санкции. Загрижува недостатокот на независност на функционирањето на внатрешната контрола за полицијата. Во 2011 година, од 63 жалби во однос на непропорционално или незаконско користење на физичка сила од страна на полициски службеници, од кои сите биле испитувани, 8 се сметаат за добро основани и довеле до изрекување на дисциплински санкции. Продолжиле обвинувањата во однос на лошо постапување на лица лишени од слобода во полициски притвор од криминалистички инспектори и од страна на членовите на единицата „Алфа“. Во 2011 година, од 14 жалби кои се однесуваат на единицата „Алфа“, до јавниот обвинител биле испратени 7, а за 8 следат

дисциплински мерки. Постигнат е одреден напредок во областа на *затворскиот систем*.

Голем број мерки беа донесени за ресоцијализација на осудените лица. Направен е прирачникот за проценка на ризикот, идентификувајќи ги ризиците и потребите на затворениците. Беа донесени стандардизирани постапки во однос на управувањето со казнено-поправните установи, особено постапките за контрола на хигиена, прием и третман на затвореници, како и постапките за решавање на насилно однесување, работа, бегство и посети на затворениците. Се одржаа бројни активности за обука на затворскиот персонал. Продолжи спроведувањето на големиот проект за обнова на затвори. Сепак, допрва треба да се подготви сеопфатна национална стратегија за затворскиот систем. Административниот капацитет од Управата за извршување на санкциите и казнено-поправните институции е слаб. Допрва треба да се стават во пракса специјализирани програми за постапување со ранливи групи. Недостатокот на финансиски средства и натаму е ограничен за пристап на осудени лица до соодветни здравствени услуги. Стручните, образовни и други активности за рехабилитација на затворениците остануваат несоодветни.

Во однос на *слободата на изразување* и медиумите, законската рамка е генерално воспоставена, но треба да се обрне внимание за да се обезбеди дека нејзиното спроведување е доследно, транспарентно и во согласност со судската пракса на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП). Владата ги донесе предлозите за декриминализација на клеветата преку новиот Закон за граѓанска одговорност за навреда и клеветата, кој има за цел да се усогласи со соодветните принципи на ЕКЧП. Кривичниот законик треба да се измени во согласност со овој пристап. Се спроведе обука за член 10 од ЕКЧП за судството и новинарите. Над 40 клучни пресуди од ЕСЧП во врска со член 10 се преведени и објавени на веб страните на Министерството за правда и Академијата за судии и јавни обвинители. Треба да продолжи понатамошната обука за судии кои се занимаваат со случаи на клеветата со цел да се обезбеди дека принципите на ЕКЧП се применуваат во пракса од страна на судовите.

Во однос на *слободата на собирање и здружување*, севкупната ситуација е задоволителна. Немаше случаи на злоупотреба на законодавството или забрана за регистрација.

Генерално е обезбедена *слободата на мислење, совест и религија*.

Постигнат е умерен напредок за *правата на жените и родовата еднаквост*. Донесен е нов Закон за еднакви можности на жените и мажите. На Секторот за политика на еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика му недостасуваат соодветна стручност, персонал и буџет. На локалните комисии за еднакви можности, исто така им недостасува стручност. Во пракса постои забуна помеѓу концептите на еднакви можности и антидискриминација, што е предмет на загриженост. Направени се одредени напори за решавање на здравствените потреби на жените, меѓутоа, поради финансиските ограничувања, само ограничен број на жени може да имаат корист од подобрувањата. Недоволната поддршка на Националниот акциски план за жената Ромка го прави неговото спроведување речиси невозможно. Учеството на жените во донесување на одлуки во општеството останува ниско, особено на локално ниво.

Постигнат е одреден ограничен напредок во областа на *правата на децата*. Предвидени се измени во Законот за семејство и Законот за основно образование за зајакнување на законската рамка за посвојување на деца и за вклучување на ранливи групи во образованието. Основано е Национално координативно тело за заштита на деца. Центрите за социјална работа беа опремени со нова база на податоци и систем за управување со случаи за подобрување на квалитетот на социјалните услуги кои ги користат деца од ранливи групи. Сепак, се проценува дека само 15% од децата со посебни потреби се вклучени во образованието, главно во специјализирани институции. Недостигот на психолози и дефектолози вработени во училиштата и постојната дискриминација на децата со посебни потреби, го спречува нивното вклучување во образовниот систем. Министерството за труд и социјална политика започна активности за да се обезбеди регистрација на деца без документи. Се проценува дека има околу 1.000 деца на улица, речиси сите Роми. Бројот на пријавени случаи за сексуална злоупотреба и педофилија остана ист. Министерството за труд и социјална политика донесе протокол за справување со случаи на педофилија, во соработка со Светската здравствена организација.

Може да се забележи ограничен напредок во постапување со *социјално ранливите лица и/или лицата со посебни потреби*. Беше ратификувана Конвенцијата на ОН за правата на лица со посебни потреби. Продолжи отворањето на станбени единици како дел од процесот на деинституционализација на лицата со посебни потреби. Сепак, спроведувањето на ревидираната национална стратегија за еднаквост на правата на лица со посебни потреби 2010-2018 е многу бавно. Материјалните услови и нехуманиот и деградирачки однос во психијатриските институции не е подобрен. Интеграцијата на лицата со посебни потреби во општеството останува ограничена.

Може да се забележи одреден напредок во областа на *политиката за антидискриминација*. Комисијата за заштита од дискриминација стана член-набљудувач на Европската мрежа за еднаквост меѓу телата. Комисијата потпиша меморандуми за соработка со канцеларијата на Народниот правобранител, Женското лоби и Академијата за судии и јавни обвинители. Комисијата издаде 34 мислења во 2011 година, во врска со поднесените жалби главно врз основа на етнички, политички и општествен статус во областите работни односи, социјална сигурност и судство. Комисијата сè уште нема доволно финансиски и човечки ресурси; капацитетот на нејзиниот Секретаријатот е особено слаб. Свеста кај населението за работата и принципите на Комисијата според Законот против дискриминација останува многу ниска. Намален дел од нејзините препораки се прифатени од страна на јавните власти и постои загриженост за нивната независност. Законот против дискриминација сè уште не е целосно усогласен со *acquis*-то бидејќи не ја забранува експлицитно дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација во вработувањето и професијата. Според Кривичниот законик се казнуваат делата поврзани со расизам и ксенофобија. Податоците за појава на говор на омраза или поттикнување во медиумите се собираат од страна на Советот за радиодифузија.

Во однос на *правата на сопственост*, регистрираната земја сега опфаќа 99,96% од територијата на земјата. Беше донесен новиот Закон за експропријација што го проширува опсегот на јавен интерес како на национално, така и на локално

ниво. Жалбите против првостепените одлуки за експропријација сега се регулирани само од страна на Управниот суд. Системот Е-катастар беше проширен во уште 21 град во земјата. Националниот систем за позиционирање (МАКПОС) беше ставен во комерцијална употреба. На располагање беа ставени инфо-линиите на канцеларијата за имотно правни односи, а и понатаму се одржуваат отворени денови за јавноста. Продолжува процесот на враќање на имот конфискуван во рамки на Социјалистичката Федеративна Република Југославија. Сепак, 168 жалби поднесени до канцеларијата на Народниот правобранител во 2011 година за прекршување на правата на сопственост се поврзани само со процесот на денационализација. Постојните задоцнувања на спроведувањето на конечни одлуки за враќање и застојот во решавање на имотни спорови и понатаму предизвикуваат задоцнувања во Управниот суд.

Постигнат е ограничен напредок во однос на *почитување и заштита на малцинските заедници и културните права*. Институциите кои ги поттикнуваат правата на помалите заедници ги зголемија нивните активности, особено во областа на образованието. Владата донесе акциски план за вклучување на Ромите и постигнат е одреден напредок во однос на образованието на Ромите и идентификација на лица без документи. Сепак, Секретаријатот за спроведување на Охридскиот Рамковен договор и понатаму нема доволно капацитет за стратешко планирање и стандарди за внатрешна контрола. Институциите одговорни за промовирање на правата на помалите заедници и Ромите и понатаму не се доволно финансирани, што претставува сериозна пречка за спроведување на постојните стратегии. Меѓуинституционалната соработка е слаба. Темпото на спроведување на Стратегијата за Роми е забавено во областа на здравството и културата. Постои загриженост за одржливоста на неколку успешни проекти, како што се Ромските информативни центри. Серија на насилни инциденти ги стави под притисок меѓуетничките односи.

Постигнат е понатамошен напредок во *заштита на личните податоци*. Беа донесени Националната стратегија за заштита на податоци 2012-2016 и соодветниот акциски план. Се зголеми инспекцискиот капацитет на Дирекцијата за заштита на лични податоци (ДЗЛП) со тројца нови вработени. Буџетските средства останаа на исто ниво како и во 2011 година. Меѓународната соработка е дополнително подобрена. Беа објавени различни Прирачници во однос на контролорите на податоци и процесорите и општата јавност. Сепак, бројот на потврдени повреди се зголеми од 176 во 2010 година на 319 во 2011 година, и одредени медиуми не го почитуваат правото на приватност на поединци, што доведува до чести повреди.

Не е постигнат посебен развој во врска со **правата на граѓаните на ЕУ**.

Заклучок

Одреден напредок е постигнат во областа на судството, особено во намалување на застојот на судските случаи. Потребни се дополнителни подобрувања во судските вработувања врз основа на заслуги, прецизни и предвидливи основи за разрешување и правилната употреба на статистички алатки. Во областа на антикорупциската политика, законската рамка е во сила и капацитетот е малку зајакнат, но потребни се поголеми напори за да се развие евидентирањето на истраги, обвиненија и пресуди, бидејќи не е забележан напредок во овој поглед. Што се однесува до основните права, постигнат е одреден напредок во областа на слободата на изразување, особено кон декриминализација на клеветата. Релевантните институции треба да станат ефикасни во промовирање и заштита

на основните права во практика. Охридскиот рамковен договор останува важен елемент за демократијата и владеењето на правото во земјата. Подготовките во областа на судството и основните права се умерено напреднати.

4.24. Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност

Постигнат е мал напредок во областа на **миграцијата**. Воспоставувањето на база на податоци за странци, којашто покрива азил, миграција и визи, бавно напредува и се уште е во фаза на тестирање. Во 2011 година откриени се над 469 илегални мигранти. Висока концентрација на илегалните мигранти беше пријавена на границата со Србија. Стратешкиот капацитет за управување со миграциските текови не е доволен за справување со зголемиениот број на мигранти што транзитираат низ земјата. Договорот за реадмисија со Србија стапи во сила, а друг беше потпишан со Црна Гора. Договорот за реадмисија со земјите на ЕУ продолжува успешно да се спроведува.

Во 2011 година, 1.022 лица се вратени според договорот за реадмисија на ЕУ. Во оваа област, земјата добро напредува.

Постигнат е одреден напредок во областа на **азилот**. Законот за бесплатна правна помош беше изменет заради вклучување на барателите на азил. Измената и дополнувањето на Законот за здравствено осигурување гарантира пристап до системот на јавно здравство за лица кои се стекнале со азил. Беше донесена програма за интеграција за 2012 година, со која се обезбедува државно финансирање за поддршка за домување на лица кои се стекнале со азил. Центарот за интеграција продолжува да го надградува својот капацитет за да се обезбедат услуги за лица кои се стекнале со азил. Подобен е капацитетот за прием на центарот за азил во Визбегово. Пристапот до информации за постапки за азил и социјални права незначително се зголемува. Во 2011 година, регистрирани се 740 барања за азил, што претставува нагло зголемување од 180 за 2010 година. Во овој контекст, капацитетот на Одделението за азил при Министерството за внатрешни работи останува недоволен. Постапката за азил, особено за првостепените одлуки за азил, е бавна и незадоволителна. Системот за жалби во однос на утврдување на статус на бегалец продолжи да се подобрува, иако одлуките сè уште се издаваат на процедурална отколку на суштинска основа. Нема напредок во забрзувањето на процесот на обезбедување на лични документи на барателите на азил. Толкувањето останува пречка. Законодавната и институционалната рамка во целост е задоволителна но спроведувањето треба да се подобри. Со оглед на регистрираното зголемување на бројот на баратели на азил, потребни се дополнителни напори за стратешко планирање. Во оваа област земјата напредува.

Постигнат е напредок во **визната политика**. Спроведувањето на безвизниот режим со ЕУ е подобро. Бројот на барања за азил поднесени од државјани на земјата во ЕУ се намалил од 7.550 во 2010 година на 5.545 во 2011 година. Сепак, долгорочните политики за подобрување на социјалната и економската вклученост на најранливите групи на населението за кои постои веројатност да мигрираат остануваат неразвиени и без доволно средства. Континуирана обука за фалсификувани документи беше обезбедена за вработените во дипломатско-конзуларните претставништва. Веќе постои висок степен на усогласеност со позитивната листа на ЕУ. Треба да се направат понатамошни напори во поглед

на усогласување со негативната листа на ЕУ до датумот на пристапување. Во оваа област земјата добро напредува.

Постигнат е добар напредок во областа на **надворешните граници и Шенген зоната**. Беше донесено законодавството за спроведување на Законот за гранична контрола. Беа потпишани протоколи за воспоставување на заеднички контакт центри за полициска соработка со Србија, Косово и Албанија. Протоколи за заеднички гранични патроли беа спроведени од страна на мешани патроли со Бугарија, Косово и Албанија. Продолжи добрата соработка со Фронтекс. Се спроведува Правилникот за анализа на ризик во областа на организираниот прекуграничен криминал и нелегалната миграција. Програмите за обука на теренски полицајци и специфичната програма за обука за полицајци на високо и средно ниво продолжуваат да се применуваат. Централната база на податоци за фалсификувани и оригинални документи и образецот за патни документи редовно се ажурираат. Потребни се понатамошни напори за комплетирање на кадровскиот капацитет на внатрешната мобилна единица основана на централно ниво. Надлежностите се пренесени на меѓуагенциско тело, односно Националниот координативен центар за гранично управување, кој го вклучува новоформираниот Национален совет за интегрирано гранично управување, одговорен за следење и имплементација на стратегија и акцискиот план за ИГУ. Потребни се значителни дополнителни напори за зајакнување на институционалниот и функционален капацитет на овие тела, особено за стратешко планирање и управување со човечки ресурси. Потребни се понатамошни напори за завршување на кадровскиот капацитет на внатрешната мобилна единица основана на централно ниво. Продолжува работата за проширување на радио комуникацискиот систем ТЕТРА, кој во моментот покрива околу 40% од земјата. Постигнат е напредок во техничко опремување на граничната полиција, особено со опрема за видео надзор. Заврши реконструкцијата и реновирањето на 9 од 20 полициски станици за граничен надзор. Исто така, вкупно 9 полициски станици беа поврзани со централната база на податоци на Министерството за внатрешни работи и во тек е поврзување на другите.

Управувањето со буџетот на ресурсите на граничната полиција беше делумно децентрализирано. Свкупно, подготовките во областа на надворешните граници и Шенген зоната се напреднати.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **судската соработка во граѓанската и кривичната материја**. Именувањето на два офицери за врски доведе до дополнително подобрување на соработката со Европска правда (Eurojust). Во периодот на известување, Министерството за правда обработи 1 017 барања од кривичната материја и 3 880 барања од граѓанската материја. Билатералниот договор за екстрадиција со Црна Гора влезе во сила, и беа ратификувани договорите со Србија и Хрватска. Примената на Законот за меѓународна соработка во кривичната материја од 2011 година беше одложена како резултат на одложеното стапување во сила на новиот Закон за кривична постапка. Во оваа област земјата е умерено напредната.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **полициската соработка и борбата против организиран криминал**. Меѓународното одделение за координација на примена на законите, одговорно за размена на полициски и

разузнавачки информации (ILECU) во рамки на Министерството за внатрешни работи, започна со работа и беше потпишан договор за соработка помеѓу органите за спроведување на законите кои се вклучени. Издадени се 107 меѓународни налози за апсење во земјата во 2011 година. Постои добра регионална и меѓународна соработка за спроведување на законите преку Европол и Интерпол. Секторот за меѓународна полициска соработка беше назначен за Национална централна единица за соработка со потписничките на Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа. Договорот за оперативна и стратешка соработка со Европол стапи во сила, но останува да се назначи офицер за врска во Европол.

Центарот за обука на полицајци продолжи да обезбедува напредна, континуирана и специјализирана обука. Околу 300 полицајци кандидати за кадети беа избрани да добијат основни обука во Центарот. Центарот сега има посебен, но ограничен буџет. Донесена е стратегија за обука за дефинирање на целите и целните групи. Меѓутоа, човечките ресурси не се ефикасно балансирали помеѓу различните органите за спроведување на законите. Целосната имплементација на новата структура за Бирото за јавна безбедност и регионалните Сектори за внатрешни работи сè уште е попречена од недоволно финансирање и кадровско екипирање. Извршено е професионално оценување на вработените во Министерството за внатрешни работи. Професионализацијата на човечките ресурси на полицијата и строга политика на вработување која е заснована исклучиво на заслуги се потребни со цел да се зголеми оперативниот капацитет и ефикасноста на истрагите. Понатамошната полициска обука и формирањето на независен и стабилен механизам за надворешен надзор за полициските служби остануваат клучни за полициските реформи.

Целосната имплементација на новиот Закон за кривична постапка (ЗКП), кој беше донесен во 2010 година со одложено влегување во сила до ноември 2012 година, сега се одложува до декември 2013 година заради недостиг од буџетски и човечки ресурси и опрема. Истражните центри и судската полиција предвидени со новиот ЗКП сè уште не се основани. Потребни се понатамошни напори за спроведување на Акцискиот план за спроведување на новиот ЗКП, особено во областите на ресурси, организација, опрема и обука за претставниците на органите за спроведување на законот и обвинителите.

Сè уште нема напредок во однос на бројот на вработени во Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал, со само околу 62% исполнети места (мало намалување од минатата година). Национална криминалистичко-разузнавачка база на податоци сè уште не е оперативна и сè уште не е воспоставен Националниот координативен центар за борба против организираниот криминал. Напорите на релевантните тела за спроведување на законот (Министерство за внатрешни работи, Јавното обвинителство, Царинската управа и Финансиска полиција) за борба против организиран криминал треба да се зајакнат. Структурни проблеми се сè уште видливи во органите за спроведување на законите во борбата против организираниот криминал.

Беше изменет Законот за следење на комуникациите, со што се отстрани директната вклученост на Министерот за внатрешни работи при одобрување на следење и со цел подобра контрола и надзор на процесот од страна на јавниот обвинител и релевантниот собраниски надзорен комитет. Употребата на

специјални истражни техники сè уште треба да се зголеми во пракса, како и систематската употреба на финансиски истраги. Царинската управа и финансиската полиција сè уште имаат ограничен капацитет за примена на посебните истражни мерки со што значително се ограничува ефикасноста на борбата против организираниот криминал.

Во 2011 година програмата за заштита на сведоци е активирана во два случаи. Единицата за заштита на сведоци доби две дополнителни простории, но сè уште нема соодветна опрема. Спроведувањето на законските одредби за обезбедување за надомест кој треба да се плати за жртвите на организираниот криминал треба да се подобри во пракса.

Во 2011 година, Единицата за финансиско разузнавање (FIU) пријави 22 случаи на сомнителни трансакции поврзани со перење пари и 107 кои се однесуваат на други видови на економски и финансиски криминал, до истражните органи и обвинителството. Повеќето обработени случаи се однесуваат на даночно затајување. Во текот на 2011 година, вкупно 43 лица беа обвинети во четири случаи. Шест лица беа осудени во два случаи. Нивото на пријавување и истрага на перење пари и финансиски криминал останува слабо. Итно е потребен поактивен став.

Умерен напредок беше постигнат во решавањето на трговијата со луѓе. Единаесет жртви на трговија со луѓе беа идентификувани во 2011 година, што е намалување од 12 во претходната година. Во текот на годината, во Центарот за жртви на трговија со луѓе се сместени осум жртви. Потребни се напори за да се обезбеди одржлива способност на Центарот да обезбеди комплетна заштита. Во 2011 година, 35 лица беа обвинети под сомнение за нелегална трговија со луѓе, во споредба со 25 во 2010 година, а 7 лица се осудени, намалување од 11 во 2010 година. Сè уште треба да се развива сеопфатен, мулти-дисциплинарен пристап и пристап ориентиран кон жртвата, во поглед на трговијата со луѓе, и треба да се подобри проактивната идентификација на жртви на трговија со луѓе. Земјата останува извор, дестинација и транзитна земја за трговија со луѓе и принудна работа.

Земјата е напредната во областа на полициска соработка и борба против организираниот криминал.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **борба против тероризмот**. Земјата стана член на иницијативата за борбата против тероризмот на Советот на Европа. Билатералната и мултилатералната соработка продолжува. Донесена е националната стратегија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам за 2012-2014 година. Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам е основан како меѓуресорско тело за подобрување на меѓуинституционалната соработка. Беше потпишан Меморандум за соработка помеѓу FIU и Агенцијата за разузнавање. Во 2011 година, FIU поднесе три известувања за сомнителни трансакции во однос на финансирање на тероризам, до агенциите за спроведување на законот и обвинителството. Подготовките во оваа област се добро напреднати.

Може да се забележи мал напредок во однос на **соработката во областа на дроги**. Националната фокална точка соработуваше добро со Европскиот мониторинг-центар за дроги и за зависности од дроги (EMCDDA) на заеднички проекти. Во 2011 година, количеството на дрога запленето на територијата на

земјата остана ниско, продолжувајќи го трендот на намалување од минатата година. Земјата останува на главната балкански патеки за трговија со дрога, и покрај неколкуте успешни меѓународни полициски операции за прекинување на меѓународните канали за шверц со наркотици. Царинската управа треба да даде повеќе напори во пронаоѓање и заплenuвање на наркотици на границите. Треба да се зајакне кадровскиот капацитет на Одделот за недозволена трговија во Министерството за внатрешни работи. Земјата во најголем дел ги исполнува барањата на *acquis*.

Забележан е добар напредок во областа на **царинската соработка**. Царинската управа учествуваше во осум меѓународни операции за откривање на недозволената трговија, предводена од страна на регионалните разузнавачки канцеларии за врски на Светската царинска организација (СЦО), на Центарот за спроведување на закони на Југоисточна Европа (SELEC) и на германските власти. Исто така, продолжува и се интензивира соработката и размената на интелегенција со царинските органи на соседните земји. Подготовките во оваа област се во тек. (*Видете исто така Поглавје 29 – Царинска унија*).

За борба против **фалсификување на еврото**, *видете поглавје 32 - Финансиска контрола*.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на правдата, слободата и безбедноста, особено на надворешните граници и царинска соработка, како и за следење на комуникации. Потребни се понатамошни напори за подобрување на ефикасноста на постапката за азил, обезбедување на вработување во полицијата кое е засновано исклучиво на заслуги, зајакнување на борбата против организираниот криминал и подобрување на заплenuвањето на дрога. Итно е потребен поактивен став на органите за спроведување на законот. Во целост, подготовките во оваа област се напреднати.

4.25. Поглавје 25: Наука и истражување

Може да се забележи мал напредок во **политиката за истражување и иновации**. Подготовките на Националната програма за истражување и развој за 2012-2016 година и Стратегијата за иновации се напреднати, но останува да се донесат. Програмите за научно-истражувачка дејност, технолошки развој и техничка култура за 2012 година беа донесени. Буџетот за овие програми, сепак, продолжува да се намалува од 2010 година. Финансиските средства се сè уште ограничени и капацитетите на истражувачките установи остануваат слаби. Потребни се поголеми напори, особено на ниво на инвестиции и зајакнување на капацитетите на национално ниво преку зголемување на бројот на научници и модернизирање на инфраструктурата. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Направен е понатамошен напредок во учеството во **Седмата рамковна програма (РП7)**. Степенот на учество во РП7 продолжува да се зголемува, но останува нерамномерен. Се подобри административниот капацитет за

организација на промотивни активности, работилници и конференции за можностите за соработка во рамки на РП7. Посебни напори се направени за вклучување на малите и средните претпријатија и во однос на Мари Кири акциите. Потребни се понатамошни напори, особено за подготовка за следната рамковна програма, „ХОРИЗОНТ 2020“, која го опфаќа периодот 2014-2020 година. Соработката со Заедничкиот истражувачки центар резултираше со склучување на Меморандум за разбирање (МР) со цел зголемување на размената на научници и подготовката за усогласување со стандардите на ЕУ и техничките барања. Подготовките во оваа област се напреднати.

Во однос на **Европската истражувачка област** (ЕИО), преземени се чекори за да се олесни интеграцијата во ЕИО и придонес во Иновациската Унија. Набавката на опрема за научни лаборатории за јавни универзитети и истражувачки институти овозможи унапредување на неколку национални институти. Во однос на мобилноста на истражувачите, подготовките за националната ЕУРАКСЕС мрежа и за воспоставување на мрежна инфраструктура се добро напреднати. Сепак, степенот на инвестиции во истражувањето е намален во 2012 година. Недостатокот од веродостојни статистички податоци го отежнува следењето на инвестициите и резултатите. Подготовките за политиките на ЕУ за истражување и иновации се умерено напреднати.

Заклучок

Може да се забележи мал напредок во областа на науката и истражувањето. Подготовките на Националната програма за истражување и развој за 2012-2016 година и за Стратегијата за иновации се напреднати, но останува документите да бидат донесени. Учеството во РП7 продолжува добро. Административниот капацитет за поддршка на учеството во рамковните програми е подобрен, но останува слаб. Може да се забележи мал напредок во областа на идните интеграции во Европската истражувачка област. Во целост, во областа на наука и истражувања земјата делумно ги исполнува своите цели.

4.26. Поглавје 26: Образование и култура

Беше постигнат одреден напредок во областа на **образованието**, обуката и младите. Парламентот донесе измени на Законите за основно и средно образование. Објавени се рангирањата на универзитетите за сите 19 универзитети опфаќајќи аспекти како што се настава, истражување и социјални услуги. Беше започнат трет циклус (докторски) студии како дел од спроведувањето на Болоњскиот процес во високото образование. Беа направени стратегии за воведување на претприемничко и еколошкото образование и за обука на талентирани ученици во основното образование. Беше воспоставен систем на лиценцирање на активности за образование за возрасни. Шемите за образование за возрасни кои обезбедуваат универзитетски студии и обука се во тек.

Земјата ги подобри своите остварувања во однос на средното образование и во областите каде на ниво на ЕУ се поставени одредници за 2020, , особено во однос на раното напуштање на образованието и високото образование.

Меѓутоа, општо земено, земјата останува под просекот на ЕУ во образованието, особено во предучилишното образование. Не беа утврдени национални цели за

остварувањата во образованието, во согласност со Рамката за образование и обука 2020 со кои би се адресирале приоритетните области во секое од различните нивоа на образование и обука. Ограничени се можностите за учење од далечина, модулarno учење и вонредно учење. Мерките за штедење влијаеја на севкупните трошоци за образование. Регионалните разлики остануваат. Некои деца во руралните области не добиваат основно образование и стапката на раното напуштање на образованието останува висока, особено меѓу Ромите. Потребно е да се подобри обуката за наставници. Неопходно е е високото образование, бидејќи не ги одразува потребите на пазарот на трудот. Националната рамка за квалификации не е развиена. Севкупните капацитети на Центарот за стручно образование и на Центарот за образование на возрасни остануваат недоволни.

Имаше добар напредок во однос на вклучување на земјата во програмите за Доживотно учење и Млади во акција. Направениот напредок кон исполнувањето на условите поставени од страна на ЕУ доведе до укинување на суспензијата на подготвителните мерки во рамките на овие програми. Беа зајакнати системот на секундарна контрола на работата и секојдневното управување на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност. Националните органи презедоа мерки за отстранување на откриените неправилности и обезбедување гаранција дека Националната агенцијата работи правилно. Земјата, исто така, стана дел од централизираната акција на Програмата за доживотно учење.

Во целост, подготовките во областа на образованието, обуката и младите се во рана фаза.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **културата**. Земјата го интензивираше своето учество во програмите Култура и Европа на граѓаните. Новиделовии институции беа декларирани како дел од културното наследство. Културно-инфраструктурните програми финансирани од Владата не успеаја да го одразат мултиетничкиот состав на земјата и средствата за културните активности на немнозинските заедници остануваат недоволни. Подготовките во областа на културата се на добар пат.

Заклучок

Беше постигнат одреден напредок во областа на образованието, обуката, младите и културата. Земјата ги подобри своите остварувања во однос на заедничките цели за образование и обука 2020. Беше отстранета суспензијата на подготвителните мерки за програмите за Доживотно учење и Млади во акција. Инвестициите продолжуваат, иако треба посоодветно да се применат за да се одрази подобро меѓукултурното општество. Во областа на образованието и културата земјата е умерено напредната..

4.27. Поглавје 27: Животна средина и климатски промени

Во областа на **животната средина** беше постигнат понатамошен напредок во *хоризонталното законодавство*. Беше донесено законодавство за стратегиска оценка на влијание врз животната средина (СОВЖС) и за оценка на влијанието врз животната средина (ОВЖС). Беше подобрен административниот капацитет за спроведување на Директивите за оценка на влијанието врз животната средина (ОВЖС) и стратегиската оценка на влијанието врз животната средина (СОВЖС),

меѓутоа и понатаму има недостатоци, особено на локално ниво. Барањата за пристап до информации и јавни консултации поврзани со ОБЖС и СОВЖС сè уште не се применуваат соодветно. Сеуште не е започнато спроведувањето на законодавството за одговорност кон животната средина. Потребно е да се забрзаат подготовките за усогласување со Директивата INSPIRE и со Директивите за еколошки криминал. Подготовките во оваа област се напреднати.

Во областа на *квалитет на воздухот* е забележан одреден напредок. Продолжи усогласувањето со *acquis*, со донесувањето на законодавството за спроведување. Постигнат е добар напредок во развојот на систем за мониторинг на квалитетот на воздухот, меѓутоа истиот беше нееднаков заради недоволно финансиски средства за негово функционирање. Ова го отежнува правилното спроведување на законодавството во оваа област. Подготовките во оваа област се во тек.

Постигнат е одреден напредок во областа на *управување со отпад*. Се донесе Законот за управување со електрична и електронска опрема и отпадна електрична и електронска опрема. Беа донесени закони за спроведување и беше постигнат понатамошен напредок во воспоставувањето на интегрираниот систем за управување со отпад. Беше подобрен административниот капацитет. Инвестициите во оваа област се далеку од доволни и треба да се зголемат. Беше воспоставен пилот-систем за собирање на податоци, регистрација и известување. Подготовките во оваа област се во тек.

Мал напредок може да се забележи во областа на *квалитетот на водата*. Усогласувањето со *acquis-to* сè уште заостанува. Националната стратегија за води сè уште не е донесена. Беа воспоставени структури за управување со речни сливови, но истите сеуште не се целосно функционални. Административниот капацитет сè уште не е доволен, како на централно, така и на локално ниво. Недоволната координација меѓу надлежните органи во секторот за води и понатаму го отежнува спроведувањето на законодавството. Не е постигнат напредок во справувањето со недостатоците на системот за мониторинг на води. Планирањето и подготовките на инфраструктурни инвестиции заостануваат и финансирањето е ниско во однос на потребите во секторот. Нема напредок во примената на принципот „загадувачот плаќа“ и во воспоставувањето на соодветен систем за одредување на цената на водата. Ова и понатаму го отежнува функционирањето на пречистителните станици. Подготовките од оваа област заостануваат.

Постигнат е мал напредок во областа на *заштита на природата*. Продолжи усогласувањето со *acquis-to*, со донесувањето на законодавство за спроведување на Законот за заштита на природата. Може да се забележи одреден напредок во однос на развојот на планови за управување со заштитени подрачја, меѓутоа сеуште не се применуваат секогаш соодветно барањата за јавна консултација со засегнатите страни. Спроведувањето на овие планови сè уште не е соодветно заради недостиг од одржливо финансирање и недоволен мониторинг. Сè уште не е започнато со развој на нова национална стратегија и акционен план за заштита на природата. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Забележан е мал напредок во однос на *контрола на индустриското загадување*

и управување со ризици. Транспонирање и спроведување на Директивата Севесо II напреднува. Заостанува процесот за издавање на ИСКЗ дозволи (дозволи за интегрирано спречување и контрола на загадувањето). Потребно е значително да се зајакне административниот капацитет, особено за активности на издавање дозволи, контрола и вршење инспекции. Подготовките во оваа област бараат значајни дополнителни напори.

Постигнат е добар напредок во областа на *хемикалите*. Беа донесени извештајот за состојбата со хемикалите и националниот план за стратешки пристап во управувањето со хемикалите. Може да се забележи напредок во спроведувањето на Регулативата за РЕОХ (REACH) (регистрација, евалуација, одобрување и ограничување на хемикалии). Беше подобрен административниот капацитет. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постигнат е многу мал напредок во областа на *бучавата*. Административниот капацитет е недоволен и во однос на кадарот и во однос на опремата. Во оваа област, подготовките се во рана фаза.

Постигнат е добар напредок за *цивилната заштита* во вид на пристапување кон механизмот за цивилна заштита на ЕУ и учество во ИПА-проектот за соработка во областа на цивилна заштита.

Постигнат е мал напредок во областа на **климатски промени**. Сè уште е потребно да се развие сеопфатна стратегија за клима. Климатските аспекти сè повеќе се интегрираат во енергетската политика, меѓутоа потребни се значителни напори за целосна интеграција на климатските промени во други секторски политики и стратегии. Земјата редовно ги поддржува ставовите на ЕУ на меѓународен план. Иако претходно го поддржуваше Договорот од Копенхаген, земјата сè уште нема преземено обврска за намалување на емисиите во воздухот до 2020 година. Земјата треба да размисли да преземе обврски за намалување на емисиите во воздухот доследни на оние на ЕУ и нејзините земји - членки со цел, до 2015 година да се постигне договорот за клима кој би почнал да се спроведува од 2020 година.

Земјата ги направи првичните чекори за идентификација на стационарни инсталации за целите на идно спроведување на систем за тргување со емисии. Националниот план за елиминација на хидрохлорофлуорокарбонати (HCFCs) беше донесен во ноември 2011 година. Потребни се значителни напори за зајакнување на капацитетите на земјата за следење, известување и потврдување.

Земјата редовно учествуваше во работната група за клима во рамките на Регионалната мрежа за животна средина за пристапување кон ЕУ (RENA) и со Регионалната мрежа за животна средина за пристапување кон ЕУ. Беа покренати иницијативи за подигнување на свеста и унапредување на соработката меѓу засегнатите страни, меѓутоа, неопходно е да се интензивираат напорите. Во оваа област, подготовките се во рана фаза.

Административниот капацитет за спроведување и зајакнување на законодавството од областа на животната средина и климатските промени и понатаму е во голема мера недоволен како на национално ниво така и на локално ниво. Сè уште нема ефективна координација меѓу административните

тела одговорни за прашања поврзани со животната средина. Барањата од областа на заштитата на животната средина и климатските промени сè уште не се добро интегрирани во креирањето и спроведувањето на политиките. Вклученоста на засегнатите страни во одлучувањето е подобрена меѓутоа сè уште е недоволна. Потребно е дополнително да се развие Системот за следење и информирање во однос на животната средина. Инвестициите во овој сектор и понатаму се на многу ниско ниво.

Заклучок

Општо земено, постигнат е ограничен напредок во областа на животната средина и климатски промени. Постигнат е понатамошен напредок во транспонирање на *acquis* во националното законодавство, особено во областа на управување со отпад, квалитетот на воздухот и хемикалиите. Постигнат е мал напредок во поглед на усогласување со *acquis* за климатските промени. Неопходни се значителни напори за спроведување на националното законодавство, посебно за управување со водите, контрола на индустриско загадување, заштитата на природата и климатските промени. Потребни се значителни напори за подигнување на свеста, утврдување на постратешки пристап на земјата, за усогласување со *acquis* за клима на ЕУ и спроведување на истото, како и за зајакнување на административниот капацитет. Потребно е да се зајакнат административните капацитети како на централно ниво така и на локално ниво. Потребно е да се зголемат инвестициите, посебно во секторите за отпад и води. Општо земено, подготовките во областа на животната средина се умерено напреднати, додека пак во областа на климатски промени остануваат во рана фаза.

4.28. Поглавје 28: Заштита на потрошувачите и здравствена заштита

Постигнат е одреден напредок во областа на **заштитата на потрошувачите**. Во однос на *хоризонталните аспекти*, регулаторната рамка и евиденцијата за спроведување се подобрени. Организацијата на потрошувачи продолжува со организирање на настани за подигнување на свеста, кампањи за подобрување на образованието и советување на потрошувачите, вклучително и во руралните подрачја. Се организираат настани за градење на капацитетите за професионалци од пазарните инспекторати, организациите на потрошувачи и ресорните министерства. Меѓутоа, финансиската поддршка која им е доделена на здруженијата на потрошувачи и натаму е недоволна. Административниот капацитет на Секторот за заштита на потрошувачите во рамките на Министерството за економија треба да се зголеми.

Постигнат е одреден напредок во однос на *прашањата поврзани со безбедноста на производите*. Направени се измени на Правилникот за безбедност на играчките за деца. Евиденцијата за спроведување на законодавството за заштита на потрошувачите е дополнително подобрена. Пазарните инспектори сè повеќе се занимаваат со жалбите од потрошувачите и со тоа ја намалуваат работата на организациите на потрошувачи. И покрај извесни подобрувања, надзорот на пазарот сè уште не обезбедува целосно ефикасна и транспарентна заштита на потрошувачите. Административниот капацитет на координативното тело треба значително да се зголеми.

Има одреден напредок во однос на *небезбедносните прашања*. Новиот Закон за заштита на потрошувачите за договори за кредити влезе во сила и беше донесена потребната регулатива за имплементација со цел усогласување со *acquis*-то. Законот обезбедува повеќе информации и ефикасна правна заштита за потрошувачите при склучување на договори за кредит. Подготовките во областа на заштитата на потрошувачите се напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на **јавното здравје**. Во однос на *хоризонталните аспекти*, донесен е нов Закон за здравствена заштита кој ги уредува медицинските професии и системот за акредитација на здравствените институции. Законот ја реорганизира и мрежата на здравствени капацитети на географска основа. Се спроведува интегриран систем на информатичка технологија за здравството, кој опфаќа и достава на опрема. Продолжуваат подготовките за воведување на системот на електронски здравствени картички. Вкупниот буџет доделен за здравствени програми е двојно поголем во споредба со 2011 година. Соработката меѓу Европскиот центар за спречување и контрола на болести (ЕЦСКБ), Светската здравствена организација (СЗО) и Глобалниот фонд (ГФ) и понатаму е добра. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во областа на *контролата на тутунот*. Спроведувањето на Законот за заштита од пушење останува на задоволително ниво и е зајакнато со воведување на посериозни санкции во случај на повеќекратни кршења на законот. Трудовиот и пазарниот инспекторат и Државниот санитарен и здравствен инспекторат вршат заеднички контроли на терен. Се обезбедуваат советодавни услуги за откажување од пушењето.

Постигнат е ограничен напредок во борбата против *преносливи болести*. Вработените во здравството и инспекторите посетуваа обуки за спроведување и контрола на имунизацијата и за други прашања поврзани со контролата на преносливи болести. Донесена е Национална стратегија за контрола на отпорноста на бактерии 2012-2016 и извршени се активности за подигнување на свеста за одговорна употреба на антибиотици. Не е донесена Стратегијата за борба против ХИВ/СИДА 2012-2016 и Националната стратегија за имунизација 2011-2020. Подготовките во оваа област се во тек.

Постигнат е мал напредок во областа на *крвта*. Институционалниот капацитет на националниот интегриран систем за трансфузија на крв треба дополнително да се зајакне. Помошт согласно ИПА 2009 е предвидена за оваа цел. Во областа на *ткивата, клетките и органите*, се развива интегриран систем за трансплантации. Обуките за вработените во здравството кои се занимаваат со оваа област се вршат преку ТАИЕХ. Потребно е да се усвои секундарното законодавство во областа на крвта со цел да се комплетира законската рамка на оваа област. Подготовките во оваа област се во тек.

Забележан е ограничен напредок во областа на *менталното здравје*. Донесена е годишната програма за здравствена заштита на лица со ментални болести. Реновирани се некои ментални здравствени установи. Меѓутоа, капацитетите немаат доволно персонал и соодветни финансиски ресурси. Буџетот на годишната програма е недоволен. Нема напредок во спроведувањето на акцискиот план за ментално здравје кој има за цел да обезбеди заштита на менталното здравје во заедницата, како алтернатива на институциите. Одржливоста на постојните општински ментални здравствени центри претставува сериозен проблем. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Забележан е одреден напредок во областа на *спречувањето на употребата на дроги*. Започнато е оценувањето на националната стратегија за незаконски дроги до 2012 година. Постигнат е одреден напредок во градењето на капацитетите за да се реши проблемот со зависноста од алкохол и незаконски дроги, да се обезбеди рехабилитација и поддршка за семејствата и да се развие лекување со супститути.

Забележан е мал напредок во справувањето со *здравствената нееднаквост*. Во рамките на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015, шеснаесет здравствени посредници од ромската националност започнаа со давање здравствени совети на припадниците на ромската заедница.

Забележан е одреден напредок во областа на намалувањето на *штетата предизвикана од алкохол*, со што воведувањето на минималната возраст од 18 години за купување алкохол и забраната за продажба на алкохол во вечерните часови доведе до намален број случаи на труење со алкохол кај сите возрастни групи.

Постигнат е одреден напредок во областа на *проверката на рак*. Владата промовираше годишна програма за рано откривање на малигни болести, вклучително и редовни испитувања за рак. Меѓутоа, Регистарот за рак само делумно е функционален. Активностите за подигнување на свеста за рак не добиваат доволно средства.

Донесена е годишна национална програма за лекување на *ретки болести* и зголемен е нејзиниот буџет. Меѓутоа, буџетот сè уште не е доволен за да обезбеди целосно спроведување. Подготовките во оваа област се во тек.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на заштитата на потрошувачите и здравствената заштита. Дополнителниот напредок во оваа област е оневозможен поради ограничените финансиски ресурси и слабите оперативни структури, особено во областа на заштитата на потрошувачите. Општо земено, подготовките во оваа област се умерено напреднати.

4.29. Поглавје 29: Царинска унија

Постигнат е одреден напредок во **царинското законодавство**. Царинскиот тарифник за 2012 година беше донесен во согласност со последните измени во Комбинираната номенклатура на ЕУ. Беа воведени нови одредби за спроведување за управување со ризик, вклучително електронско управување со ризик и размена на информации, употреба на скратени царински декларации, анализа на ризик, постапка за издавање и укинување на одобренија за поедноставена царинска постапка и размена на информации меѓу царински органи со употреба на ИТ и компјутерски мрежи. Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

Забележан е добар напредок во **административниот и оперативниот капацитет**. Соработката со бизнис заедницата се зголеми, а продолжи и размената на информации со царинските управи на соседните земји. Професионалните стандарди и меѓународните контролни мерки се спроведоа систематски со цел спречување и борба против корупцијата меѓу царинските службеници. Оперативниот капацитет за царинска контрола дополнително се

зајакна. Направен е дополнителен напредок во развивање на системот за управување со ризик на гранични премини во форма на пообемна примена на анализа на ризик. Сепак, потребно е да се обезбедат одржливи финансиски ресурси за работа и одржување на опремата за царинска контрола. Донесени се стратегија за развој на информатичка и комуникациска технологија (ИКТ) и стратегија за односи со јавност за 2012-2014. Националниот план за спроведување на нов компјутеризиран систем за транзит (НКСТ) редовно се ажурираше. Се создаде нова апликација за транзит, целосно компатибилна со НКСТ, а во сила влезе и потребниот капацитет за спроведување. Едношалтерскиот систем за издавање одобренија дополнително се надгради. Царинската управа започна со изработка на нов систем за обработка на царински декларации. Вработените треба дополнително да го подобрат раководењето со проекти и капацитетот за гаранција на квалитет со цел да ги сведат на минимум ризиците поврзани со паралелно спроведување на одреден број на проекти за развој на ИТ и општо земено да ја подобрат работата на проекти. Подготовките од оваа област во се во тек.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на Царинската унија, особено што се однесува на административниот и оперативниот капацитет. Соработката меѓу агенции, борбата против корупција во царинската управа и капацитетот за спречување прекуграничен криминал продолжија да се подобруваат. Подготовките во областа на царинската унија во голема мера се на добар пат.

4.30. Поглавје 30: Надворешни односи

Постигнат е напредок во областа на **заедничката трговска политика**. Република Македонија продолжи постепено да ги намалува царинските давачки во 2012 година, во согласност со обврските кон СТО. Земјата, исто така, ја ратификуваше Регионалната конвенцијата на Пан-евро-медитерански преференцијални правила за потекло, која ќе и овозможи да учествува во системот на дијагонална кумулација на потеклото. Земјата учествува во работата на телата на Централно-европската спогодба за слободна трговија (ЦЕФТА) и продолжи тесно да се координира со Европската комисијата и да се усогласува со политиките и позициите на ЕУ во меѓународните трговски преговори. Нов список на стоки и технологии за двојна употреба беше донесен и се применува, со што се заменува претходниот од 2008 година. Со тоа се транспонира списокот на стоки и технологии со двојна употреба кој се содржи во релевантната регулатива на Советот. Подготовките во областа на заедничката трговска политика бележат умерен напредок.

Во поглед на **билатералните договори со трети земји**, земјата ги ратификуваше договорите за заштита на инвестициите со Литванија и Катар. Бројот на ратификувани билатерални договори за инвестиции се искачи на 37, од кои 32 се во сила и 17 се со земји-членки на ЕУ.

Забележан е одреден напредок во областа на **развојната политика** и **хуманитарната помош**. Министерството за надворешни работи ја координираше хуманитарната помош за Турција во пресрет на земјотресот во Ван во 2011 година. Земјата стана членка на Механизмот за цивилна заштита на

Европската унија, кој и овозможува учество во Европскиот систем за справување со катастрофи. Подготовките во двете области се во рана фаза.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на надворешните односи, особено во поглед на заедничката трговска политика. Меѓутоа, институционалниот капацитет на земјата сè уште не е доволен за нејзино целосно учество во трговските, развојните и хуманитарните политики на ЕУ. Подготовките во областа на надворешните односи се умерено напреднати.

4.31. Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика

Редовниот **политички дијалог** помеѓу ЕУ и Република Македонија покрива прашања од надворешната политика на континуирана основа. *(Во врска со меѓусебните односи со другите земји од проширувањето и со земјите-членки, види дел за Политички критериуми, 2.3 – Регионални прашања и меѓународни обврски.)*

Во однос на **заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП)**, во текот на периодот на известување земјата се придржи, кога беше поканета, кон сите декларации на ЕУ и Одлуки на Советот. *(Во однос на Меѓународниот кривичен суд, види дел Политички критериуми, 2.3 — Регионални прашања и меѓународни обврски)*

Во однос на санкциите и *рестриктивните мерки*, земјата се придружи кон рестриктивните мерки кои беа воведени со одлуките на Советот. Спроведувањето на рестриктивните мерки продолжи и во текот на периодот на известување. Координативното тело за следење на спроведувањето на меѓународните рестриктивни мерки, кое неодамна беше основано со соодветниот закон, редовно се состануваше. Се воспостави Регистар на меѓународните рестриктивни мерки и се чува во рамките на Министерството за надворешни работи, со под-регистри на надлежните институции.

Не е забележан посебен развој во однос на *превенцијата на конфликти*.

Во однос на *не пролиферација на оружје*, земјата почна да учествува во Васенар аранжманот на теренски активности на земјите кои не се членки. Министерството за внатрешни работи ги искорени своите залихи на оружје и конфискуваното оружје беше уништено.

Земјата продолжи активно да се вклучува во *соработката со меѓународните организации* (ОН, ОБСЕ, Советот на Европа, итн.).

Во однос на *безбедносните мерки* (класифицирани информации), нацрт-текстовите на билатералните договори со Италија и Србија за размена и заштита на доверливи информации беа договорени. Договорот со Германија беше потпишан.

Во рамките на **заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП)**, земјата ја одржува својата тековна посветеност за учество во *цивилните и воените операции за управување со кризи*. Во моментот земјата има вкупно 171 лице кои се распоредени во мисијата ИСАФ во Авганистан, вклучувајќи осум офицери во авганистанско национално армиско училиште за воено полициска обука во Кабул. Земјата продолжи да учествува во мисијата ЕУФОР/Алтеа во Босна и Херцеговина, со медицински тим од 11 члена во кампот Бугмир и помошен правен советник за родови прашања. Таа, исто така, продолжи да учествува во мировната мисија УНИФИЛ на ОН во Либан со обезбедување на штабен офицер во Центарот за заеднички операции во Нагура. Како дел од нејзиниот придонес кон борбената група на ЕУ за втората половина на 2012 година, Генералштабот на армијата учествува во соодветна обука, вклучувајќи ги подготовките за вежби на Европскиот Ендевор 2012.

Заклучок

Земјата го одржуваше своето високо ниво на придружување кон со Декларациите на ЕУ и Одлуките на Советот и продолжи да учествува во цивилните и воените операции за управување со кризи. Општо земено, подготовките во областа на надворешната, безбедносната и одбранбената политика се добро напреднати.

4.32. Поглавје 32: Финансиска контрола

Постигнат е мал напредок во областа на **јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК)**. Основани се комитети за финансиско управување и контрола (ФУК) и за внатрешна ревизија. Сепак, краткорочната фискална стратегија за 2013-2015 год. која ги утврди основните параметри на буџетот не беше усвоена, како што се бара со Органскиот закон за буџет. Недостасува ажуриран стратешки документ за ЈВФК за 2012-2014 год. и негов акциски план и Закон за финансиска инспекција. Законот за ЈВФК и неговата легислатива се спроведуваат со одложувања. Раководителите на институциите треба допрва да усвојат раководна одговорност и соодветно да одредат распределбата на задолженија. Раководната одговорност е основен предуслов за развој на ФУК и внатрешната ревизија како алатки за подобрување на јавното управување. Подготовките на ова поле се во рана фаза.

Може да се забележи одреден напредок во **надворешната ревизија**. Државниот завод за ревизија (ДЗР) спроведува стратешки развоен план за 2010-2014 год., кој беше ажуриран во 2012 год. Во 2011 год., ДЗР целосно ја спроведе својата годишна работна програма со сите видови на ревизии. Од изменувањето на Законот за финансирање на политичките партии во октомври 2011, ДЗР спроведува ревизии за сите финансиски средства на сите политички партии, без разлика на изворот. Ревизорскиот тело за ИПА службено е одделено од ДЗР со создавање на независна буџетска линија во јуни 2012 год. Функционалната независност на ДЗР сè уште треба уставно да се заштити. Треба да се воспостават формални механизми за соработка помеѓу ДЗР и Собранието, особено во врска со следењето на ревизорските извештаи. Подготовките напредуваат.

Има мал напредок во **заштитата на финансиските интереси на ЕУ**. Службата за координација на борбата против измама (АФКОС) подготви национална стратегија за спречување на измама за заштита на финансиските интереси на Европската унија, покривајќи го периодот од 2012-2014 год. Сепак, административниот капацитет на АФКОС треба дополнително да се подобри, заедно со оперативната соработка помеѓу АФКОС и неговите партнери, вклучувајќи го и ОЛАФ. Подготовките се во рана фаза. *(Види Поглавје 22 – Регионална политика и координација на структурни инструменти – за напредокот на ревизијата на фондовите на ЕУ.)*

Може да се забележи добар напредок во **заштитата на еврото од фалсификување**. Донесен е и се спроведува Меморандумот за соработка помеѓу Министерството за внатрешни работи, Финансиската полиција, Централната банка и Царинската управа, со кој се регулираат нивната координација и нивните заеднички напори за спречување на фалсификување на пари. Централната канцеларија за спречување на перење пари соработува и учествува во заедничките активности со меѓународни партнери. Воспоставена е електронска база на податоци за перење на пари и е подготвен правилникот за употреба на истата. Подготовките се во тек.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во ова поглавје, особено во областите на надворешната ревизија и заштитата на еврото од фалсификување. Потребни се и понатаму значителни напори, особено за спроведувањето на Законот за ЈВФК, за уставното зацврстување на воспоставувањето на државната ревизија и за зголемување на административниот капацитет за ефикасна заштита на финансиските интереси на ЕУ. Општо земено, подготовките во ова поглавје се во рана фаза.

4.33. Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби

Нема голем развој во однос на **традиционалните сопствени ресурси, ресурсите на ДДВ и ресурсите на БНП**. За напредокот во основните политички области, *види Поглавја 16- Оданочување, 18- Статистика, 29- Царинска унија и 32- Финансиска контрола.*

Во однос на административната инфраструктура, институциите се поставени во основните политички области, кои директно го засегнуваат системот на сопствени ресурси. Тие треба понатаму да се зајакнат за понатамошно точно пресметување, собирање, сметководство, плаќање и следење на сопствените ресурси и за известување во ЕУ за спроведувањето на правилата на ЕУ за сопствени ресурси. Соодветните структури за координација за управување и насочување на сопствените ресурси и претпристапните подготовки и за утврдување на постапки за работа треба да се утврдат. Треба и понатаму да се развиваат ефикасни алатки за борба против даночна евазија и измама и намалување на сивата економија.

Заклучок

Има мал напредок во ова поглавје. Институциите и административните капацитети за точно пресметување, планирање, собирање, сметководство, плаќање и следење на сопствените ресурси треба да се развијат кога за тоа ќе дојде време. Општо земено, подготовките се во рана фаза.

Статистички анекс
СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ
Република Македонија

Основни податоци	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Население (во илјади)		2 031	2 042	2 045	2 049	2 053	2 057
Вкупна површина на земјата (km ²)		25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713

Национални сметки	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Бруто домашен производ (БДП) (во милиони од националната валута)		233 840	364 989	411 728	410 734	434 112	463 393про.
БДП (во милиони евра)		3 839	5 965	6 720	6 703	7 057	7 531про.
БДП (во евра по глава на жител)	1)	1 890	2 921	3 286	3 272	3 438	3
БДП (во стандарди на куповна моќ (СКМ) по глава на жител)		4 972	7 723	8 414	8 500	8 873	9
БДП по глава на жител во СКМ (ЕУ-27 = 100)		25	31	34	36	36	:
Реална стапка на пораст на БДП (стапка на пораст на обемот на БДП, националната валута, % на промена од претходната година)		-4.5	6.1	5.0	-0.9	2.9	3.1про.
Пораст на вработеноста (национални сметки, % на пораст од претходната година)		-1.7	4.4	6.2	2.5	1.5	:
Раст на продуктивноста на трудот: Пораст на БДП по вработено лице (% на промена од претходната година)	2)	-2.9	1.7	-1.1	-3.4	1.4	:
Раст на трошоци по единица труд (национални сметки, % на промена од претходната година)		-0.8	-8.8	-2.0	9.9	1.8	:
Продуктивноста на трудот по вработено лице (БДП во СКМ по вработен, ЕУ-27=100)		46.5	56.7	58.5	60.2	58.3	:
Бруто-додадена вредност според главни сектори (%)							
Земјоделство и рибарство	3)	11.8	10.6	11.6	11.1	11.5	:
Индустрија	3)	26.1	24.3	24.1	21.8	21.5	:
Градежништво	3)	6.0	6.6	5.7	6.0	6.3	:
Услуги	3)	56.1	58.5	58.7	61.1	60.8	:
Расходи на финална потрошувачка, како дел од БДП (%)		94.8	93.8	98.5	95.7	93.2	92.4про.
Бруто инвестиции во основни средства, како дел од БДП (%)		14.8	19.6	21.0	19.9	19.1	:
Промени во резервите, како дел од БДП (%)		4.2	5.0	5.8	6.3	6.4	:
Извоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		42.7	52.4	50.9	39.2	46.6	54.4про.
Увоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		56.6	70.8	76.2	61.0	65.3	73.8про.

Индустрија	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Индекс на обемот на индустриско производство (2005=100)	4)	96.4	110.0	115.6	105.6	100.5	103.8

Стапка на инфлација	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Годишна просечна стапка на инфлација (ИЦП, % на промена од		5.5	2.3	8.3	-0.8	1.6	3.9

Платен биланс	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Платен биланс: Тековна сметка вкупно (во милиони евра)	5)	-263	-421	-862	-457	-150	-201
Платен биланс тековна сметка: трговски биланс (во милиони евра)	5)	-588	-1 181	-1 763	-1 560	-1 468	-1 682
Платен биланс тековна сметка: Нето услуги (во милиони евра)	5)	-21	28	9	16	49	97
Платен биланс тековна сметка: нето услуги (во милиони евра)	5)	-30	-281	-94	-47	-99	-109
Платен биланс тековна сметка: нето тековни трансфери (во милиони евра)	5)	377	1 012	985	1 133	1 367	1 493
од кои владини трансфери (во милиони евра)	5)	55	24	49	35	32	76
Нето странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)		498	507	409	137	158	302
Странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)	5)	1	-1	-9	8	1	2
од кои СДИ на економијата за која се известува во земјите на ЕУ-27 (во милиони евра)		:	:	:	:	:	:
Странски директни инвестиции (ФДИ) во економијата за која се известува (во милиони евра)	5)	499	506	400	145	159	304
од кои СДИ на земјите од ЕУ-27 на економијата за која се известува (во милиони евра)	6)	:	355	264	131	114	168

Јавни финансии	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Општ државен дефицит/суфицит, во однос на БДП (%)		:	0.6	-0.9	-2.6	-2.4	-2.6
Општ државен долг, во однос на БДП (%)		48.8	24.0	20.6	23.8	24.2	28.6

Финансиски показатели	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на БДП (%)	7)	44.2	47.6	49.2	56.4	58.6	64.7про.
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на вкупниот извоз (%)	7)	108.4	92.6	97.6	148.2	129.7	122.5
Понуда на пари: М1 (банкноти, монети, краткорочни депозити, во милиони евра)	8)	415	772	881	854	933	997
Понуда на пари: М2 (М1 плус депозити со ороченост до две години, во милиони евра)	8)	1 145	2 728	2 913	3 040	3 277	3 523
Понуда на пари: М3 (М2 плус инструменти што може да се нудат на пазарот, во мил. евра)	8)	1 267	2 872	3 184	3 388	3 781	4 147

Вкупен кредит по монетарни финансиски институции спрема резиденти (консолидиран) (во милиони евра)	9)	620	2 093	2 803	2 913	3 102	3 367
Каматни стапки: секојдневна парична стапка, годишно (%)	10)	11.7	3.6	4.1	6.0	3.8	2.2
Каматна стапка на кредитирање (една година), годишно (%)	11)	23.0	7.5	8.5	10.0	5.5	5.5
Каматна стапка на депозити (една година), годишно (%)		:	:	:	:	:	:
девизен курс на еврото: со просечен период - 1 евро = ... национална валута		60.913	61.184	61.265	61.273	61.515	61.529
Индекс на ефективен девизен курс (2005=100)	12)	88.6	99.8	100.8	106.8	106.3	107.2
Вредност на резервни средства (вклучувајќи и злато) (во милиони)	11)	844	1 524	1 495	1 598	1 715	2 069

Надворешна трговија	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Вредност на увозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		1 893	3 834	4 664	3 637	4 137	5 038
Вредност на извозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		1 293	2 477	2 698	1 937	2 535	3 198
Трговски биланс: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		-600	-1 356	-1 967	-1 700	-1 602	-1 841
Услови на трговија (ценовен индекс на извозот / ценовен индекс на увозот)		97.1	109.3	93.1	98.3	101.5	92.7
Удел на извозот спрема ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот извоз		53.5	65.3	59.5	56.4	61.8	60.6
Удел на увозот од ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот увоз (%)		59.5	49.8	48.2	52.2	53.2	54.4

Демографија	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Стапка на природен прираст: природна промена (раѓања минус умирања) (на 1000 жители)		5.0	1.5	1.9	2.3	2.5	1.6
Стапка на смртност кај новороденчиња: смртност на деца под 1 год. на 1000 живородени		11.9	10.3	9.7	11.7	7.6	7.6
Животен век при раѓање: мажи (години)		70.8	71.9	72.1	72.5	72.7	:
Животен век при раѓање: жени (години)		75.6	76.1	76.3	76.7	77.0	:

Пазар на труд	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Стапка на стопананска активност (20-64): дел од населението од 20 до 64 г. што е стопански активно (%)		:	68.5	69.4	70.1	70.4	70.1
*Стапка на вработеност (20-64): дел од населението од 20 до 64 г. што е вработено (%)		:	45.0	46.3	47.9	48.1	48.4
Стапка на вработеност мажи (20-64) (%)		:	54.0	56.2	58.4	58.4	57.8
Стапка на вработеност жени (20-64) (%)		:	35.8	36.2	37.1	37.5	38.8
Стапка на вработеност на постари работници (55-64): дел од населението од 55 до 64 г. што е вработено (%)		27.7	28.8	31.7	34.6	34.2	35.4
Вработеност според главни сектори (%)							
Земјоделство	13)	42.0е	17.4нев.	18.9нев.	18.5прек.п	19.1проц.	18.1нев.
Индустрија	13)	29.3проц.	25.2нев.	25.2нев.	23.3прек.п	22.6проц.	24.1нев.
Градежништво	13)	6.0проц.	6.5нев.	6.5нев.	6.5прек.пр	6.4проц.	6.2нев.
Услуги	13)	39.8проц.	50.8нев.	49.5нев.	51.7прек.п	51.9проц.	51.6нев.
Стапка на невработеност: дел од работната сила што е невработен (%)		30.5	34.9	33.8	32.2	32.0	31.4
дел од машката работна сила што е невработен (%)		29.5	34.5	33.5	31.8	31.9	31.8
Дел од женската работна сила што е невработен (%)		32.0	35.5	34.2	32.8	32.2	30.8
Стапка на невработеност на лица < 25 years: дел од работната сила <25 што е невработен (%)		56.1	57.7	56.4	55.1	53.7	55.3
Стапка на долгорочна невработеност: дел од работната сила што е невработен 12 месеци или повеќе (%)		26.5	29.7	28.7	26.3	26.7	25.9

Социјална кохезија	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Просечни номинални месечни надници и плати (во национална валута)		10 552.0	14 584.0	16 096.0	19 957.0	20 553.0	20 847.0
Индекс на реални надници и плати (индекс на номинални надници и плати поделен со ЦПИ/ХИЦП) (2000=100)	14)	98.1	124.5	126.9	158.7	160.8	157.0
*Предвременно напуштање на училиштето - дел од населението од 18 до 24 години со најниско средно образование и во моментот не посетува обука (%)		:	19.9	19.6	16.2	15.5	13.5

Животен стандард	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Број на патнички возила на 1000 жители		152.1	121.9	128.6	137.7	151.0	152.1
Број на претплати за мобилна телефонија на 1000 жители		109.0	884.2	1 223.4	948.4	1 098.2	1 104.9проц.

Инфраструктура	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Густина на железничка мрежа (функционални линии, на 1000 km ²)		36.0	36.0	36.0	36.0	36.0	36.0
Должина на автопати (km)		145	221	237	251	251	259

Иновации и истражување	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Прошење на човечки ресурси (јавни расходи на образование) во % од БДП		3.6	3.1	3.3	3.6	3.7	:
* Бруто-домашен расход на истражување и развој, во % од БДП		0.30	0.17	0.23	0.20	0.19	:
Процент на домаќинства што имаат пристап до Интернет дома (%)		:	16.5проц.	29.0проц.	42.0проц.	46.0	55.0

Животна средина	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
* Вкупно емисии на стакленички гасови, еквивалентни на CO2 (во		92.0	:	:	:	:	:
Енергетски интензитет на стопанството (kg на еквивалент во нафта на 1000 евра БДП)		720.4	646.5	613.9	575.7	580.4п.	:
Удел на обновливата енергија во потрошувачка на струја (%)		9.2	11.2	9.3	15.4	28.0п	:
Патен шпедитерски транспорт (% по тон-km)	15)	87.0прек.	88.4	84.3	89.0	89.0	:

Енергија	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Примарно производство на сите енергетски производи (во илјади тони		1 642	1 504	1 624	1 607	1 616п	:
Примарно производство на мазут (во илјади TOE)		0	0	0	0	0	:
Примарно производство на цврст јаглен и лигнит (во илјади TOE)		1 419	1 254	1 378	1 293	1 194п	:
Примарно производство на природен гас (во илјади TOE)		0	0	0	0	0	:
Нето-увоз на сите енергетски производи (во илјади TOE)		1 011	1 461	1 404	1 273	1 274п	:
Бруто-потрошувачка на енергија во земјата (во илјади TOE)	16)	2 677	3 033	3 023	2 810	2 882п	:
Производство на електрична енергија (во илјади GWh)		6.4	6.5	6.3	6.8	7.3п	:

Земјоделство	Заб.	2001	2007	2008	2009	2010	2011
Индекс на обемот на производство на земјоделски стоки и услуги (производни цени, претходната година=100)		90.2	98.1	104.5	102.9	107.7	96.8
Вкупно искористена земјоделска површина (во илјади хектари)		1 244	1 077	1 064	1 014	1 121	1 120
Стоچارство: добиток (во илјади грла, крај на периодот)		265	254	254	253	260	265
Стоچارство: свињи (во илјади грла, крај на периодот)		189	255	247	194	191	197
Стоچارство: овци и кози (во илјадници грла, крај на периодот)		1 286	944	950	849	854	839
Производство и искористување на млеко на фармите (вкупно полномасно млеко, во илјади тони)		201	374	368	343	347	376
Производство на култури: жита (заедно со ориз) (во илјади тони ожнеано производство)		474	469	613	606	539	552
Производство на култури: шеќерна репка (во илјади тони ожнеано производство)		38	8	0	0	0	0
Производство на култури: зеленчук (во илјади тони ожнеано производство)		667	698	728	804	887	845

: = недостапно

- = не е применливо

п = провизорно

проц. = проценето

прек. Во серијата

нев. = неверодостојни или несигурни податоци

про. = прогноза

* = индикатор Европа 2020

Се користат билансот на плаќања потпишани конвенции за СДИ. За СДИ во економијата за која се известува, внес без знак значи дека инвестицијата во економијата за која се известува ја надминува деинвестицијата, додека знак минус значи дека деинвестицијата ја надминала инвестицијата.

Фусноти:

- 1) Проценето со употреба на БДП во евра и население од 1 јануари.
- 2) БДП во постојани цени од претходната година.
- 3) 2003 – 2008 год., податоци во согласност со НАЦЕ Рев. 1.1.
- 4) Податоците повторно се пресметуваат во согласност со НАЦЕ Рев. 2 за период од 2005 до 2010 год.
- 5) За периодот 2001-2002 година, вредностите во евра се пресметани со помош на годишниот просечен девизен курс. Од 2003 година па наваму, вредностите во евра се пресметани врз основа на актуелниот девизен курс.
- 6) Податоците за доток на СДИ по земји за 2011 год. се добиваат единствено за категориите Капитал во акции и кредитната компонента за останатиот капитал. Податоците за повторно инвестирани добивки и останатите компоненти за дотоци на СДИ, врз основа на Годишната анкета на СДИ се достапни во рок од t+270 дена.
- 7) 2001 – 2003 год., податоците за надворешен долг се пресметуваат врз основа на старата методологија, со делумна покриеност на податоци. Од 2004 год., податоците за бруто надворешен долг се подготвуваат врз основа на Статистичкиот водич за надворешен долг, со целосна покриеност на податоците.
- 8) Од 2003 год., сериите на податоци за понудата на пари се ревидираат за да вклучат податоци за штедилници.
- 9) Од 2006 год., податоците покриваат прекуноќни билатерални трансакции [2003 год] - почнувајќи од 2003 год., категоријата Вкупно кредити од МФИи (Микрофинансиски институции) се проширува со кредити доделени од штедилници.
- 10) 2001-2006 год., крај на година; до 2005 год. податоците ги покриваат трансакциите со сите достасувања склучени на Институционализирираниот пазар на пари; од 2006, податоците покриваат билатерални трансакции преку ноќ.
- 11) Крај на година.
- 12) НЕЕР (номинален ефективен девизен курс)
- 13) Податоците се обезбедени во согласност со НАЦЕ Рев. 1.1.
- 14) Нов концепт за бруто приходот беше применет во 2009 год.
- 15) Прекин во сериите: 2004-2008 год. ревидирани податоци (вклучуваа транспорт за сопствена сметка); 2005 – 2010 год. – Прекин во серијата: 2005-2010 год. ревидирани податоци (вклучуваа цевководен транспорт)
- 16) 2001 – 2009, за да се пресмета бруто внатрешната консумација на енергија, употребени беа примарната потрошувачка, нето увозот и податоците за промена на залихите.